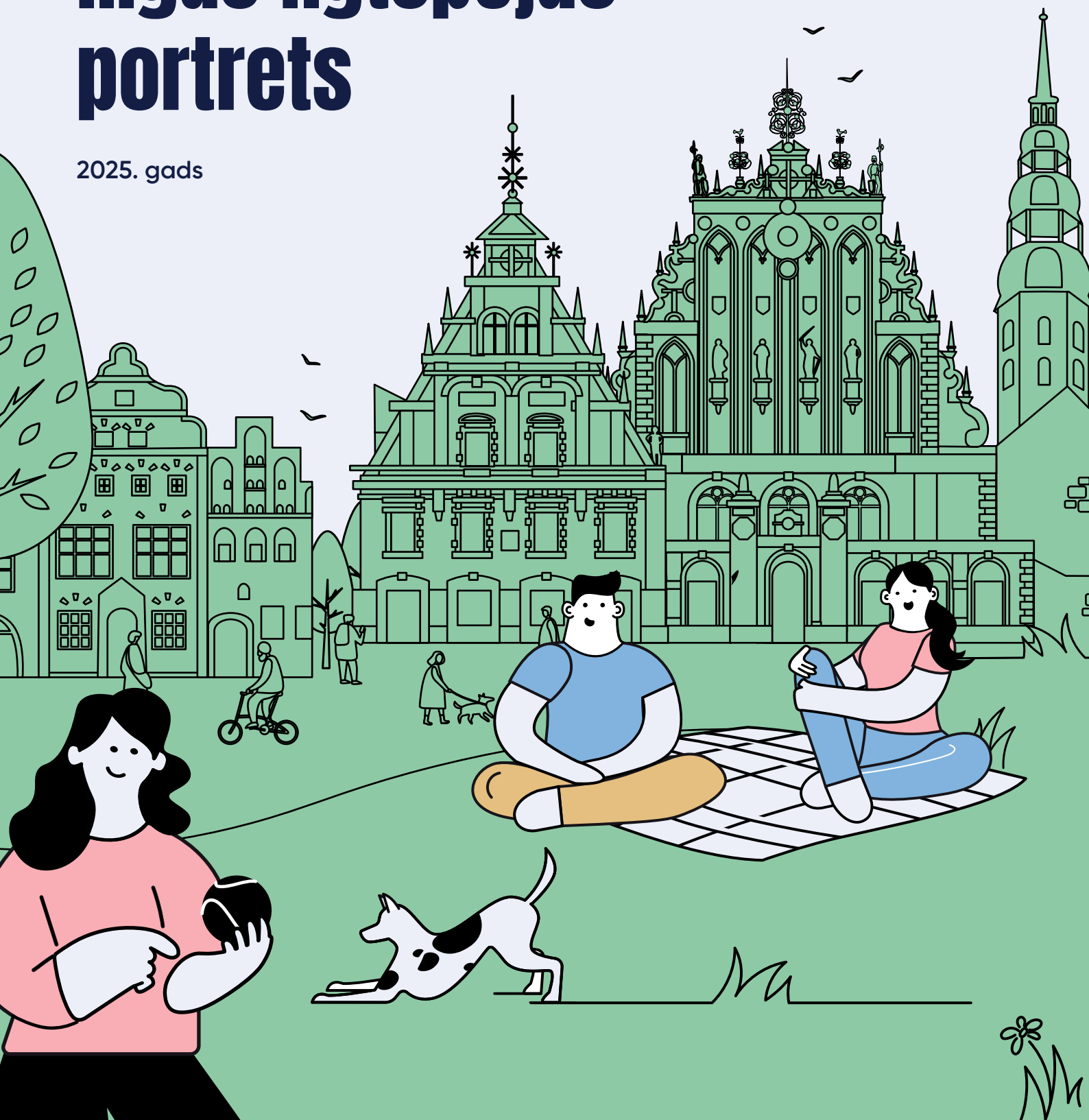
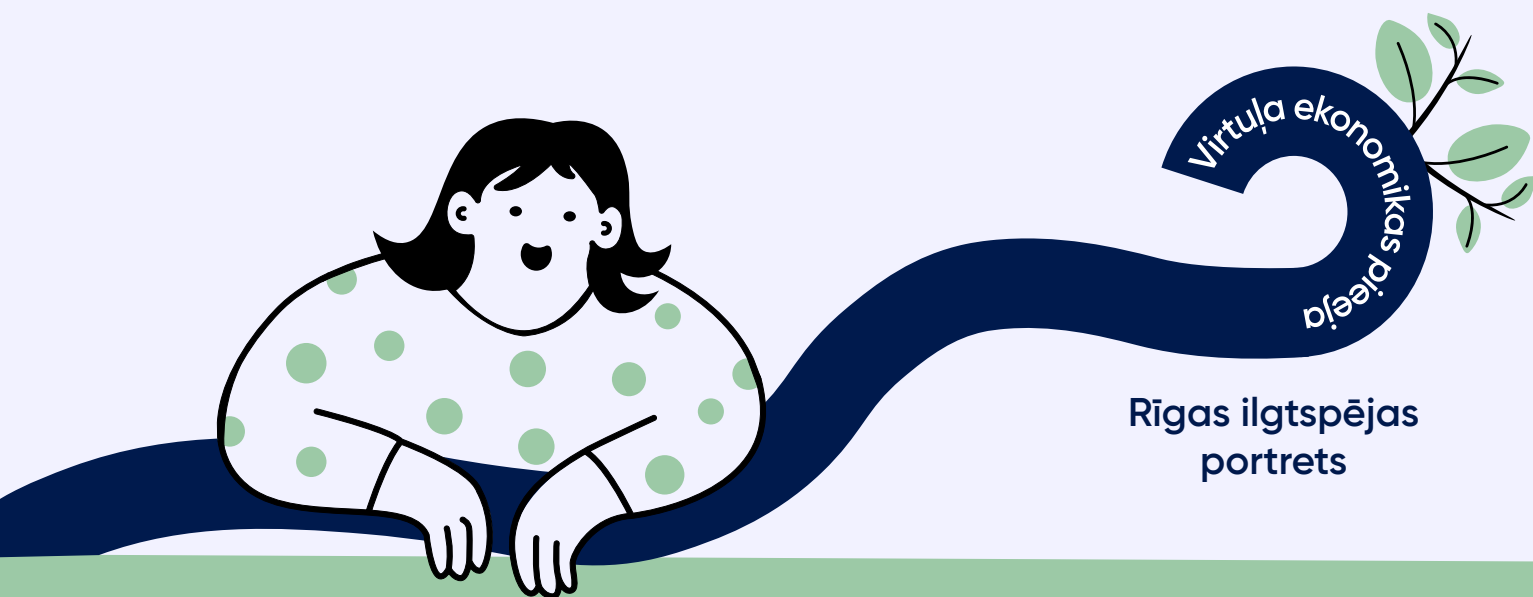

Rīgas ilgtspējas portrets

2025. gads

Rīgas ilgtspējas portrets

Autori

Šo pārskatu izstrādāja Rīgas enerģētikas aģentūra sadarbībā ar biedrību „Zaļā brīvība” un konsultāciju uzņēmumu „Regenalyze” kā daļu no NetZeroCities pilotpilsētu programmas – 2. kohortas projekta „Virtuāla ekonomikas pieeja ilgtspējīgai dekarbonizācijai un iedzīvotāju iesaistīšanai” (*A Doughnut Economics Approach to Sustainable Decarbonization and Citizen Engagement (SEED)*).

To finansē Eiropas Savienības pētniecības un inovāciju programma „Apvārsnis 2020”.

Pārskata autori ir Garena Broila (*Garance Breuil*) (Regenalyze), Ieva Freidenfelde (Rīgas enerģētikas aģentūra), Liene Krauja (biedrība „Zaļā brīvība”), Santa Krastiņa (biedrība „Zaļā brīvība”), Alise Pizika (Rīgas enerģētikas aģentūra), Vilems van Vindens (*Willem van Winden*) (Regenalyze).

Valodu versijas

Oriģināls: angļu

Tulkojums: latviešu

Publicēja Rīgas enerģētikas aģentūra

Rīga, Latvija, 2025. gada februāris

Creative Commons licenses

Šis darbs ir licencēts saskaņā ar *Creative Commons Attribution – NonCommercial 4.0 International* autortiesību licenci

Saturs

1. Ievads	5
1.1. Virtuāla modeļa ietvars	5
1.2. Rīgas apņemšanās klimata jomā	8
2. Metodoloģija	9
2.1. Vispārējā struktūra	9
2.2. Rādītāju atlase	12
2.3. Datu vākšana	13
2.4. Robežvērtību noteikšana	14
2.5. Cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātības un degradācijas līmeņu novērtēšana	17
3. Rīgas virtuāla ekonomikas pilsētas portrets	18
3.1. Rīgas virtuāla ekonomikas pilsētas portreta pārskats	18
3.2. Lokāli sociālais	20
3.3. Lokāli ekoloģiskais	52
3.4. Globāli sociālais	67
3.5. Globāli ekoloģiskais	93
4. Secinājumi un ieteikumi	112
4.1. Galvenie secinājumi	112
4.2. Ieteikumi Rīgas iedzīvotājiem, organizācijām un uzņēmumiem	114
4.3. Ieteikumi Rīgas pašvaldībai	115
4.4. Ieteikumi turpmākajiem ilgtspējas portretiem	116
5. Pielikums	117
5.1. Rīgas ilgtspējas portreta darbsemināri	117
5.2. Tabulu un attēlu rādītājs	119

Saīsinājumu saraksts

CH₄ – metāns

CO₂ – oglekļa dioksīds

CO₂ eq – oglekļa dioksīda ekvivalents

CPI – korupcijas uztveres indekss

EaP – Austrumu partnerība

EI rīks – Ekosistēmas izpētīšanas rīks

ES – Eiropas Savienība

SEG – siltumnīcefekta gāzes

HFC/HCFC – fluorogļūdenraži

IPCC – Klimata pārmaiņu starpvaldību padome

NEET – nav iesaistīts ne nodarbinātībā, ne izglītībā, ne mācībās

NetZeroCities (NZC) – NetZeroCities

NVO – nevalstiskā organizācija

N₂O – slāpekļa oksīds

NO₂ – slāpekļa dioksīds

ESAO – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

ONP – ozona noārdīšanas potenciāls

OMS – darbības pārvaldības sistēma

SECAP – Rīgas valstspilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns
2022.–2030. gadam

SF₆ – sēra heksafluorīds

SNMI – slāpekļa pārvaldības indekss

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

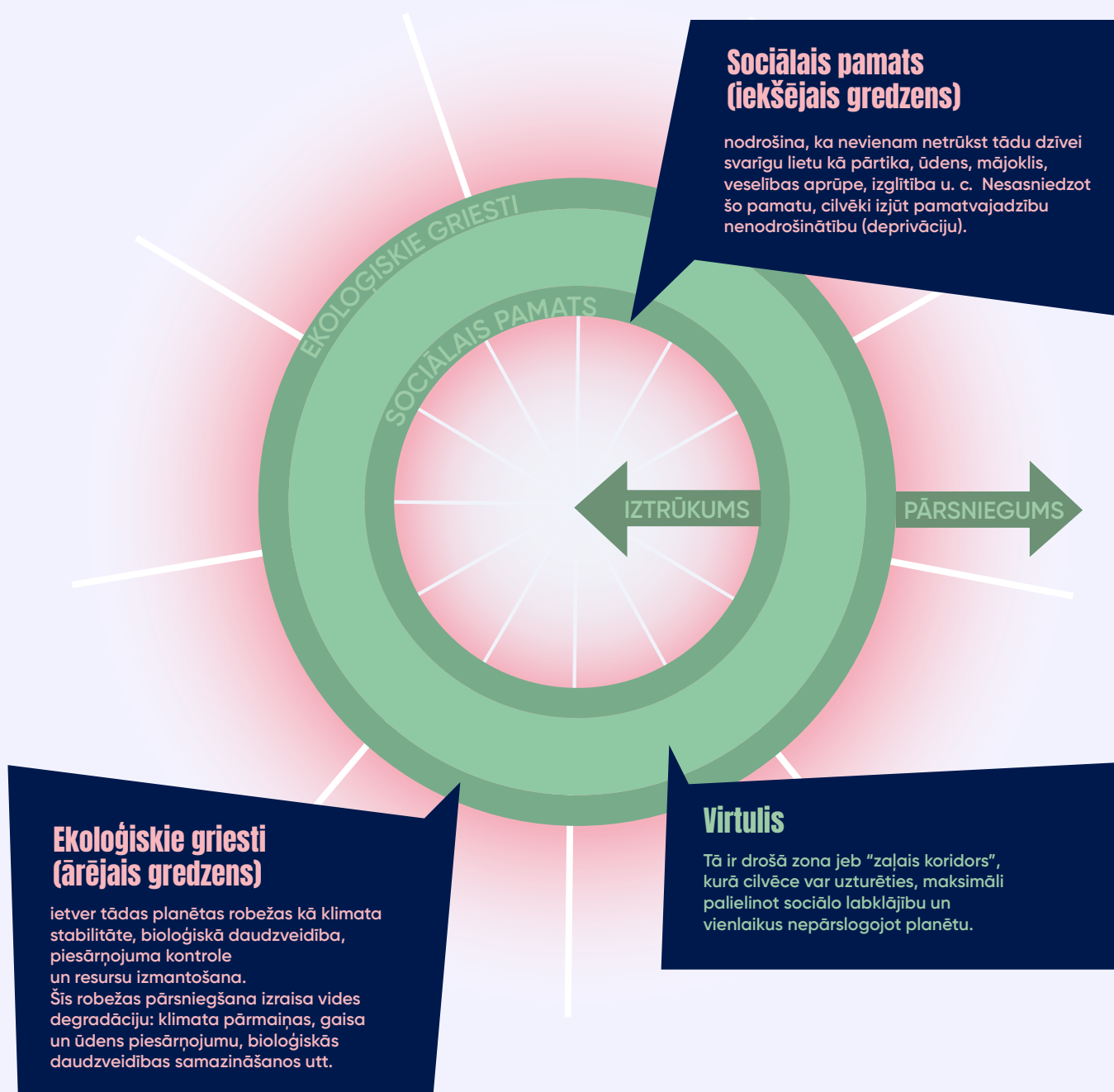
UNEP – Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programma

1. Ievads

1.1. Virtuļa modeļa ietvars

Iepazīstieties ar Rīgas valstspilsētas pašvaldības (turpmāk – Rīga vai Rīgas pašvaldība) **ilgtspējas portretu**! Lai aplūkotu pilsētu un noskaidrotu, kā tā var kļūt par plaukstošu un drošu vietu ikvienam, pārskatā ir izmantota virtuļa ekonomikas (*Doughnut Economics*) pieeja. Iedomājieties Rīgu kā vadošo pilsētu vides reģenerācijas, bioloģiskās daudzveidības, sociālā taisnīguma un labklājības jomā!

Virtuļa ekonomikas modelis un tā pamtprincipi

Oksfordas Universitātes ekonomistes Keitas Ravortas (*Kate Raworth*) izstrādātā virtuļa ekonomikas koncepcija ir kā 21. gadsimta cilvēces labklājības kompass. Tā forma – virtulis, kura robežas veido iekšējais un ārējais gredzens – simbolizē līdzsvaru starp cilvēka pamatvajadzībām un planētas ekoloģiskajām robežām. Iekšējais gredzens simbolizē sociālo pamatu, kas nodrošina, ka nevienam netrūkst tādu dzīvei svarīgu lietu kā pārtika, mājoklis, izglītība un vienlīdzība. Ārējais gredzens apzīmē ekoloģiskos griestus, kurus mēs nedrīkstam

pārsniegt, lai nenodarītu kaitējumu planētas kritiskajām sistēmām, piemēram, klimatom, bioloģiskajai daudzveidībai un okeāniem. Laukums starp šiem gredzeniem, t. s. virtulis, ir vieta, kur cilvēce var uzplaukt, apmierinot sociālās vajadzības, bet nepārsniedzot vides resursu pārtēriņu. Aiz gredzeniem ir cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātība (deprivācija¹) un ekoloģiskā degradācija; ārpus iekšējā gredzena mēs novērojam nepilnības, bet ārpus ārējā gredzena – pārmērības.

1. attēls. Virtuļa modeļa ietvara 4 konteksti

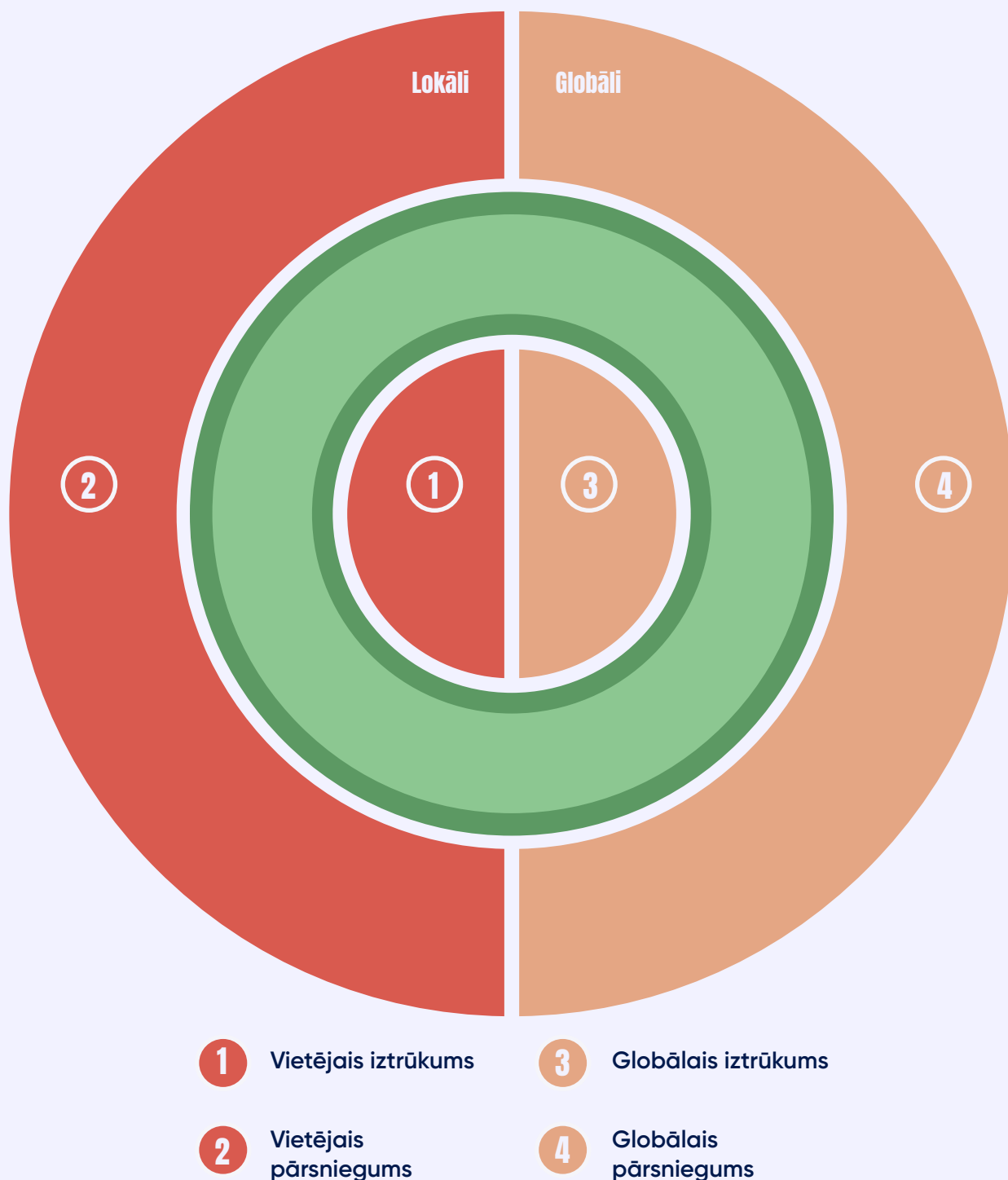

¹Deprivācija – stāvoklis, kas veidojas konkrētos dzīves apstākļos, kad indivīdam, grupai vai kopienai ir liegta vai ierobežota iespēja apmierināt savas fiziskās, sociālās, emocionālās vajadzības pietiekamā daudzumā un ilgstošā laika posmā; tas pazemina dzīves kvalitāti un palielina sociālo atstumtības un citu sociālo problēmu veidošanās riskus. Avots: <https://tezaurs.lv/depriv%C4%81cija>.

Rīgas virtuļa ekonomikas pilsētas portretā mēs iekļāvām gan vietējo, gan globālo kontekstu, parādot Rīgā valdošo situāciju, kā arī vietējo darbību ietekmi starptautiskā mērogā (1.attēls). Virtuli sadala simetrijas ass, kas ļauj salīdzināt abas perspektīvas (2.attēls). Kreisajā pusē attēloti vietējie

konteksti ar sociālās maznodrošinātības (sk. attēlu zemāk, 1. zona) un ekoloģiskās degradācijas (2. zona) problēmām, savukārt labajā pusē attēloti globālie konteksti ar sociālajām (3. zona) un ekoloģiskajām (4. zona) problēmām.

2. attēls. Virtuļa ekonomikas pilsētas portreta struktūra

1.2. Rīgas apņemšanās klimata jomā

Pilsētām ir izšķiroša nozīme Eiropas „zaļā kursa” mērķu sasniegšanā, kas paredz līdz **2030. gadam samazināt emisijas par 55%, savukārt līdz 2050. gadam panākt pilnīgu klimata neitralitāti**. Pārejot uz ilgtspējīgu un klimata neitrālu nākotni, Rīgas pašvaldība kopā ar vairākām citām Eiropas pilsētām ir pievienojusies **Eiropas Savienības (ES) Klimata neitrālu un viedo pilsētu misijai** („100 klimata neitrālas un viedas pilsētas līdz 2030. gadam”) un darbojas kā eksperimentu un inovāciju centrs, lai līdz 2050. gadam visas Eiropas pilsētas varētu sekot šim piemēram. Lai sasniegtu šo vērienīgo mērķi, ir nepieciešamas sistēmiskas pārmaiņas vairākās nozarēs, un tam nepieciešama spēcīga iedzīvotāju iesaiste un līdzdalība.

NetZeroCities (NZC) projekts ar Pilotpilsētu programmu ir galvenā ES misijas īstenošanas platforma. Iniciatīvas mērķis ir paātrināt CO₂ emisiju samazināšanu, izmantojot inovatīvus risinājumus un sistēmiskas izmaiņas, tādējādi pastiprinot tādu pilsētu kā Rīgas apņemšanos nodrošināt klimata noturību un ilgtspējību.

Sadarbībā ar NVO „Zaļā brīvība” Rīga 2024. gadā sāka īstenot 24 mēnešus ilgu NetZeroCities pilotpilsētu programmu – 2. kohortas projektu „Virtuāla ekonomikas pieeja ilgtspējīgai dekarbonizācijai un iedzīvotāju iesaistīšanai” (*A Doughnut Economics Approach to Sustainable Decarbonization and Citizen Engagement (SEED)*). Projektu finansē Eiropas Savienības pētniecības un inovāciju programma „Apvārsnis 2020”. Projekta laikā pilsēta izmēģinās virtuāla

ekonomikas koncepciju, izstrādājot virtuāla ekonomikas pilsētas ilgtspējas portretu kā iekļaujošu, inovatīvu un līdzdalības sistēmu, lai paātrinātu dekarbonizāciju tādā veidā, kas līdzsvaro vides un sociālos aspektus.

Virtuāla modelis sniedz plašāku skatījumu uz dekarbonizāciju, nodrošinot, ka centieni samazināt emisijas ir saskaņoti gan ar planētas robežām (ko raksturo „ekoloģiskie griesti” jeb ārējais virtuāla gredzens), gan sociālajiem pamatiem (iekšējais gredzens jeb “sociālais pamats”, kas nodrošina cilvēku pamatvajadzību apmierināšanu). Šī pieeja uzsver līdzdalības procesu, iesaistot kopienas un ieinteresētās puses klimata politikas un risinājumu veidošanā. Šis pārskats ir sākotnējā kvantitatīvā un kvalitatīvā Rīgas momentuzņēmuma analīze, kas var kalpot kā pamats turpmākām diskusijām un iedzīvotāju līdzdalībai.

Piemērojot virtuāla ekonomikas sistēmu, mēs ieviešam jaunu modeli, kas aplūko dekarbonizāciju plašākā sociālajā un vides kontekstā, izmantojot uz datiem balstītu perspektīvu. Integrējot oglekļa dioksīda emisiju samazināšanas mērķus sociālajās un līdzdalības stratēģijās, projekts ir pirmais solis ceļā uz to, lai nodrošinātu, ka rīcība klimata jomā ir visaptveroša, taisnīga un efektīva, tādējādi pastiprinot nepieciešamību pēc steidzamiem, bet iekļaujošiem dekarbonizācijas centieniem.

2. Metodoloģija

Šajā sadaļā vispirms tiek aplūkots pārskata vispārējā struktūra, ietverot četrus galvenos kontekstus, saistītās kategorijas un rādītājus. Turpmāk tiek izskaidroti soļi, kā tika izveidots Rīgas ilgtspējas portrets, izmantojot virtuāla ekonomikas pieeju:

- Rādītāju atlase
- Jaunāko datu iegūšana
- Robežvērtību noteikšana
- Cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātības/degradācijas līmeņu novērtēšana

2.1. Vispārējā struktūra

Pārskata pamatā ir virtuāla četri konteksti. Pirmie divi konteksti pievēršas Rīgas vietējai situācijai, bet pēdējie divi ilustrē pilsētas ietekmi pasaulē. Katram kontekstam ir sava kategorija, kas tiek aprakstīta turpmāk.

1. tabula. Virtuāla četri konteksti un saistītās kategorija

Konteksts	Apraksts	Saistītās kategorijas
1. Lokāli sociālais	Šis konteksts aplūko Rīgas iedzīvotāju sociālos apstākļus un sociālo maznodrošinātību, ar ko viņi saskaras. Turklāt tajā ir iekļauta pašvaldības sociālā politika un stratēģijas, kā arī mērķi.	• pārtika • ūdens • veselība • mobilitāte • izglītība • mājoklis • enerģija • ienākumi un darbs • savienojamība • sociālais taisnīgums • vienlīdzība dažādībā • kultūra • kopiena • politiskā balss • miers un tiesiskums

2. Lokāli ekoloģiskais	Šis konteksts atspoguļo Rīgas ekoloģisko situāciju. Tajā aplūkota pilsētā notiekošā vides degradācija, pašreizējā ekoloģiskā situācija un izstrādes stadijā esošie ekoloģiskie projekti.	• gaisa attīrīšana • bioloģiskās daudzveidības uzturēšana • oglekļa uzglabāšana • ūdens ciklu nodrošināšana • enerģijas iegūšana • temperatūras regulēšana • augsnes veidošana un aizsargāšana • labklājības veicināšana
3. Globāli sociālais	Šis konteksts sniedz vispārēju priekšstatu par Rīgas ietekmi uz cilvēku labklājību visā pasaulē. Tas izgaismo sociālos trūkumus, kurus pastiprina Rīgas patēriņš. Mēs galvenokārt pievēršām uzmanību importam, kas ir atkarīgs no globālām piegādes ķēdēm, kuras pārkāpj cilvēktiesības un apdraud sociālo pamatu. Mēs uzskatījām, ka vietējie patēriņa modeļi būtiski ietekmē globālos sociālos apstākļus, jo īpaši darba apstākļus. Mums kā sabiedrībai ir sociālais pienākums izvairīties no ekspluatācijas un nodrošināt taisnīgu atalgojumu, drošus darba apstākļus un ētisku ražošanas praksi. Šis konteksts iepazīstina arī ar Rīgas vietējām iniciatīvām, kuru mērķis ir aizsargāt indivīdu tiesības visā pasaulē.	Globāli sociālās kategorijas atspoguļo lokāli sociālās kategorijas, nodrošinot salīdzinošu perspektīvu: • pārtika • ūdens • veselība • izglītība • mājoklis • enerģija • ienākumi un darbs • sociālais taisnīgums • vienlīdzība dažādībā • kultūra • kopiena un tīkli • politiskā balss • miers un tiesiskums

4. Globāli ekoloģiskais	Šis konteksts iezīmē Rīgas ieguldījumu globālo ekoloģisko jautājumu risināšanā. Tas var ietekmēt globālās ekosistēmas gan vietējā piesārņojuma dēļ, gan netieši- importējot produkciju, kas tādējādi nodara kaitējumu videi. Šis konteksts parāda arī Rīgas centienus novērst turpmāku kaitējumu videi globālā mērogā.	• klimata pārmaiņas • okeāna paskābināšanās • ķīmiskais piesārņojums • pārmērīga mēslojuma lietošana • saldūdens izsmelšana • zemes pārveidošana • bioloģiskās daudzveidības izzušana • gaisa piesārņojums • ozona slāņa noārdīšanās
--------------------------------	--	--

Kategorijas sastāv no rādītāju kopuma, kas veido to struktūru. Šiem rādītājiem ir 3 tipi; katrs tips atbilst citam kategorijas elementam:

- Pirmais tips – statusa momentuzņēmuma rādītāji – parādās *pamatvajadzību nenodrošinātības/degradācijas novērtējuma* tabulā;
- Otrs tips – darbības monitoringa rādītāji – *parādās detalizēšanas/vispārināšanas* punktā;
- Trešais tips – atbildes rādītāji – veido *ricībpolitikas aktualitātes* lodziņu.

2. tabula. 3 rādītāju tipi un to atrašanās vieta kategorijās

Rādītāja tips	Apraksts	Atrašanās vieta
1. Statusa momentuzņēmums	Šie rādītāji ir mūsu analīzes pamatā, lai novērtētu, vai kategorija atspoguļo cilvēku maznodrošinātību vai ekoloģisko degradāciju. Tie parāda, vai mēs nespējam apmierināt pamatvajadzības vai pārsniedzam ekoloģiskās robežas. Tādējādi tiek atklāti kategoriju robežu pārsniegšanas un kritumu gadījumi.	Statusa momentuzņēmuma rādītāji vienmēr parādās katras kategorijas sākumā – tabulā, kurā tiek novērtēta cilvēku maznodrošinātība vai ekoloģiskā degradācija.
2. Darbības uzraudzība	Šie rādītāji novērtē sociālo vai ekoloģisko apstākļu kvalitāti. Tie neidentificē cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību vai degradāciju, kā to dara statusa momentuzņēmuma rādītāji, bet gan nodrošina papildu kontekstu, lai padziļinātu mūsu izpratni. Tie bieži vien seko līdzībai darbībām un uzvedībai.	Lielākajā daļā kategoriju darbības monitoringa rādītāji ir iekļauti detalizēšanas vai vispārināšanas sadaļā.
3. Atbildība	Šie rādītāji parāda pašvaldības veiktos pasākumus, lai uzlabotu situāciju attiecīgajā kategorijā. Tie iepazīstina ar atsevišķiem politikas virzieniem, stratēģijām un projektiem.	Dažās kategorijās ricībpolitikas aktualitātes lodziņā ir ietverti atbildes rādītāji.

2.2. Rādītāju atlase

Lai izveidotu Rīgas virtuļa ekonomikas ilgtspējas portretu, mēs vispirms atlasījām rādītājus. Mēs izmantojām dažādas stratēģijas:

1. Lai noteiktu *stāvokļa momentuzņēmuma* rādītājus, mēs uzdevām šādu galveno jautājumu: „Vai Rīga apmierina būtiskās vajadzības un ievēro ekoloģiskās robežas?” Mēs identificējām rādītājus, kas sniedz atbildi uz šo jautājumu. Piemēram, jautājums par lokālo *izglītības* kategoriju bija šāds: „Vai iedzīvotājiem tiek nodrošināta piekļuve pamatizglītībai?” Mēs atradām rādītājus, kas var sniegt atbildes uz šo jautājumu, piemēram, *pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu pakalpojumu pieejamība*. Mēs arī izvēlējāmies rādītājus, pamatojoties uz līdzīgiem iepriekšējiem virtuļa modeļa ieviešanas modeļiem. Mēs iedvesmojāmies no Barselonas, Briseles un Melburnas virtuļa modeļa izglītības rādītājiem. Līdzīgi kā viņi, arī mēs izmantojām rādītājus par *skolu pamešanu*.
2. Pēc tam, lai noteiktu *darbības monitoringa* rādītājus, mēs aplūkojām rādītājus, kas sniedz papildu kontekstu par kādu kategoriju. Piemēram, *izglītības* kategorijā viens no rādītājiem bija *līdzdalība augstākajā izglītībā*, kas atspoguļo Rīgas iedzīvotāju izglītības līmeni. Šī informācija papildina statusa momentuzņēmuma rādītājus, sniedzot papildu ieskatu par pamatizglītības pieejamību. Mēs iedalījām darbības monitoringa rādītājus pozitīvos, jauktos vai negatīvos, lai izceltu progresu un problēmas attiecīgajā kategorijā.
3. Visbeidzot, kad tas bija būtiski, mēs rīcībpolitikas aktualitātē iekļāvām *atbildes* rādītājus. Tajā pašvaldība iepazīstināja ar savām izvēlētajām stratēģijām, politikām vai projektiem.

3. attēls. Piemērs – Lokāli sociālās izglītības kategorijas rādītāji

1 Statusa moment-uzņēmums	Galvenais jautājums: Vai iedzīvotājiem tiek nodrošināta piekļuve pamatizglītībai? Rādītāji: Pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu pakalpojumu pieejamība, skolu pamešanas rādītāji Vieta dokumentā: Tabula par izglītības novērtējumu
2 Darbības uzraudzība	Rādītāji: Apmierinātība ar izglītības iestāžu kvalitāti, dalība augstākajā izglītībā, mūžizglītība Vieta dokumentā: Detalizācijas sadaļa
3 Atbilde	Rādītājs: Rīgas izglītības iestādes organizēto izglītojošo pasākumu skaits Vieta dokumentā: Rīcībpolitikas aktualitātes lodziņš

2.3. Datu vākšana

Pēc visu rādītāju atlases mēs apkopojām jaunākos pieejamos datus par katru no tiem. *Lielākā daļa rādītāju ir par pēdējiem diviem gadiem*, kopumā aptverot periodu no 2018. līdz 2024. gadam.

Pirmais pārbaudītais avots bija pašvaldības tiešā monitoringa dati. Pašvaldība ik gadu uzrauga pilsētas attīstības plānošanas dokumentu – Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam un Rīgas attīstības programmas 2022.–2027. gadam – īstenošanu. Tas ietver datu vākšanu par šajos dokumentos noteiktajiem uzraudzības rādītājiem un to progresa novērtēšanu. Šo rādītāju datu avoti ir statistikas dati, ikgadējās iedzīvotāju aptaujas, kā arī pašvaldību departamentu, iestāžu un uzņēmumu sniegtā informācija. Šie pašvaldības dati tika iekļauti visos rādītāju tipos. Atbildes rādītāji balstījās tikai uz to, jo tie bija vērsti uz pašvaldību

darbībām.

Pēc tam, veicot dokumentu izpēti, tika novērsti datu trūkumi attiecībā uz statusa momentuzņēmuma rādītājiem un darbības monitoringa rādītājiem. Tabulā turpmāk ir norādīti galvenie avoti, kurus izmantojām, lai apkopotu rādītāju datus. Ja nebija pieejami vietējie dati, jo īpaši attiecībā uz globālajiem kontekstiem, mēs atsaucāmies uz valsts datiem. Tā kā Rīgā dzīvo aptuveni viena trešdaļa no kopējā Latvijas iedzīvotāju skaita, mēs pieņemām, ka šīs tendences sakrīt ar valsts tendencēm. Mēs aizpildījām datus par katru rādītāju un izvairījāmies no nepilnībām, lai iegūtu vispārēju priekšstatu par katru kategoriju. Dažkārt mēs paļāvāmies uz aprēķiniem ar lielu kļūdu pielaidi. Ja tika konstatēta liela nenoteiktība, tas vienmēr tika norādīts novērtējuma tabulās.

3. tabula. Galvenie rādītāju avoti

Avoti	Saistītie konteksti
Pašvaldības tiešais monitorings	lokāli sociālais lokāli ekoloģiskais
Ekosistēmas izpētes rīks (<i>Ecosystem Intelligence tool</i>) ² (EI)	lokāli ekoloģiskais
Centrālā statistikas pārvalde ³	lokāli sociālais globāli sociālais globāli ekoloģiskais
Vietējās aģentūras un pārvaldes Rīgas enerģētikas aģentūra, Latvijas ministrijas utt.	lokāli sociālais
Eurostat ⁴	lokāli sociālais globāli ekoloģiskais
Eiropas iestādes un datu portāli Eiropas Komisija, Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts u. c.	lokāli sociālais globāli sociālais
Starptautiskās institūcijas OMS, UNEP, ANO Ilgtspējīgas attīstības grupa, Ilgtspējīgas attīstības mērķu indekss u. c.	globāli sociālais globāli ekoloģiskais

²<https://www.ecosystemintelligence.com/>

³<https://stat.gov.lv/en>

⁴<https://ec.europa.eu/eurostat>

2.4. Robežvērtību noteikšana

Pēc *statusa momentuzņēmumu* rādītāju definēšanas un datu vākšanas mēs katram rādītājam noteicām robežvērtības. Ja rādītājs pārsniedz kādu robežvērtību, tas liecina par cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību vai ekoloģisku degradāciju. Robežvērtības noteicām, konsekvēnti piemērojot pamatojumu (sk. tabulu turpmāk).

Pamatojumi balstās uz ētiskiem ierobežojumiem, norādot, kas būtu

nepieņemama situācija. Tāpēc mēs izdarījām pieņēmumus un izvēli, lai noteiktu, kas ir ētiski un pieņemami. **Mēs lūdzam lasītājus šīs robežvērtības uzskatīt par sākumpunktu diskusijai, nevis par stingriem ierobežojumiem.** Pastāv iespēja kļūdīties un veikt korekcijas. Tomēr mēs uzskatām, ka galīgais rezultāts ir atbilstošs, jo mūsu novērtējums balstījās uz kvalitatīvu analīzi, ko papildināja arī vietējās ekspertu zināšanas.

4. tabula. Noteikto robežvērtību pamatojums

Statusa momentuzņēmuma rādītāji	Robežvērtība	Pamatojuma skaidrojums
Apmierinātības aptaujas rādītāji	70%	Mēs bieži izmantojām sabiedriskās domas aptaujas par svarīgākajiem pakalpojumiem, lai novērtētu, cik labi Rīga apmierina cilvēku pamatvajadzības. Mēs pieņemām, ka augsts apmierinātības līmenis norāda uz to, ka nekā netrūkst, tāpēc izvēlējamies 70% apmierinātības līmeni. Mēs neizvēlējamies augstāku procentuālo rādītāju, jo dažu iedzīvotāju neapmierinātība ne vienmēr norāda uz reālu pamatvajadzību nenodrošinātību. Tā var atspoguļot arī bažas vai personīgās vēlmes.
Ekosistēmas izpētīšanas rādītāji	50%	Lai novērtētu ekosistēmu pakalpojumus Rīgā, mēs izmantojām Ekosistēmas izpētīšanas rīku. Šie pakalpojumi ir ieguvumi, ko vide sniedz iedzīvotājiem, piemēram, temperatūras regulēšana vai oglekļa uzglabāšana. Katram pakalpojumam mēs salīdzinām Rīgas sniegumu ar atsauces līmeni. Atsauci veido apstākļi, kas līdzinās dabiskajam zemes stāvoklim pirms Rīgas uzbūvēšanas. Mēs uzskatām, ka degradācija notiek tad, kad pašreizējais stāvoklis ar ekosistēmu pakalpojumiem nepārsniedz 50% no atsauces līmeņa. Tas liecina, ka ekosistēmu pakalpojumu apjoms ir vairāk nekā uz pusi mazāks nekā tas, ko zeme būtu nodrošinājusi pirms Rīgas izveidošanās. Mēs izvēlējamies šo skaitli, salīdzinot to ar citiem rādītājiem, un konstatējam, ka, ja šis rādītājs ir mazāks par 50%, pilsēta šķietami piedzīvo vides degradāciju. Tomēr mēs atzīmējam, ka šo datu ticamība ir zema, tāpēc lūdzam lasītājus tos uzskatīt drīzāk par indikatīviem, nevis par galīgo novērtējumu.
Neapmierinātu pamatvajadzību rādītāji	0%	Šie rādītāji tieši norāda uz cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību, piemēram, pārtikas nodrošinājuma trūkumu vai enerģētisko nabadzību. Tāpēc jebkurš skaitlis virs nulles liecina par pamatvajadzību nenodrošinātību. Mēs novērtējam cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātības līmeni, pamatojoties uz to, vai šis skaitlis tuvojas nullei (norāda uz gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātību) vai ir augstāks (no vidēja, augsta līdz ārkārtas līmenim).

Piekluve pakalpojumiem, kas saistīti ar pamatvajadzību rādītājiem	95%	Mēs uzskatām, ka pakalpojumiem, kas saistīti ar pamatvajadzībām, jābūt vispārēji pieejamiem. Piemēram, lai izvairītos no pamatvajadzību nenodrošinātības, katra iedzīvotāja mājoklim jābūt pieslēgtam centralizētai ūdensapgādes sistēmai. 5% rezerve ir paredzēta situācijām, kad iedzīvotāja būtiskās vajadzības var apmierināt alternatīvi risinājumi, kas nav saistīti ar aplūkojamo pakalpojumu. Piemēram, iedzīvotāji var paļauties arī uz privātām vai vietējām ūdensapgādes sistēmām. Tāpēc mēs uzskatām, ka pamatvajadzību nenodrošinātība sākas tad, kad mazāk nekā 95% iedzīvotāju ir pieejami pakalpojumi, kas saistīti ar viņu pamatvajadzībām.
Standartizētie starptautiskie rādītāji	Starptautiskie/ ES vidējie rādītāji vai Starptautiskajos/ ES/Latvijas tiesiskajos aktos noteiktie ierobežojumi	Šos rādītājus izmanto starptautiskā mērogā, un tie nodrošina standartizētu mērījumu ietvaru, kas ļauj izmantot salīdzinošu pieeju. Piemēram, plaši izmantots, standartizēts rādītājs var būt paredzamais dzīves ilgums. Ja Rīgas rādītāji ir zemāki par starptautiskajiem vai ES vidējiem rādītājiem, mēs uzskatām, ka pastāv trūkumi kādā jomā. Turklāt dažiem rādītājiem, piemēram, piesārņojuma līmenim, ir jāatbilst starptautiskajos, ES vai Latvijas tiesību aktos noteiktajiem ierobežojumiem. Ja rādītājs pārsniedz šīs robežas, tas arī liecina par nespēju apmierināt vajadzības.
Trūkumi ar pamatvajadzību rādītājiem saistītos pakalpojumos	5%	Šie rādītāji norāda uz problēmām, kas saistītas ar pakalpojumiem un nenodrošina pamatvajadzību apmierināšanu. Piemēram, tie var būt dzīvošanai nepiemēroti apstākļi mājokļu kategorijā. Mēs uzskatām, ka nespēja apmierināt vajadzības sākas tad, kad ar to saskaras vairāk nekā 5% iedzīvotāju, un tad tā var kļūt sistēmiska. Ja rādītājs ir mazāks par 5%, grūtības, kas radušās, visticamāk, ir īslaicīgas vai radušās pakalpojuma izņēmuma nepieejamības dēļ.
Importa īpatsvars no valstīm, kas zināmas ar neētisku un videi kaitīgu praksi	10%	Lokālie patēriņa modeļi var radīt būtisku kaitējumu videi un sabiedrībai visā pasaulē. Piemēram, ātrās modes patēriņš bieži ir saistīts ar ekspluatējošu darbu, kas galvenokārt skar sievietes, un veicina ķīmisku ūdens piesārņojumu, jo īpaši tekstila krāsošanas procesā. Lai novērstu šāda veida cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību un degradāciju, mēs identificējam importu no produktiem, kas ir atkarīgi no kaitīgām piegādes ķēdēm. Pēc tam mēs norādījām valstis, kurās ir nepiemērota noteikumu bāze un kurās tiek pieļauti zināmi pārkāpumi. Mūsu mērķis bija panākt, lai importa no šīm valstīm īpatsvars būtu minimāls, nosakot 10% robežvērtību. Ja šis īpatsvars to pārsniedz, var teikt, ka Rīga lielā mērā ir atkarīga no eksportētājiem ar sliktu reputāciju, kas, iespējams, veicina cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību un degradāciju. Mēs neizvēlējamies zemāku procentuālo daļu, jo mūsu analīze ir vienkāršota un kategorizē produkciju no visas valsts, neņemot vērā reģionālās nianšes. Tāpēc, lai izvairītos no melnbaltas perspektīvas, mēs pieļāvām 10% rezervi, kuras robežās produkti no šīm valstīm joprojām varētu atbilst godīgiem darba apstākļiem un neradīt vides kaitējumu.

Ar Rīgas patēriņa paradumiem saistīto nāves gadījumu skaits	0	Mēs uzskatām, ka neviens nāves gadījums nedrīkst būt saistīts ar Rīgas patēriņa modeļiem, piemēram, priekšlaicīga nāve piesārņojuma vai bīstamu darba apstākļu dēļ, kas abi ir saistīti ar Rīgas importu.
Rezultāts, kas norāda uz cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību vai degradāciju	8/10 vai 80%	Šis rezultāts svārstās no 0 līdz 10 vai no 0 līdz 100, kur 0 nozīmē ideālus apstākļus, bet 10 vai 100 – vissliktākos. Mēs pieņemām, ka rezultāts, kas pārsniedz 8 vai 80 punktus, liecina par problemātisku situāciju. Piemēram, attiecībā uz Latvijas importa īpatsvaru no valstīm, kas Nestabilo valstu indeksā ir iekļautas „grupu sūdzību kategorijā”, mēs uzskatām, ka rezultāts, kas pārsniedz 8 punktus, ir slikts un uzsver kopienas cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātību visā pasaulē. Mēs to apvienojām ar 10% robežvērtību „importa īpatsvaram no valstīm, kurās pastāv neētiska vai videi kaitīga prakse”. Ja vairāk nekā 10% importa nāk no valstīm, kas ieguvušas vairāk nekā 8 punktus grupu sūdzību kategorijā, tas nozīmē, ka netiek ievērotas cilvēka pamatvajadzības. Lūdzu, ņemiet vērā, ka dažos rādītājos punktu skaits tiek izmantots pretēji, kad 0 nozīmē sliktāko situāciju, bet 100 – labāko (piemēram, fosfora indeksā). Šādās situācijās tas ir skaidri norādīts rādītāja aprakstā.

Lokāli sociālajā kontekstā, uzreiz zem robežvērtībām, mēs iepazīstinājam ar Rīgas mērķiem. Pašvaldība izvēlējās mērķus, kas jāsasniedz līdz 2027. gadam. Atšķirībā no cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātības robežvērtībām, šie mērķi ir saskaņoti ar ierobežotu laika periodu, un tiem jābūt reālistiskiem. Turpretī pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņi ir vispārīgāks mērķis, kas nav ierobežots laikā, lai gan to cenšas sasniegt pēc iespējas ātrāk.

2.5. Cilvēka pamatvajadzību nenodrošinātības un degradācijas līmeņu novērtēšana

Lai noteiktu pamatvajadzību nenodrošinātību vai degradāciju kādā kategorijā, mēs analizējam, vai rādītāji pārsniedz savas robežvērtības. Ja kategorijai ir tikai viens rādītājs, mēs to varam uzreiz noteikt. Pamatvajadzību nenodrošinātība (deprivācija) vai degradācija notiek, ja rādītājs pārsniedz noteikto robežvērtību. Attiecībā uz kategorijām ar vairākiem rādītājiem mēs vispirms novērojam, vai kāds rādītājs liecina par pamatvajadzību

nenodrošinātību vai degradāciju. Ja vismaz viens no tiem par to liecina, mēs klasificējam visu kategoriju kā tādu, kurā ir pamatvajadzību nenodrošinātība vai degradācija. Tas ir tāpēc, ka rādītāji viens otru neizslēdz. **Nav kompensējoša efekta**, kad viens pozitīvs rādītājs kompensē citu, kas norāda uz problēmu. Pēc tam mēs novērtējam, cik smaga ir šī pamatvajadzību nenodrošinātība vai degradācija.

4. attēls. 5 cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības (deprivācijas) un ekoloģiskās degradācijas līmeņi

Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība / degradācija

Dzīvībai bīstama pamatvajadzību nenodrošinātība un cilvēktiesību pārkāpumi/kritiska ekoloģiska degradācija un ekosistēmu sabrukums

Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība / degradācija

Būtiski trūkumi lielas iedzīvotāju daļas pamatvajadzību apmierināšanā/smaga ekoloģiskā degradācija

Vidēja pamatvajadzību nenodrošinātība / degradācija

Problēmas, kas saistītas ar daļas iedzīvotāju pamatvajadzību apmierināšanu/gadījuma rakstura un vidējas ietekmes ekoloģiskās degradācijas

Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība / degradācija

Dažu indivīdu pamatvajadzību nednodrošinātība un nevienlīdzība/reti sastopamas un nelielas ekoloģiskās degradācijas

Nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība / degradācija

Vispārējā piekļuve pamatpakalpojumiem un pamatvajadzībām/cilvēciskām darbībām, ievērojot ekoloģiskos ierobežojumus

Pamatvajadzību nenodrošinātības un ekoloģiskās degradācijas skala ietver piecus līmeņus, kas kalpo kā sistēma, lai novērtētu problēmas apmēru. Līmeņi parāda, cik izplatīta, nopietna un sistēmiska ir problēma. Līdztekus atsaucei uz skalu un rādītāju izpētei, izvēloties līmeņus, tika ņemta vērā mūsu zinātniskā un vietējā pieredze. Ir svarīgi

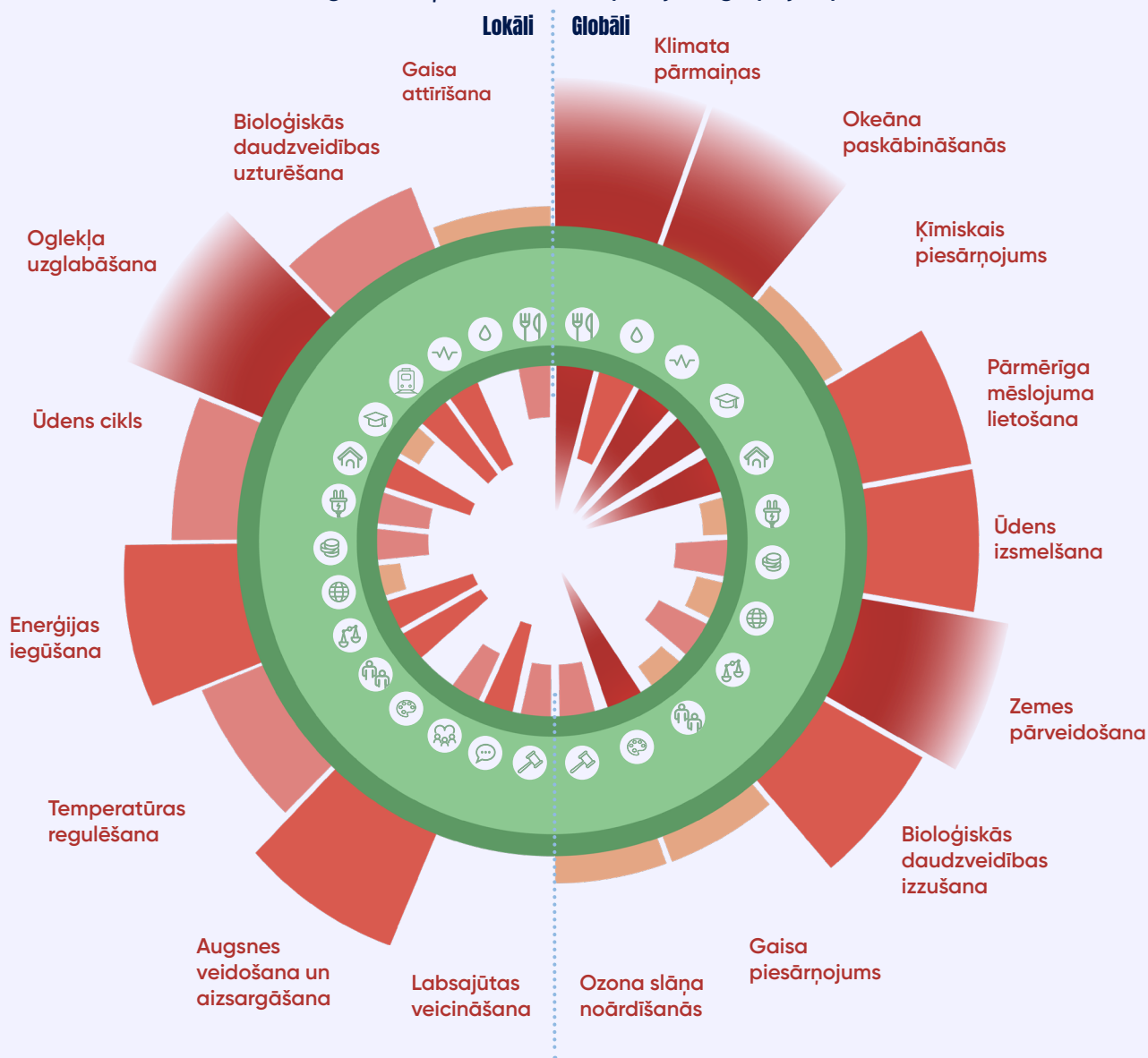
atzīmēt, ka šī skala nedrīkst mazināt to, cik svarīgi ir risināt jebkādu pamatvajadzību nenodrošinātības vai degradācijas problēmu – neatkarīgi no to līmeņa. Pat tad, ja tas ietekmē tikai dažus cilvēkus un rada nelielu kaitējumu videi, mēs nedrīkstam ignorēt problēmas.

3. Rīgas virtuļa ekonomikas pilsētas portrets

3.1. Rīgas virtuļa ekonomikas pilsētas portreta pārskats

Šajā sadaļā ir sniegts Rīgas virtuļa ekonomikas pilsētas portreta momentuzņēmums, kas ilustrē pilsētas sociālo un vides situāciju un ietekmi četros savstarpēji saistītos kontekstos. Šie konteksti izceļ pilsētas degradāciju (kaitējumu videi) un pamatvajadzību nenodrošinātību (sociālo nevienlīdzību), palīdzot rīdziniekiem, politikas veidotājiem, uzņēmumiem, organizācijām saskaņot savu rīcību ar ekoloģiskajiem ierobežojumiem un visu iedzīvotāju sociālo labklājību.

5. attēls. Rīgas virtuļa ekonomikas pieejas ilgtspējas portrets

	Ūdens		Savienojamība		Pārtika
	Veselība		Vienlīdzība dažādībā		Ienākumi un darbs
	Mobilitāte		Sociālais taisnīgums		Politiskā balss
	Izglītība		Kultūra		Enerģija
	Mājoklis		Kopiena		Miers un taisnīgums

No Rīgas pilsētas portreta skaidri redzams, ka **vairāk nekā pusē kategoriju ir pārsniegtas cilvēku un ekoloģiskās robežvērtības**, un dažās kategorijās ir vērojamas ārkārtas degradācijas un pamatvajadzību nenodrošinātības pazīmes. Mēs saskaramies ar ārkārtas situāciju vairākās ekoloģiskajās kategorijās, piemēram, klimata pārmaiņas, okeānu paskābināšanās, zemes pārveidošana, kas ir izrietošas sekas mūsu neilgtspējīgā dzīvesveida dēļ. Tāpat tiek nopietni pārkāptas arī dažādas globāli sociālās vajadzības. Diemžēl **Rīgas patēriņa modeļi šķietami apdraud cilvēku dzīves pamataspektus citviet pasaulē**, tostarp veselību, nodrošinātību ar pārtiku, izglītību, mājokli un politisko brīvību.

Kopumā lielākā daļa negatīvo kategoriju ir vērojamas **globālā kontekstā**, kur **vairāk nekā puse Rīgas radītās ietekmes iekļaujas augstā vai ārkārtas līmenī**. Tas ir cieši saistīts ar mūsu patēriņa modeļu globālo raksturu, kas veicina globālo sasilšanu, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un sociālo nevienlīdzību visā pasaulē. Mūsu importētās preces bieži nāk no valstīm, kurās tās parasti tiek ražotas par zemākām cenām nekā tad, ja tās tiktu ražotas ilgtspējīgi, ētiski un no vietēji iegūtām izejvielām. Šāda spēcīga globāla ietekme atklāj patiesību par mūsu pārmērīgo resursu patēriņu Rīgā un Latvijā. Šādas tendences ir ļoti līdzīgas daudzās citās Eiropas un Ziemeļamerikas valstīs. Ietekme ir neproporcionāli jūtama visas planētas mērogā, un vissmagākā tā bieži vien ir Globālo Dienvidu valstu grupās (piem., Āfrikas kontinentā, Indijā, Bangladešā utt.), tādējādi mudinot mūs pārdomāt un mainīt to, ko mūsu sabiedrība saprot ar terminu „laba dzīve”. **Tas prasa radikāli pārdomāt mūsu pašreizējo ekonomikas paradigmu, kas paredz neierobežotu izaugsmi.** Virtuāla

modeļa pilsētas ilgtspējas portrets palīdz saprast, ka mūsu ekonomika ir iesakņota sabiedrības pamatvajadzībās un planētas robežās, un nav skatāma nošķirti no tām.

Lokālā kontekstā ir arī vairākas kategorijas, kas norāda uz nopietnu negatīvu ietekmi un neizmantotu potenciālu šeit pat Rīgā, piemēram, oglekļa uzglabāšana, vietējās enerģijas ieguve un augsnes aizsardzība. Rīgas un tās iedzīvotāju sociālā situācija skaidri atspoguļo arī to, ka **daudziem iedzīvotājiem trūkst pienācīgas veselības aprūpes, mājokļu, pienācīga darba un ienākumu, kā arī piekļuves drošam transportam. Turklāt rezultāti arī liecina, ka pietiekami politiskie apsvērumi, sociālais taisnīgums, dzimumu līdztiesība un dažādu rasu, LGBTQ+ minoritāšu iekļaušana joprojām ir pārāk zemā līmenī** un to varētu ievērojami uzlabot. Visi šie aspekti demonstrē uzlabojumu potenciālu, ko Rīga var sniegt saviem iedzīvotājiem un pilsētas dabai.

Dažas kategorijas liecina par **pozitīvu ainu** – vietējais gaisa piesārņojuma līmenis ir salīdzinoši drošs, tāpat kā dzeramā ūdens kvalitāte, kā arī ir pietiekama piekļuve zaļajām teritorijām, lai veicinātu vietējo iedzīvotāju labklājību.

Turpmākajās sadaļās detalizēti aplūkota katra konteksta analīze, norādot rādītājus, pamatojumu katrai no to robežvērtībām, kā arī novērtētos pamatvajadzību nenodrošinātības un degradācijas līmeņus. Vispirms mēs aplūkojam lokālos kontekstus (portreta kreisajā pusē): [3.2. Lokāli sociālais](#) un [3.3. Lokāli ekoloģiskais](#). Pēc tam mēs pētām Rīgas globālo ietekmi (portreta labajā pusē) ar [3.4. Globāli sociālo](#) un [3.5. Globāli ekoloģisko](#) perspektīvu.

3.2. Lokāli sociālais

Šajā sadaļā ir aplūkots lokāli sociālais konteksts. Mēs ieskicējam, ar kādu cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātību saskaras iedzīvotāji, kādi ir šī trūkuma apmēri, kā arī sniedzam pārskatu par sociālajiem apstākļiem Rīgā. Tāpat mēs iepazīstinām ar pilsētas mērķiem un pašvaldības sociālo politiku.

Pārtika

5. tabula. Rīgas pārtikas pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotāji var atļauties pienācīgu un daudzveidīgu uzturu?	
Rādītājs	Mājsaimniecību, kuras finansiālu ierobežojumu dēļ nevar atļauties katru otro dienu ieturēt gaļu vai zivis saturošu maltīti, īpatsvars. Šis rādītājs norāda uz ekonomiskajiem šķēršļiem, kas neļauj ģimenēm nodrošināties ar proteīniem bagātu pārtiku. Šis rādītājs drīzāk atspoguļo finansiālus ierobežojumus, nevis personīgu uztura izvēli (piemēram, veģetārietis vai vegāns), kas var izraisīt pārtikas nenodrošinātību.
Cilvēku maznodrošinātības sliekšnis	Pārtikas nenodrošinātībai jābūt tuvu nullei, kad neviena mājsaimniecība nevar atļauties pietiekamu uzturu, tostarp gaļu vai zivis.
Jaunākie dati	2023. gadā 7,6% Rīgas iedzīvotāju nevarēja atļauties šādu uzturu, kas liecina, ka ievērojama daļa iedzīvotāju piedzīvo zināmu trūkumu. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, NNN010 tabula
Rīgas momentuzņēmums	Mērens pamatvajadzību nenodrošinātības līmenis Daļa iedzīvotāju saskaras ar finansiāliem šķēršļiem, kas ietekmē viņu spēju apmierināt uztura pamatvajadzības.

6. attēls. Pārtikas rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Detalizācija

Ir daudz iespēju uzlabot pilnvērtīga uztura nodrošināšanu iedzīvotājiem:

- **Zems dārzeņu un augļu patēriņš:** 2022. gadā tikai 45,9% Latvijas iedzīvotāju 6 līdz 7 dienas nedēļā lietoja svaigus dārzeņus un 30,6% lietoja augļus un ogas 6 līdz 7 dienas nedēļā.

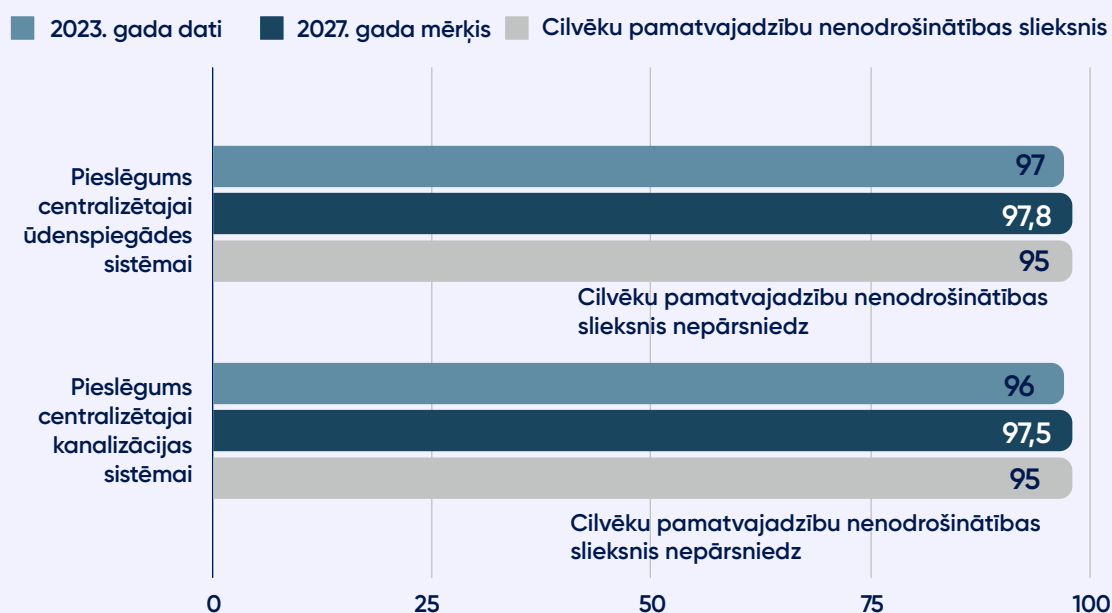
- **Liekais svars jauniešu vidū:** Rīgā bažas rada jauniešu ar lieko svaru vai aptaukošanos īpatsvars. 2018. gadā liekais svars bija 23% jaunu puīšu un 18% jaunu meiteņu.⁶

⁶https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/en/Health/Health_Veselibu_ietekm%C4%93josie_paradumi/VIP030_veselibas_paradumi_dzimums_vecuma_grupa.px/

6. tabula. Rīgas ūdens pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotājiem ir pieejams tīrs ūdens ikdienas vajadzībām?		
Rādītājs	Centralizētajai ūdensapgādes sistēmai pieslēgto iedzīvotāju mājsaimniecību īpatsvars. Tas atspoguļo uzticamu, regulētu un drošu ūdens avotu pieejamību iedzīvotājiem.	Centralizētajai kanalizācijas sistēmai pieslēgto iedzīvotāju mājsaimniecību īpatsvars. Kanalizācijas pieslēgums nodrošina piekļuvi ūdenim mājsaimniecības un sanitārajām vajadzībām, kā arī garantē tīru ūdens ciklu.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Lai izvairītos no ūdens trūkuma, ideālā situācija būtu tāda, ka visiem Rīgas iedzīvotājiem būtu pieejama centralizētā ūdensapgāde, tuvojoties pilnīgam pārklājumam. Tomēr vietās, kas nav pieslēgtas centrālajai apgādei, joprojām var būt pieejams tīrs ūdens. Tāpēc mēs uzskatām, ka vairāk nekā 95% iedzīvotāju mājsaimniecību ir pieslēgtas ūdens padevei, un tas nozīmē, ka ūdens trūkums nepastāv.	Lai nodrošinātu tīru ūdens aprites ciklu un apmierinātu iedzīvotāju vajadzības, Rīgai jācenšas panākt visu iedzīvotāju mājsaimniecību pilnīgu pieslēgšanu centralizētajai kanalizācijas sistēmai. Daži rajoni var nebūt pieslēgti centrālajai apgādei, tomēr joprojām var nodrošināt iedzīvotāju vajadzības. Tāpēc mēs uzskatām, ka, ja vairāk nekā 95% iedzīvotāju mājsaimniecību ir pieslēgtas ūdens padevei, tas nozīmē, ka ūdens trūkums nepastāv.
Jaunākie dati	2023. gadā pārklājums bija 97% iedzīvotāju, kas tuvojas pilnam pārklājumam. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā 96% iedzīvotāju mājsaimniecību bija pieslēgtas centralizētajai kanalizācijas sistēmai, kas ir tuvu pilnam pārklājumam. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas momentuzņēmums	Nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Pamatojoties uz rādītājiem un vietējām zināšanām, attiecībā uz piekļuvi tīram ūdenim šķietami nepastāv nenodrošinātība.	
Rīgas mērķis 2027. gadam	Rīgas pilsētas mērķis ir paplašināt pārklājumu un līdz 2027. gadam sasniegt 97,8%.	Līdz 2027. gadam mērķis ir sasniegt 97,5% pieslēgumu rādītāju.

7. attēls. Ūdens rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

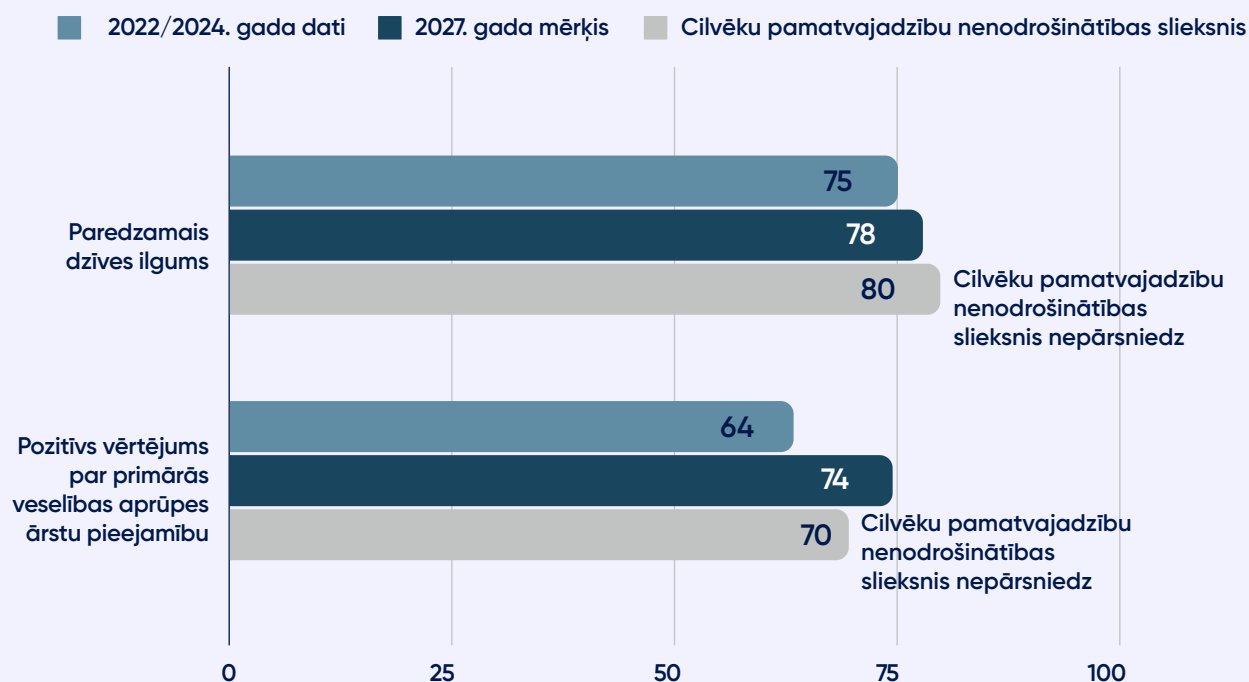
Detalizācija

+ Ūdens kvalitāte: Pamatojoties uz galvenā saldūdens piegādātāja un attīrīšanas iekārtu veiktajiem mērījumiem, ūdens kvalitāte ir augsta, un ūdeni Rīgā var droši lietot uzturā. Tomēr atsevišķās ēkās var rasties problēmas, ja joprojām ir saglabājušās un nav atjaunotas vecās ūdens caurules.

7. tabula. Rīgas veselības aprūpes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotājiem ir pieejama primārā veselības aprūpe un iespēja saglabāt labu veselību?		
Rādītāji	Paredzamais dzīves ilgums Tas ir standartizēts starptautisks rādītājs, ko bieži izmanto, lai novērtētu vispārējo veselības stāvokli pilsētā.	Iedzīvotāju vērtējums par primārās veselības aprūpes ārstu pieejamību. Tas atspoguļo veselības aprūpes pamatpakalpojumu pieejamību Rīgā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Tas, ka šis rādītājs pārsniedz Pasaules Veselības organizācijas ziņoto vidējo pasaules rādītāju – 73 gadus, liecina par labvēlīgiem dzīves apstākļiem. Tomēr mēs aplūkojam Rīgu arī tās lokālajā kontekstā. Mēs uzskatām, ka, ja Rīgā paredzamais dzīves ilgums ir ievērojami mazāks nekā apkārtējās un salīdzināmās valstīs, piemēram, Eiropas Savienībā – vidēji 81 gads (2023. gadā) vai ESAO – vidēji 80 gadi (2021. gadā), tas norāda uz veselības aprūpes problēmām. Tāpēc mēs pieņemam, ka paredzamais dzīves ilgums zem 80 gadiem var liecināt par veselības stāvokļa pasliktināšanos.	Vairāk nekā 70% pozitīvu vērtējumu liecina, ka lielākā daļa iedzīvotāju uzskata, ka viņu veselības aprūpes vajadzības pieejamības ziņā tiek apmierinātas.
Jaunākie dati	2022. gadā vidējais paredzamais cilvēka mūža ilgums bija 75 gadi, kas ir vairāk nekā vidēji pasaulē, bet mazāk nekā vidēji Eiropas Savienībā un ESAO valstīs. Mēs novērojam, ka lielākā daļa Eiropas valstu pārsniedz šo rādītāju pat par 10 gadiem. Tas liecina par ievērojamu pamatvajadzību nenodrošinātību attiecībā uz paredzamo dzīves ilgumu. Avots: pašvaldības tiešais monitorings, Eurostat	2024. gadā tikai 64% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja primārās veselības aprūpes ārstu pieejamību. Tas ir zem robežvērtības, kas liecina, ka veselības aprūpes sistēma nav pieejama, lai apmierinātu visu iedzīvotāju veselības pamatvajadzības. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība Veselības aprūpes sistēma kopumā ir disfunkcionāla, un to vēl vairāk izceļ zemāks paredzamais dzīves ilgums nekā apkārtējās valstīs. Turklāt, šķiet, ka nelielai iedzīvotāju daļai ir problēmas ar veselības pamatvajadzību nodrošināšanu.	
Rīgas mērķi 2027. gadam	Līdz 2027. gadam pašvaldības mērķis ir panākt, lai paredzamais dzīves ilgums būtu 78 gadi.	Līdz 2027. gadam pašvaldības mērķis ir palielināt respondentu apmierinātību ar primārās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību par 10%, sasniedzot 74% rādītāju.

8. attēls. Veselības rādītāji: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķi un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (gados un procentos)

Detalizācija

Veselības stāvoklis Rīgā uzrāda gan pozitīvas, gan satraucošas tendences:

+ Seropozitīvi gadījumi: Seropozitīvo gadījumu skaits ir ievērojami samazinājies – no 180 gadījumiem 2018. gadā līdz 101 gadījumam 2022. gadā, kas liecina par zināmu progresu HIV apkarošanā pilsētā.

+ Sports un atpūta: Līdz 2024. gadam iedzīvotāju pozitīvais vērtējums par sporta un aktīvās atpūtas iespējām apkaimē ir sasniedzis 75%. Tas liecina par augstu apmierinātības līmeni ar pieejamajām atpūtas iespējām un sporta aktivitātēm, kas pozitīvi ietekmē iedzīvotāju vispārējo fizisko un garīgo veselību.

+ Pārmērīga alkohola patēriņa samazināšanās: Pārmērīga alkohola lietošana darbspējīgā vecumā (15–74 gadi) ir samazinājusies no 40% 2018. gadā līdz 33% 2022. gadā, kas liecina par uzlabojumiem sabiedrības veselības jomā saistībā ar alkohola lietošanu.

- Pieaudzis smēķētāju skaits: Smēķētāju skaits ir palielinājies. Ikdienā smēķējošo īpatsvars pieauga no 12% sieviešu un 31% vīriešu 2018. gadā līdz 15% sieviešu un 38% vīriešu 2022. gadā. Tā ir satraucoša tendence, kurai sabiedrības veselības stratēģijās jāpievērš lielāka uzmanība.

- Sliktāka situācija garīgās veselības jomā: Respondentu, kuri ziņo par pieaugošu depresiju, īpatsvars ir palielinājies no 32% 2018. gadā līdz 36% 2022. gadā, atspoguļojot pieaugošo garīgās veselības problēmu.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīgas pilsētas pašvaldība ir izstrādājusi „Sabiedrības veselības politikas pamatnostādnes 2022.–2027. gadam”, bet nav vēl tās apstiprinājusi. Valstiskā līmenī ir pieņemts dokuments „Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam”.

Šīs sabiedrības veselības politikas mērķis ir uzlabot Latvijas iedzīvotāju veselību, palielinot veselīgi nodzīvoto gadu skaitu, novēršot priekšlaicīgu mirstību un samazinot nevienlīdzību veselības jomā.

Līdz 2027. gadam ir izvirzīti šādi mērķi:

- Pagarināt veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu par četriem gadiem vīriešiem un par trīs gadiem sievietēm, līdz 2027. gadam sasniedzot 55 gadus vīriešiem un 57 gadus sievietēm.
- Samazināt potenciāli zaudēto dzīves gadu skaitu par 15%, līdz 2027. gadam sasniedzot 5700 uz 100 000 iedzīvotāju.
- Palielināt vidējo paredzamo dzīves ilgumu dzimšanas brīdī par 1,8 gadiem vīriešiem un 1,2 gadiem sievietēm.

Mobilitāte

8. tabula. Rīgas mobilitātes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

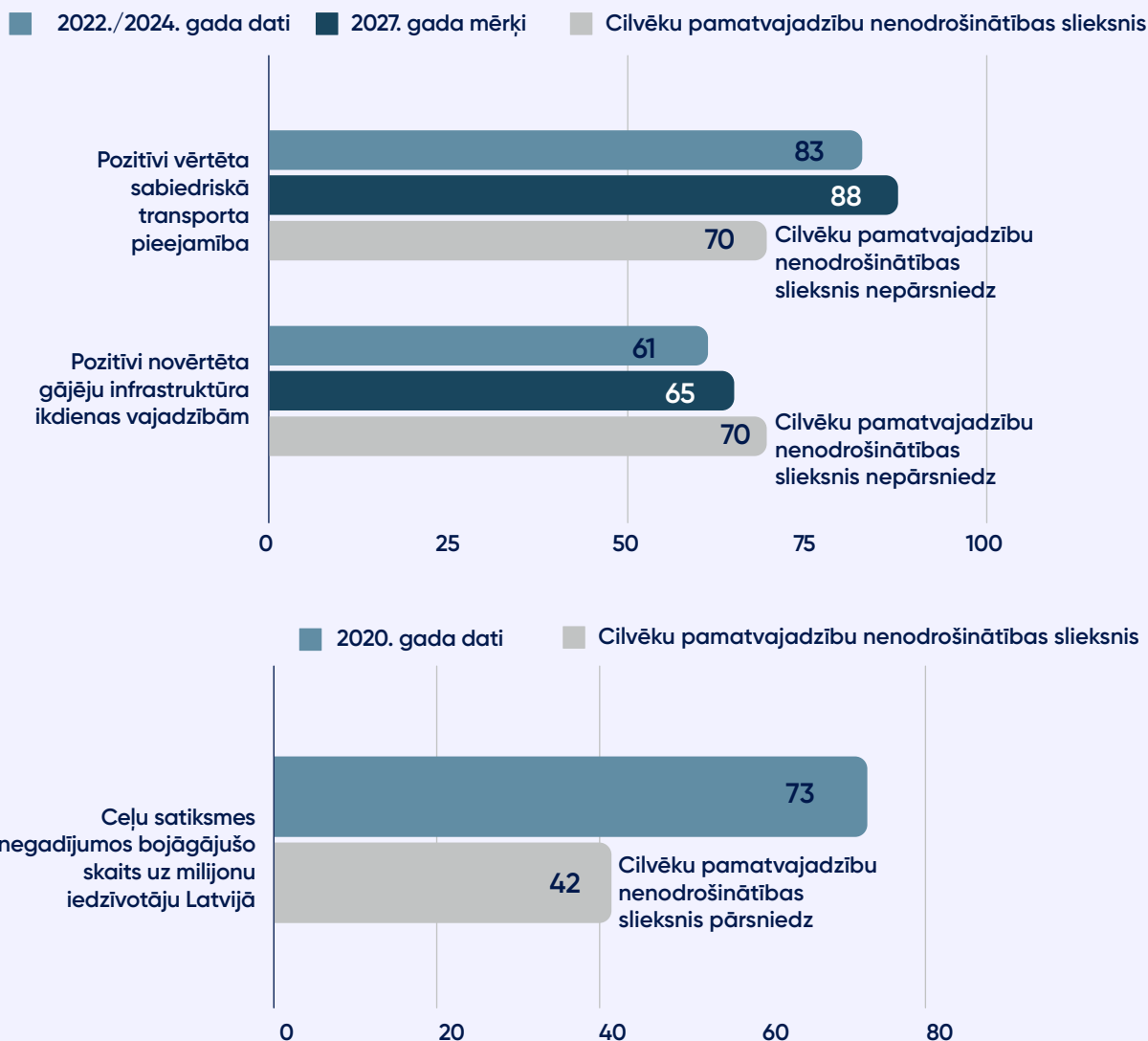
Vai iedzīvotāji var viegli piekļūt sabiedriskajam transportam, pārvietoties ar kājām un izbāudīt drošu transporta vidi?

Rādītāji	iedzīvotāju vērtējums par sabiedriskā transporta pieejamību. Tas parāda, vai ikviens Rīgā var izmantot sabiedrisko transportu.	iedzīvotāju vērtējums par gājēju infrastruktūras ikdienas vajadzībām. Tas atspoguļo to, kā Rīgas transporta sistēma ļauj iedzīvotājiem pārvietoties kājām, lai veiktu sev svarīgās aktivitātes.	Ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo skaits uz miljonu iedzīvotāju Latvijā. Šis rādītājs sniedz ieskatu par satiksmes drošību Rīgā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Vairāk nekā 70% pozitīvo vērtējumu liecina par pieejamu sabiedrisko transportu.	Vairāk nekā 70% pozitīvo vērtējumu liecina, ka iedzīvotāji Rīgā var pārvietoties kājām.	Eiropas vidējais ceļu satiksmes negadījumos bojāgājušo skaits uz vienu miljonu iedzīvotāju ir 42. Ja Latvijā ir ievērojami augstāks rādītājs, mēs to uzskatām par ceļu satiksmes drošības trūkumu, ko attiecinām arī uz Rīgu.

Jaunākie dati	2024. gadā 83% iedzīvotāju pozitīvi vērtēja sabiedriskā transporta pieejamību. Šis augstais apmierinātības līmenis liecina, ka sistēma nodrošina labu vispārējo pieejamību. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2024. gadā 61% iedzīvotāju pozitīvi vērtēja gājēju infrastruktūru ikdienas vajadzībām, kas var liecināt, ka neliela daļa iedzīvotāju saskaras ar grūtībām pārvietoties kājām. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2020. gadā Latvijā bija otrs augstākais bojāgājušo skaits uz vienu miljonu iedzīvotāju starp 27 ES valstīm – 73 bojāgājušie. Avots: Eurostat⁸
Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība Rīgā ir ļoti bīstami ceļi, kas rada zināmas problēmas gājējiem un citiem satiksmes dalībniekiem.		
Rīgas mērķi 2027. gadam	Līdz 2027. gadam pašvaldība ir izvirzījusi mērķi palielināt pieejamības novērtējumu līdz 88% apmierinātības līmenim.	Pašvaldība vēlas, lai līdz 2027. gadam līdz 65% iedzīvotāju pozitīvi vērtētu gājēju infrastruktūru ikdienas vajadzībām.	Nav saistīta mērķa.

⁸https://road-safety.transport.ec.europa.eu/document/download/2128f321-9667-4af9-8b3c-bfcfe39fa20a_en?fi lename=erso-country-overview-2023-latvia_0.pdf

9. attēls. Mobilitātes rādītāji: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķi un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņi (procentos un absolūtos skaitļos)

Detalizācija

Rīgas transporta sistēmai ir gan priekšrocības, gan izaicinājumi:

+ Sabiedriskā transporta kvalitāte: 76% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja sabiedriskā transporta pakalpojumu kvalitāti, kas liecina par kopumā labvēlīgu viedokli par tā uzticamību un efektivitāti. To ilustrē transporta veidu sadalījums, kur sabiedriskais transports ir viens no tiem transporta veidiem, kam tiek piešķirta prioritāte.

+/- Modālais dalījums: Rīgā ir vērojama liela paļaušanās uz personīgo automašīnu un sabiedrisko transportu – 2022. gada sadalījums pa transporta veidiem rāda, ka 44% iedzīvotāju izmanto automašīnas kā pasažieri, 39% izmanto sabiedrisko transportu, 10% ir gājēji, bet 4% izmanto

velosipēdus. Neraugoties uz zemo velosipēdistu īpatsvaru, 62% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja pārvietošanos ar velosipēdu, kas liecina par zināmu apmierinātību ar velosipēdu izmantošanas iespējām.

- Neapmierinātība ar transporta infrastruktūru: Tikai 43% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja transporta infrastruktūras kvalitāti pilsētā.

- Augsts ceļu satiksmes negadījumu skaits: 2023. gadā Rīgā reģistrēti 8768 ceļu satiksmes negadījumi. Pašvaldības mērķis ir līdz 2027. gadam samazināt šo skaitu līdz mazāk nekā 6365.

Rīcībpolitikas aktualitāte

2023. gadā 72% pilsētas sabiedriskā transporta parka veido zema un nulles emisiju līmeņa transportlīdzekļi. Tas atspoguļo pilsētas stingro apņemšanos panākt vides ilgtspēju. Turklāt pašvaldību ieguldījumi satiksmes infrastruktūras projektos ir veicinājuši transporta radīto CO₂ emisiju samazinājumu par 11%.

Rīgas pilsētas pašvaldība ir izvirzījusi četrus ilgtermiņa attīstības mērķus, tostarp ērta un droša pilsētvide, kas ir patīkama vietējiem iedzīvotājiem. Stratēģijā īpaša uzmanība pievērsta transporta nozarei. Lai gan pašlaik gājēju un velosipēdistu pārvietošanās ir pakārtota autotransportam, ilgtermiņā transporta infrastruktūra, īpaši pilsētas centrā un apkaimju centros, jāveido saskaņā ar

šādu vispārpieņemtu hierarhiju: gājējs > velosipēdistis > sabiedriskais transports > personīgā automašīna. Mērķis ir attīstīt Rīgu kā ilgtspējīgu metropoli, ierobežojot privāto transportlīdzekļu iebraukšanu tās centrā un mudinot iedzīvotājus izmantot sabiedrisko transportu un velotransportu.

Rīgā ir šādi transporta politikas dokumenti:

- Transporta attīstības plāns, 2017. gads⁹;
- Rīgas mobilitātes vīzija, 2020. gads¹⁰;
- Rīgas transporta sistēmas ilgtspējīgas mobilitātes rīcības programma¹¹.

⁹https://sus.lv/sites/default/files/media/faili/transporta_att_12st_12bas_tmp_paskaidrojuma_raksts.pdf

¹⁰ <https://sus.lv/petijumi/rigas-mobilitates-vizija-cela-uz-labaku-ikdienas-dzivi>

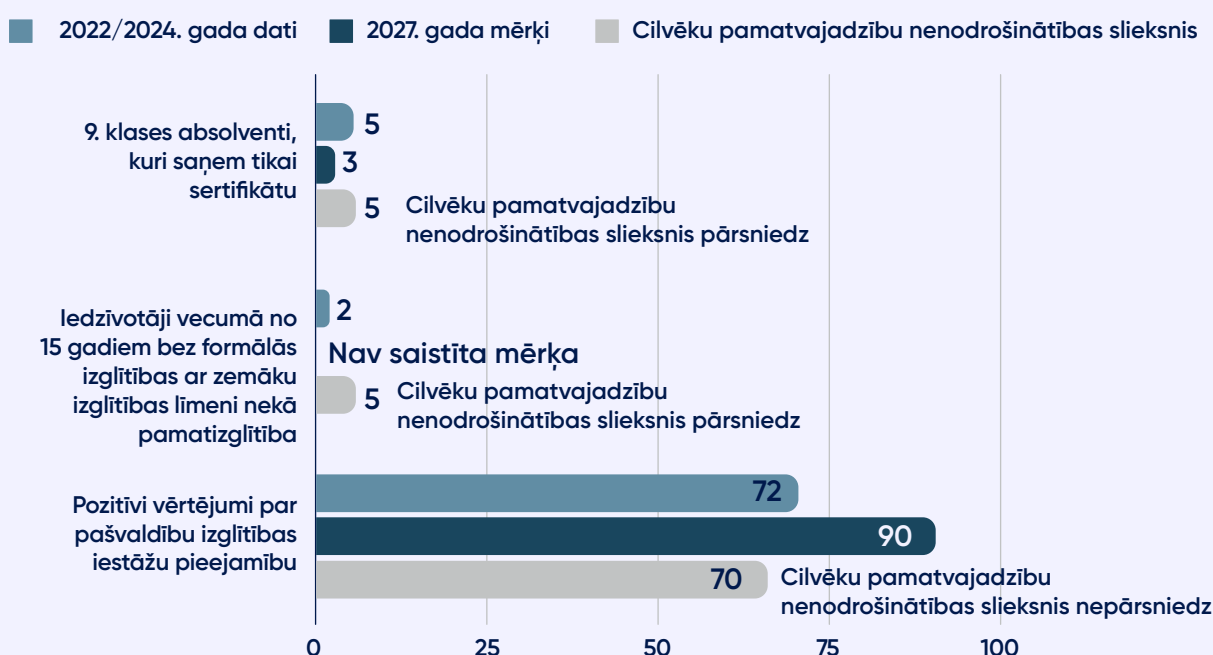
¹¹ https://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2019/04/2_MRP_2019_2025_Gala_versija.pdf

9. tabula. Rīgas izglītības pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotājiem ir piekļuve pamatzglītībai?			
Rādītāji	9. klašu beidzēju īpatsvars, kuri vidusskolas apliecības vietā saņem tikai liecību par pamatzglītību. Šis rādītājs palīdz novērtēt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas līmeni. Šis rādītājs atspoguļo, cik labi sistēma atbalsta skolēnus vidējās izglītības iegūšanā, un norāda uz trūkumiem izglītības sistēmā.	Iedzīvotāju, kuri ir vecumā no 15 gadiem bez formālās izglītības, ar zemāku izglītības līmeni nekā pamatzglītību, īpatsvars. Tas liecina par iespējamām problēmām, kas saistītas ar izglītības iespēju nodrošināšanu visiem, un atklāj trūkumus izglītības sistēmā.	Iedzīvotāju vērtējums par pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu pakalpojumu pieejamību. Tas atspoguļo to, cik iedzīvotājiem ir pieejama izglītība.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Vairāk nekā 5% skolēnu, kuri nepabeidz vidējās izglītības programmu ar diplomu, liecina par iespējamām problēmām, kas saistītas ar pamatzglītības nodrošināšanu bērniem. Tas varētu norādīt uz neaizsargātām grupām, kurām ir lielāka tendence pamest skolu.	Vairāk nekā 5% iedzīvotāju ar tikai minimālu izglītību varētu liecināt par to, ka pastāv šķēršļi iedzīvotājiem saņemt atbilstošas izglītības iespējas.	Vairāk nekā 70% pozitīvo vērtējumu liecina, ka lielākā daļa iedzīvotāju uzskata, ka viņiem ir pieejami izglītības pakalpojumi.
Jaunākie dati	2023. gadā 5% 9. klašu beidzēju apliecības vietā saņēma tikai liecību, tādējādi Rīga atradās uz nepietiekama nodrošinājuma sliekšņa. Tas liecina, ka iedzīvotāju mazākums, iespējams, saskaras ar izglītības trūkumu. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā 2% iedzīvotāju, kuri vecāki par 15 gadiem, bija minimālais izglītības līmenis. Tas ir zem nodrošinājuma robežvērtības. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, IZT041 tabula	2024. gadā pašvaldības izglītības iestāžu pieejamību pozitīvi novērtēja 72% iedzīvotāju, kas liecina par labu līmeni virs nodrošinājuma sliekšņa. Avots: pašvaldības tiešais monitorings

Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība		
	Izglītības sistēma kopumā funkcionē, taču daži cilvēki joprojām var saskarties ar zināmu pamatvajadzību nenodrošinātību, jo viņiem var rasties problēmas ar vidējās izglītības iegūšanu.		
Rīgas mērķi 2027. gadam	Pašvaldības mērķis ir līdz 2027. gadam samazināt to 9. klašu beidzēju īpatsvaru, kuri apliecības vietā saņem tikai liecību, līdz mazāk nekā 3%.	Nav saistīta mērķa.	Pašvaldība cenšas panākt, lai 90% iedzīvotāju būtu apmierināti ar izglītības pakalpojumu pieejamību.

10. attēls. Izglītības rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Detalizācija

Rīgas pilsētai ir vairākas jomas, kurās ir nepieciešami uzlabojumi izglītības sistēmā:

-/+ Apmierinoša pirmsskolas izglītība, bet ar ierobežotu pieejamību: 2020. gadā 78% vecāku pozitīvi vērtēja pašvaldību pirmsskolas izglītības iestāžu pakalpojumu kvalitāti. Tomēr līdz 2022. gadam tikai 51% iedzīvotāju bija apmierināti ar šo pakalpojumu pieejamību, kas liecina par to nepietiekamu pieejamību.

- Neapmierinātība ar pašvaldību vispārējās izglītības iestāžu kvalitāti: Tikai 62% iedzīvotāju 2024. gadā pakalpojumu kvalitāti vērtēja pozitīvi, kas liecina, ka ir ievērojama

neapmierināto iedzīvotāju daļa. Pašvaldības mērķis ir līdz 2027. gadam palielināt šo rādītāju līdz 85%.

- Zems augstākās izglītības iegūšanas līmenis: 2023. gadā 42% iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 64 gadiem bija augstākā izglītība, un šo rādītāju var vēl palielināt.

- Mūžizglītība: Tikai 45% iedzīvotāju 2024. gadā pozitīvi novērtēja iespējas pilnveidoties neformālās izglītībasursos.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīgas izglītības iestādēs organizēto izglītojošo pasākumu skaits pastāvīgi pieaug, 2023. gadā sasniedzot 718 pasākumus. Līdz 2027. gadam pašvaldības mērķis ir dubultot šo skaitu un organizēt vismaz 1500 pasākumu.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības ekosistēmas attīstības stratēģija 2024.–2028. gadam ir izstrādāta, bet vēl nav

apstiprināta. Stratēģijas virsmērķis ir likt pamatus plašākai, uz sadarbību orientētai sistēmai, ko pašvaldība izveidojusi, lai sniegtu iedzīvotājiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmi visa mūža garumā. Tās mērķis ir attīstīt ilgtspējīgu, kvalitatīvu un inovatīvu izglītības ekosistēmu Rīgas pilsētas pašvaldībā.

Mājoklis

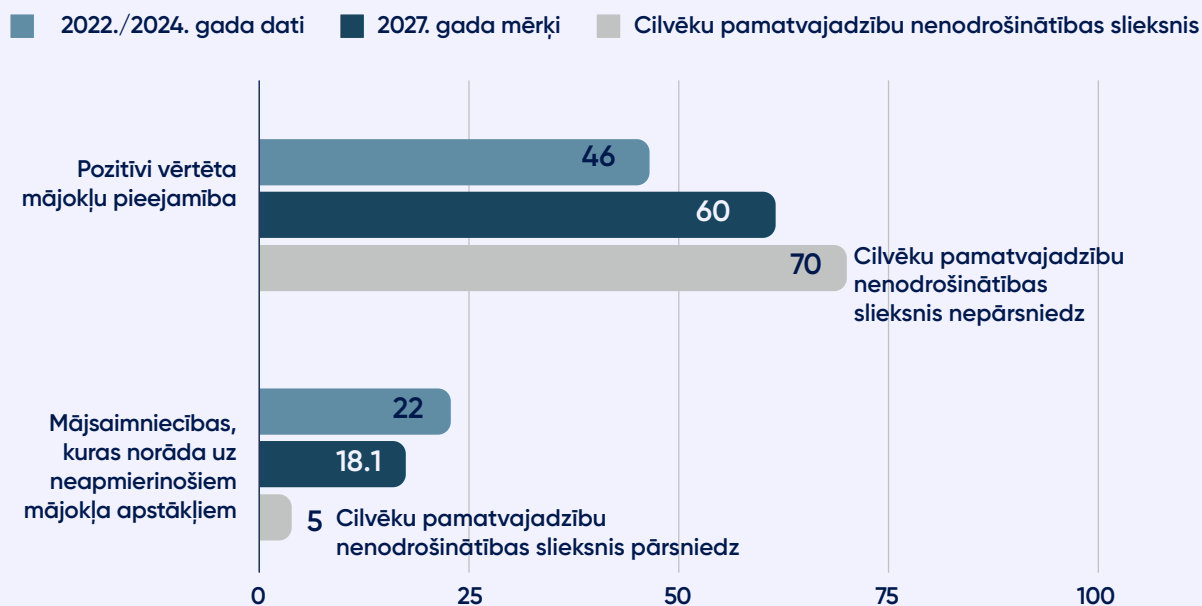
10. tabula. Rīgas mājokļu pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotājiem ir pieejami mājokļi un pienācīgi dzīves apstākļi?		
Rādītāji	iedzīvotāju vērtējums par mājokļu pieejamību Rīgā. Tas norāda uz iespējamām problēmām ar mājokļu piedāvājumu.	Mājsaimniecību, kuras norāda uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem, īpatsvars. Tas tieši atspoguļo dzīves apstākļu kvalitāti Rīgā un trūkumus mājokļu pakalpojumu jomā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Vairāk nekā 70% pozitīvo vērtējumu varētu liecināt par to, ka iedzīvotājiem nav grūti atrast mājokli.	Gadījumu, kad ir ziņots, ka mājokļa apstākļi ir neapmierinoši, īpatsvaram vajadzētu būt minimālam – mazākam par 5%. Tas norāda, ka tikai neliela daļa iedzīvotāju varētu saskarties ar īslaicīgām vai lokālām mājokļu problēmām, kas nelielā mērķī liecina par plašākām, sistēmiskām problēmām.
Jaunākie dati	2024. gadā 46% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja mājokļu pieejamību, kas ir ievērojami zem pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņa un norāda, ka lielākajai daļai iedzīvotāju ir grūtības atrast mājokli. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā 22% mājsaimniecību norādīja uz neapmierinošiem mājokļa apstākļiem, kas liecina, ka ievērojama iedzīvotāju daļa saskaras ar problēmām, kas saistītas ar viņu dzīves apstākļu kvalitāti vai piemērotību. To apstiprina arī Eurostat dati, kas liecina, ka 2021. gadā 41,3% Latvijas iedzīvotāju dzīvoja pārmērīgi blīvi apdzīvotos mājokļos. Avots: pašvaldības tiešais monitorings, Eurostat ¹²

¹² <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/bloc-1c.html?lang=en&lang=en>

Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība	
	Mājokļu pieejamības un slikto dzīves apstākļu dēļ, lielai iedzīvotāju grupai ir grūtības nodrošināt sev mājokli.	
Rīgas mērķi 2027. gadam	Pašvaldības mērķis ir panākt, lai 2027. gadā 60% mājsaimniecību būtu apmierinātas ar mājokļu pieejamību.	2027. gadā Rīgas mērķis ir samazināt neapmierinošus mājokļa apstākļus zem 18,1%.

11. attēls. Mājokļu rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Detalizācija

Rīgā ar mājokļiem ir sarežģīta situācija:

+/- Pašvaldības palīdzība mājokļu jomā:

Personu un ģimeņu, kas saņem pašvaldības palīdzību mājokļa jomā, skaits ir samazinājies no 489 personām un ģimenēm 2020. gadā līdz 241 personai un ģimenei 2023. gadā, kas norāda uz ievērojamu atbalsta samazinājumu. Tomēr pozitīva tendence ir tā, ka mazāk cilvēku pieprasa palīdzību, jo personu un ģimeņu, kas reģistrējušas palīdzības saņemšanai, skaits ir samazinājies no 2724 (2021. gadā) līdz 1860 (2023. gadā). Pašvaldība ir izvirzījusi mērķi līdz 2027. gadam šo skaitu samazināt vēl vairāk nekā trīs reizes, proti, līdz 500 cilvēkiem.

- Iedzīvotāju neapmierinātība ar mājokļu kvalitāti:

2024. gadā tikai 44% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja mājokļu kvalitāti Rīgā, kas liecina par steidzamu nepieciešamību pēc uzlabojumiem.

- Degradētas ēkas:

2024. gadā Rīgā bija 859 mājokļi ar graustu statusu, kas veidoja 0,3% no aptuveni 325 000 mājokļu pilsētā. Lielākā daļa no šīm ēkām ir tukšas, taču tās apdraud sabiedrības drošību bīstama tehniskā stāvokļa dēļ, un dažkārt tajās mitinās bezpajumtnieki vai ļoti nabadzīgi cilvēki, kuri nevar atļauties pārcelties.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīga īsteno vairākas politikas, lai uzlabotu dzīves apstākļus un drošību. Pilsētas mērķis ir līdz 2027. gadam, izmantojot atbalsta programmas, atjaunot 1400 daudzdzīvokļu ēku, tādējādi uzlabojot dzīvojamā fonda kvalitāti. Turklāt līdz 2027. gadam pašvaldība vēlas līdzfinansēt un īstenot 215 apdraudējumu novēršanas projektus dzīvojamajās ēkās.

Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir pieņēmusi Mājokļu politikas pamatnostādnes 2024.–2030. gadam. Darbs ir uzsākts, un līdz 2025. gada beigām tiks izstrādātas Rīgas viedās pilsētas pamatnostādnes, kas būs ietvars Rīgas kā viedpilsētas attīstībai nākotnē. Mērķis ir nodrošināt, ka attīstība ir sistemātiska, pārvaldības mehānisms ir efektīvs, savukārt darbības ir koordinētas un mērķtiecīgi virzītas.

Enerģija

11. tabula. Rīgas enerģijas apgādes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotāji var atļauties enerģiju savām ikdienas vajadzībām?

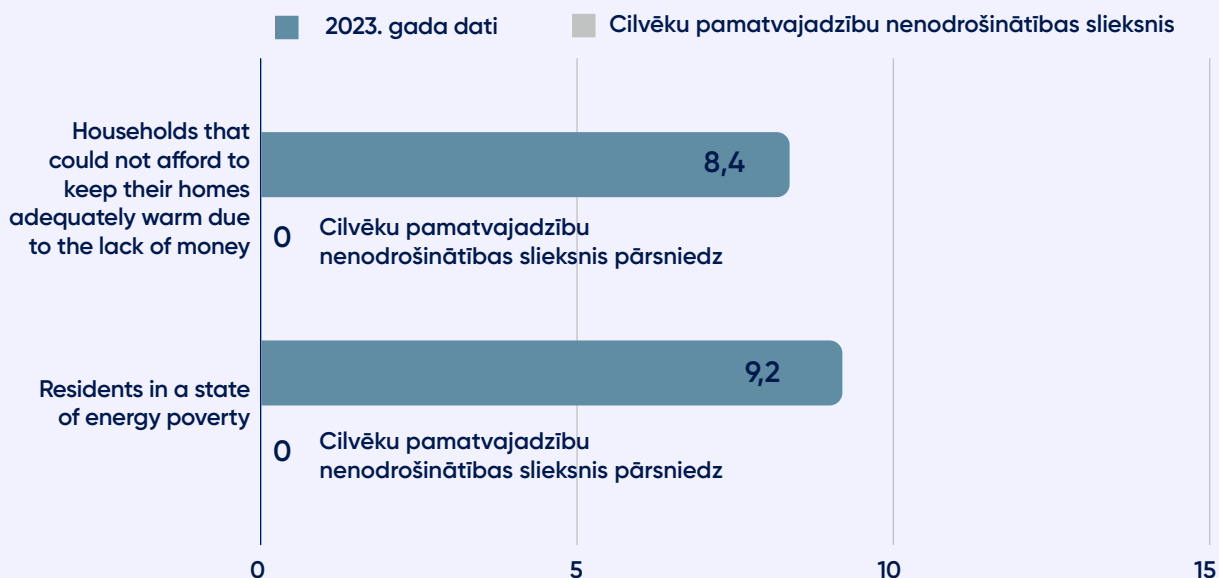
Rādītāji	Mājsaimniecību, kuras nevar atļauties uzturēt savās mājās pietiekamu siltumu naudas trūkuma dēļ, īpatsvars. Tas atklāj, cik daudzām mājsaimniecībām finansiālu šķēršļu dēļ nav piekļuves pietiekamam enerģijas daudzumam, lai apmierinātu savas pamatvajadzības.	Rīgas iedzīvotāju, kurus skar enerģētiskā nabadzība, īpatsvars. Tas norāda uz to, cik lielai daļai iedzīvotāju ir grūtības segt enerģijas izmaksas. Enerģētiskā nabadzība rodas tad, ja mājsaimniecībai ir jāsamazina enerģijas patēriņš tādā mērā, kas sāk negatīvi ietekmēt iedzīvotāju veselību un labklājību. To galvenokārt nosaka trīs pamatcēloņi: liels mājsaimniecības izdevumu īpatsvars, kas tiek tērēts enerģijai, zemi ienākumi, zema ēku un ierīču energoefektivitāte.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Šim skaitlim būtu jātuvojas nullei, lai nodrošinātu, ka visi iedzīvotāji var atļauties enerģiju savām apkures vajadzībām.	Šim skaitlim būtu jātuvojas nullei, lai nodrošinātu, ka visi iedzīvotāji var apmierināt savas enerģijas vajadzības.
Jaunākie dati	2023. gadā 8,4% Rīgas iedzīvotāju nevarēja atļauties pienācīgu apkuri, kas liecina par trūkumu. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, NNN010 tabula	2023. gadā šis rādītājs bija 9,2%, kas pārsniedza pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšni. Avots: Rīgas enerģētikas aģentūra¹³
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Neliela daļa iedzīvotāju saskaras ar grūtībām apmierināt pamatvajadzības pēc apkures un citas enerģijas. Lai gan šī enerģētiskā problēma skar tikai daļu iedzīvotāju, ir būtiski risināt šo trūkumu.	

¹³<https://rea.riga.lv/>

Detalizācija

- **Siltuma zudumi centralizētās siltumapgādes tīklā:** Relatīvie siltuma zudumi centralizētās siltumapgādes tīklā 2023. gadā sasniedza 403 447 MWh/gadā jeb aptuveni 13%, kas var liecināt par sistēmas uzturēšanas problēmām. Siltuma zudumi rodas arī tāpēc, ka ļoti liela daļa pilsētas ēku nav renovētas, un Rīgā renovācija norit ļoti lēnu.

12. attēls. Enerģijas rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīga ir pieņēmusi Rīgas valstspilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānu 2022.–2030. gadam, kas ietver mērķus un pasākumus, kuru mērķis ir samazināt enerģijas patēriņu, mazināt ietekmi uz klimatu, pielāgoties klimata pārmaiņām un mazināt enerģētisko nabadzību.

Plāns paredz izstrādāt atbalsta instrumentus enerģētiskās nabadzības mazināšanai Rīgas daudzdzīvokļu māju renovācijas programmas ietvaros. Piemēram, tiešais atbalsts

mājsaimniecībām, kuras cieš no enerģētiskās nabadzības, ļaujot tām segt renovācijas izmaksas ar nosacījumu, ka daudzdzīvokļu mājas īpašnieki balso par ēkas renovāciju. Tas motivēs mājsaimniecības, kuras cieš no enerģētiskās nabadzības, atbalstīt ēku renovāciju un ilgtermiņā samazināt mājsaimniecību enerģijas rēķinus. Pašvaldība, piemēram, varētu segt starpību starp ikmēneša maksājuma palielinājumu par visiem izdevumiem kopā, ja tādi ir.

Ienākumi un darbs

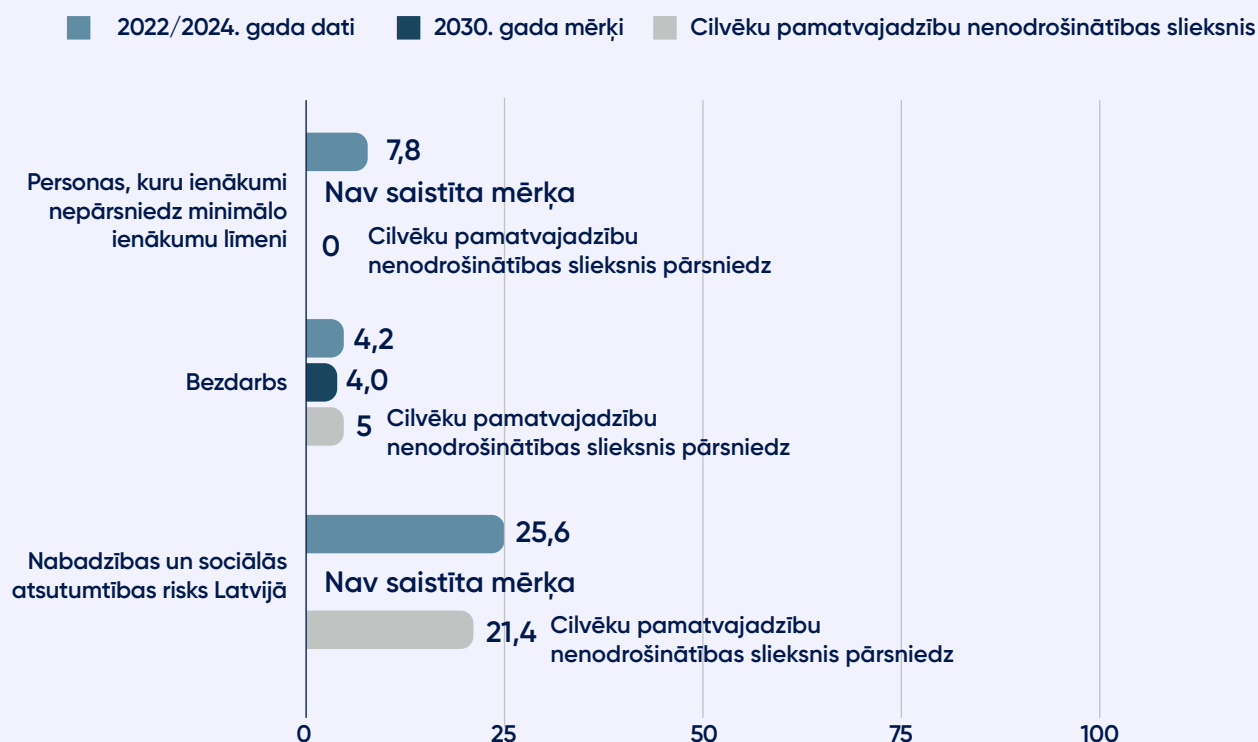
12. tabula. Rīgas ienākumu un darba pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai visiem iedzīvotājiem ir iespējas atrast darbu un vai viņi var atļauties pamata dzīves līmeni?			
Rādītāji	Personu, kuru ienākumi nepārsniedz minimālo ienākumu līmeni, īpatsvars. Tajā ir norādīti iedzīvotāji, kuri nesaņem pietiekamus ienākumus, lai segtu savus dzīves pamatizdevumus Rīgā.	Bezdarba līmenis gada beigās. Tas parāda darba iespēju pieejamību un trūkumus.	Nabadzības un sociālās atstumtības risks Latvijā Nabadzības un sociālās atstumtības risks apvieno trīs faktorus: zemu ienākumu, smagu materiālo un sociālo maznodrošinātību un ļoti zemu darba intensitāti mājāsaimniecībā, kas atspoguļo plašākas sociālekonomiskās problēmas, ne tikai ienākumu trūkumu.
Cilvēka tiesību trūkuma/ neievērošanas sliekšņi	Šim skaitlim vajadzētu būt pēc iespējas tuvākam nullei, jo ikvienam vajadzētu būt līdzekļiem, lai varētu atļauties pamata dzīves līmeni.	Bezdarba līmenis, kas pārsniedz 5%, atspoguļo iedzīvotāju grūtības atrast stabilu darbu, norādot, ka šī problēma nav saistīta tikai ar atsevišķu pārejas periodu, bet tā var būt sistēmiska problēma.	Eiropas Savienības vidējais rādītājs – nabadzība un sociālā atstumtība draud 21,4% iedzīvotāju. Mēs uzskatām, ka augstāks risks Latvijā liecinātu par pamatvajadzību nenodrošinātības risku, kas, visticamāk, nozīmētu augstāku risku arī Rīgā.
Jaunākie dati	2022. gadā 7,8% iedzīvotāju ienākumi bija zem minimālā līmeņa, kas norāda uz to, ka daļa iedzīvotāju dzīvo nabadzībā. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, NNM020 tabula¹⁴	2023. gadā bezdarba līmenis bija 4,2%, kas neliecina par nodarbinātības iespēju trūkumu. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā Latvijā šis risks skāra 25,6% iedzīvotāju, kas ir ievērojama daļa, pārsniedzot ES robežvērtību par 4,2 procentpunktiem. Avots: Eurostat¹⁵
Rīgas moment-uzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Kopumā šķietami darba tirgus sniedz pietiekamas iespējas. Tomēr neliela daļa iedzīvotāju dzīvo nabadzībā vai ir pakļauti ievērojamam nabadzības un sociālās atstumtības riskam.		
Rīgas mērķi	Nav saistīta mērķa.	Pašvaldība ir izvirzījusi mērķi līdz 2030. gadam samazināt bezdarbu līdz 4,0%.	Nav saistīta mērķa.

¹⁴ https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/START_POP_NN_NNM/NNM020?s=nnm020&

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps11n/default/table?lang=en&category=ilcon.ilc.ilc_pe.ilc_peps

13. attēls. Kultūras rādītājs: Pašreizējā situācija, 2030. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis

Detalizācija

+/- Strādājošo vidējā bruto alga Rīgā: 2023. gadā vidējais rādītājs bija 1706 eiro.

+ Pirmās nepieciešamības preču patēriņš: 2019. gadā vidējā mājsaimniecība 49% no saviem izdevumiem tērēja pirmās nepieciešamības precēm, nodrošinot zināmu finansiālo elastību un ienākumus, kas paliks iedzīvotāju rīcībā tērēšanai brīvajam laikam, uzkrājumiem un investīcijām.

Rīcībpolitikas aktualitāte

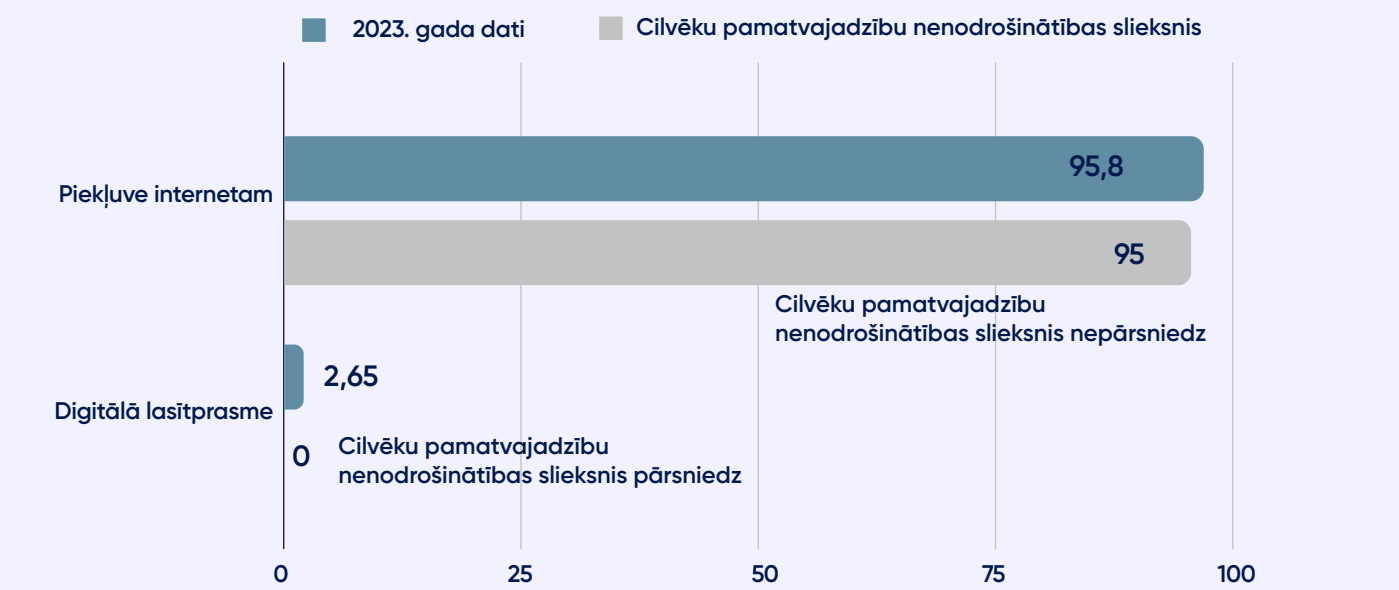
Pašvaldība palīdz *NEET* (jauniešiem, kuri nav iesaistīti izglītībā, nodarbinātībā vai mācībās). 2020.–2022. gadā kopējais aktivizēto *NEET* jauniešu (iesaistīto nodarbinātībā, izglītībā, projektā „PROTI un DARI!”) skaits Rīgā bija 595. Šis projekts beidzās 2023. gadā, bet tam

ir turpinājums, proti, „PROTI un DARI 2.0”, kas turpināsies līdz 2028. gadam. Projekts tiek īstenots visā Latvijā. Plānots, ka vismaz 1895 mērķa grupas jaunieši būs saņēmuši atbalstu un vismaz 340 dalībnieki pēc dalības pabeigšanas būs iesaistījušies izglītībā vai mācībās.

13. tabula. Rīgas savienojamības pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotājiem ir piekļuve internetam un prasmes to izmantot?		
Rādītāji	Rīgas iedzīvotāju piekļuve internetam. Tas ilustrē viņu savienojamības līmeni.	Latvijas iedzīvotāju, kuriem nav vispārējo digitālo prasmju, īpatsvars. Tas atspoguļo digitālo prasmju līmeni valstī un var sniegt aptuvenu priekšstatu par digitālo prasmju līmeni Rīgā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Ja mazāk nekā 95% mājsaimniecību ir pieslēgtas internetam, tas liecina, ka piekļuve internetam ir ierobežota un ka pastāv savienojamības trūkums.	‘Digitālā analfabētisma’ līmenim būtu jātuvojas nullei, lai nodrošinātu, ka visi iedzīvotāji var apgūt digitālās prasmes un piekļūt būtiskiem digitālajiem pakalpojumiem.
Jaunākie dati	2024. gadā 95,8% mājsaimniecību bija piekļuve internetam, kas liecina par labu piekļuves internetam līmeni. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, DLM060 tabula	2023. gadā 2,65% Latvijas iedzīvotāju nebija digitālo prasmju. Mēs pieņemam, ka Rīgā skaitļi ir salīdzināmi. Šis skaitlis tuvojas nullei, tātad tas norāda uz gandrīz nulles līmeni. Avots: Eurostat ¹⁶
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Šķietami, ka internets Rīgā ir pieejams ikvienam, un digitālais analfabētisms ir minimāls.	

14. attēls. Savienojamības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

¹⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SK_DSKL_I21/default/table

Detalizācija

Mēs novērojam ievērojamus uzlabojumus digitālo prasmju un pieejamo tehnoloģiju jomā Rīgā:

+ **Digitālā apmācība:** Katru gadu aptuveni 1000 vispārējās izglītības skolotāju apmeklē digitālo prasmju pilnveides kursus Rīgā.

+ **Jauni datori skolām:** Datoru, kas ir jaunāki par 5 gadiem, skaits uz 100 skolēniem ievērojami palielinājās – no 16% (2022. gadā) līdz 39% (2023. gadā).

Rīcībpolitikas aktualitāte

2023. gadā 28% pašvaldības pakalpojumu bija pieejami kā e-pakalpojumi vienotajā Rīgas iedzīvotāju portālā, savukārt līdz 2027. gadam plānots to dubultot.

Sociālais taisnīgums

14. tabula. Rīgas sociālā taisnīguma pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai Rīgas iedzīvotāji izjūt sociāli taisnīgu un vienlīdzīgu vidi?

Rādītāji	Džini koeficients.	Korupcijas uztveres indeksa rādītājs.
	Tas novērtē ienākumu vai bagātības sadalījumu sabiedrībā, kā arī norāda uz pastāvošo nevienlīdzību.	Katras valsts iegūtais rezultāts atspoguļo korupcijas līmeni valsts publiskajā sektorā. Šis rādītājs norāda uz korupcijas līmeni.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Džini koeficients svārstās no 0 līdz 1, kur 0 nozīmē pilnīgu vienlīdzību, kur visiem būtu vienādi ienākumi, savukārt 1 nozīmē pilnīgu nevienlīdzību, kur vienam cilvēkam ir visi ienākumi, bet visiem pārējiem nav nekādu. Ņemot vērā Rīgas ģeogrāfisko atrašanās vietu Eiropā, tai vajadzētu būt tuvu 2022. gada ES vidējam rādītājam (0,296).	Vērtējums ir skalā no 0 līdz 100, kur 0 nozīmē ļoti korumpētu, bet 100 – no korupcijas ļoti „tīru” valsti. Ideālā gadījumā korupcijai vajadzētu būt minimālai, t. i., tuvojoties 100. Pašlaik augstākais rādītājs ir Dānijai – 90 punkti, bet pasaules vidējais rādītājs ir 43 punkti, kas ir satraucoši zems „Transparency International” aprakstītais rādītājs. Mēs uzskatām, ka Latvijas rezultātam vajadzētu būt tuvu labāko valstu rezultātiem un ka rādītājs zem 80 liecina par ievērojamu korupciju, kas varētu ietekmēt kaimiņvalstis.

Jaunākie dati	2022. gadā Rīgā novērotais Džini koeficients bija 0,33. Tas ir viens no augstākajiem rādītājiem Eiropas Savienībā, kas liecina par ievērojamu nevienlīdzību. Avots: Eurostat¹⁷, pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā Latvija ieguva 60 punktus, ierindojoties 36. vietā no 180 valstīm. Tas liecina par augstu korupcijas līmeni. Avots: Korupcijas uztveres indekss¹⁸
Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība Iedzīvotāji izjūt ienākumu sadales nevienlīdzību, kas ir augsta salīdzinājumā ar kaimiņvalstīm, kā arī augstu korupcijas līmeni.	

15. attēls. Sociālā taisnīguma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (no 0 līdz 1 un rādītājs no 0 līdz 100)

¹⁷https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_income_distribution_and_income_inequality

¹⁸<https://www.transparency.org/en/cpi/2023/>

Detalizācija

+ Sabiedrības lomas atzīšana nevienlīdzības novēršanā: 2024. gadā 60% iedzīvotāju uzskatīja, ka sociālie pakalpojumi ir ieguldījums sabiedrības labklājībā. Tas liecina, ka lielākā daļa cilvēku izprot to nozīmi un atbalsta labvēlīgu apstākļu radīšanu visiem.

- Gara rinda uz sociālajiem pakalpojumiem: 2023. gadā vidējais sociālās aprūpes pakalpojumu gaidīšanas laiks personām bez demences bija 118 dienas, bet personām ar demenci tas bija īsāks, proti, 60 dienas. Šie gaidīšanas periodi atspoguļo būtiskas problēmas ar sociālo pakalpojumu pieejamību un reaģēšanas spēju, kas norāda uz nepietiekamu kapacitāti, lai apmierinātu pieprasījumu.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Pēdējos gados katru gadu tiek atvērti 10 jauni sociālo pakalpojumu centri, un līdz 2027. gadam plānots turpināt šo izaugsmi un atvērt vēl 20 centrus.

Sabiedrībai novecojot un pasliktinoties veselības stāvoklim, katru gadu palielinās to cilvēku skaits, kuriem nepieciešama aprūpe. Pilngadīgo „stacionārās aprūpes” pakalpojuma saņēmēju skaits pieaugs, un paredzams, ka 2027. gadā tas sasniegs 17 000.

Aprūpes pakalpojumi dzīvesvietā ir sociālie pakalpojumi, kas paredzēti, lai palīdzētu personām ar funkcionāliem traucējumiem, kuras vecuma, garīgās vai fiziskās invaliditātes dēļ nespēj veikt ikdienas mājas darbus un personīgo aprūpi. Šie pakalpojumi ir paredzēti personām, kurām nav likumīgu aprūpētāju vai kuru aprūpētāji objektīvu apstākļu dēļ nespēj sniegt nepieciešamo palīdzību, ļaujot viņiem saglabāt drošu un pazīstamu vidi – savas mājas.

Vienlīdzība dažādībā

15. tabula. Rīgas vienlīdzības pamatvajadzību nenodrošinātības dažādības novērtējumā

Vai visi iedzīvotāji var piekļūt pakalpojumiem un saņemt vienlīdzīgu attieksmi - neatkarīgi no viņu etniskās, sociālās, reliģiskās izcelsmes, invaliditātes vai seksuālās orientācijas?

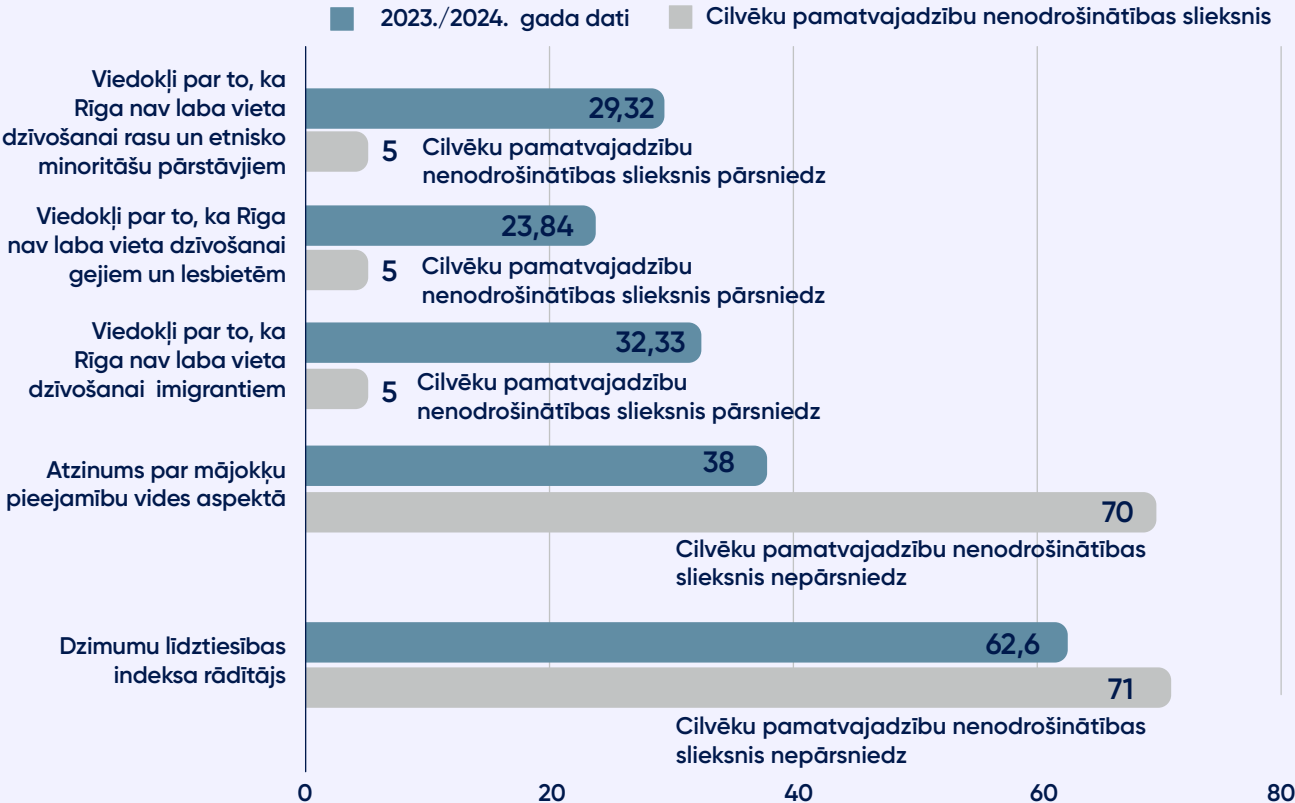
Rādītāji	iedzīvotāju uzskats, ka Rīga nav laba vieta dzīvošanai rasu un etniskajām minoritātēm, LGBTQ+ grupu pārstāvjiem, kā arī imigrantiem. Tas ir sociālās kohēzijas un iekļaušanas rādītājs. Tas var liecināt par trūkumiem viesmīlīgas pilsētas statusā.	iedzīvotāju viedoklis par mājokļu pieejamību vides aspektā (lifti, uzbrauktuves utt.). Tas atspoguļo, cik labi infrastruktūra ir pielāgota personu ar kustību traucējumiem vajadzībām.	Dzimumu līdztiesības indeksa rādītājs. Tas ļauj novērtēt progresu ceļā uz lielāku vienlīdzību. Latvijā tas ir aprēķināts valsts līmenī, bet to var saistīt ar situāciju Rīgā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Ja vairāk nekā 5% uzskata, ka Rīga nav draudzīga šīm grupām, varam saskatīt iekļaušanas problēmu.	Pozitīvs vērtējums, kas nepārsniedz 70%, liecina par būtiskām nepilnībām pieejamības un iekļaušanas jomā personām ar kustību traucējumiem.	Dzimumu līdztiesības indeksā ES un dalībvalstīm tiek piešķirti punkti no 1 līdz 100, kur 100 ir ideāla situācija bez diskriminācijas un nelabvēlīgiem apstākļiem sievietēm. Ideālā gadījumā mums būtu jācenšas panākt, lai diskriminācijas nebūtu vispār un rādītājs sasniegtu 100 punktus. Mēs izvēlamies lokālāku pieeju, par robežvērtību izmantojot ES vidējo rādītāju – 71.
Jaunākie dati	2023. gadā 29,32% rīdzinieku uzskatīja, ka pilsēta nav laba vieta dzīvošanai rasu un etniskajām minoritātēm, 23,84% – LGBTQ+ grupu pārstāvjiem, bet 32,33% – imigrantiem no citām valstīm. Tas liecina, ka Rīgā ir nopietnas problēmas ar iekļaušanu. Avots: Eiropas Komisija¹⁹	2024. gadā tikai 38% respondentu sniedza pozitīvu vērtējumu, kas liecina par mājokļu neatbilstību iekļaušanas un pieejamības ziņā. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2024. gadā Latvija saņēma 62,6 punktus, kas ir zem ES vidējā rādītāja (71 punkts). Tas ir zems rādītājs, kas liecina par augstu nevienlīdzības līmeni. Avots: Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts²⁰

¹⁹https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/quality-of-life_en

²⁰<https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/LV>

Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība		
	Lielai iedzīvotāju daļai (sievietēm, personām ar invaliditāti, LGBTQ+, rasu un etniskajām minoritātēm, imigrantu grupām) ikdienā nākas saskarties ar ievērojami nelabvēlīgiem apstākļiem.		
Rīgas mērķi 2027. gadam	Pašvaldības mērķis ir panākt, lai līdz 2027. gadam vairāk nekā 85% respondentu izrādītu pieņemšanu.	Pašvaldība noteica 33% mērķi 2027. gadā.	Nav saistīta mērķa.

16. attēls. Vienlīdzības rādītāji: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (procentos un rezultāti, kas pārsniedz 100)

Pietuvināts skats

+/- Naida noziegumi: 2023. gadā naida noziegumu īpatsvars Latvijā bija 3,6%. Naida noziegums ir noziedzīgs nodarījums, kas izdarīts pret individu vai grupu rases, etniskās piederības, tautības, reliģijas, seksuālās orientācijas, dzimuma identitātes vai invaliditātes dēļ. Tas šķiet maz, taču to var izskaidrot arī ar nevēlēšanos ziņot par diskrimināciju. Latvijā veiktajā aptaujā²¹ atklājās, ka tikai 28% cilvēku ziņotu policijai par diskriminācijas gadījumiem, kas liecina par šķēršļiem sadarbībai ar iestādēm.

- LGBTQ+ diskriminācija: tajā pašā aptaujā 60% respondentu norādīja, ka viņi justos pilnīgi neērti, ja viņu bērns būtu attiecībās ar transseksuālu vai interseksuālu personu, un 53% – ja viņu bērns būtu viendzimuma

attiecībās. Šie skaitļi liecina par LGBTQ+ cilvēku stigmatizāciju Latvijā. Turklāt 75% Latvijas iedzīvotāju, kuri ir viendzimuma attiecībās, izvairās sabiedriskās vietās sadoties rokās ar partneri²², kas apstiprina šo sociālo stigmu.

- Vardarbība ģimenē: Latvijā 46,5% respondentu²³ uzskata, ka vardarbība ģimenē ir ģimenes jautājums, un tajā nevajadzētu iesaistīties. Vardarbība ģimenē bieži tiek slēpta, un aptauja liecina, ka sievietes paliek kopā ar vardarbības veicēju finansiālās atkarības dēļ. 54% sieviešu minēja, ka tām nepietiek līdzekļu, lai nodrošinātu sevi un savus bērnus, bet 43,6% sieviešu minēja, ka tām nav drošas pajumtes.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Kopš 2019. gada pašvaldība ir pielāgojusi 179 dzīvokļus personām ar invaliditāti, un tās mērķis ir līdz 2027. gadam nodrošināt 465 šādus dzīvokļus. Papildus atbalstam mājokļa jomā Rīga pievēršas arī vardarbībai ģimenē, un ik gadu notiek 400 līdz 500 starpinstitucionālās sadarbības

darba grupu sanāksmes, lai mazinātu un novērstu riskus ģimenēs. Pilsētas prioritāte ir arī sociālā integrācija, un 2023. gadā tā ir atbalstījusi 89 projektus jauniebraukušajiem imigrantiem un 1200 iniciatīvas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.

²¹<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>

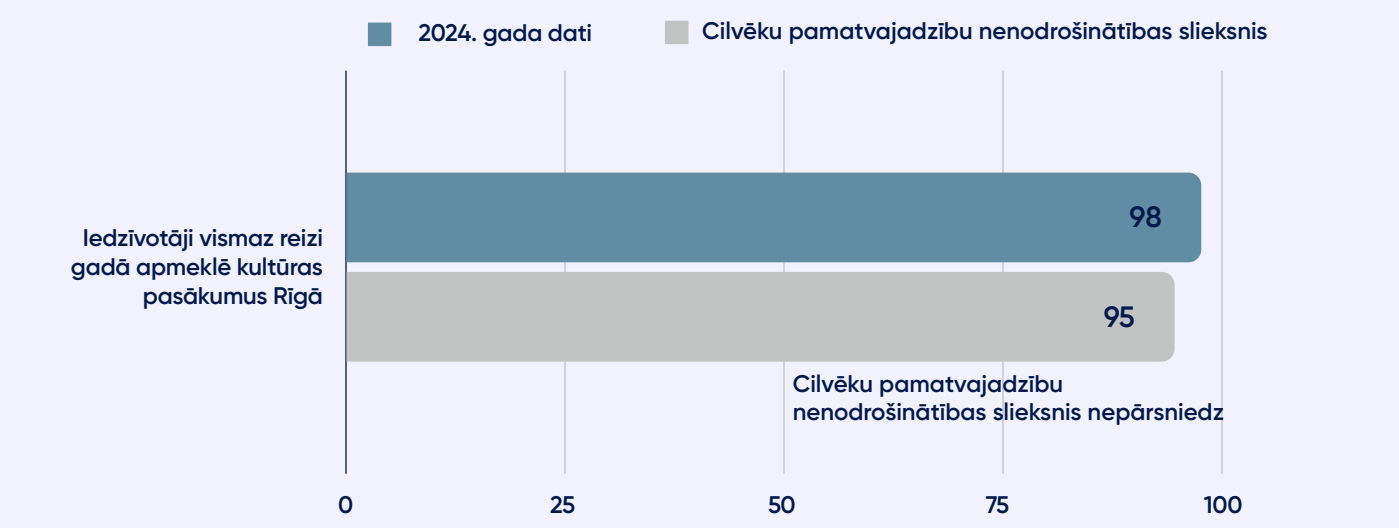
²²https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_latvia.pdf

²³<https://marta.lv/en/marta-in-action/domestic-violence/>

16. tabula. Rīgas kultūras pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai kultūras pasākumi ir pieejami visiem Rīgas iedzīvotājiem?	
Rādītāji	ledzīvotāju, kuri vismaz reizi gadā apmeklē kultūras pasākumus Rīgā, īpatsvars. Tas atspoguļo piekļuvi kultūras dzīvei Rīgā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Kultūras pieejamībai jābūt universālai, sasniedzot pieejamības kapacitāti. Tiek pieņemts, ka daži no respondentiem nepiedalās kultūras pasākumos, iespējams, tāpēc, ka nav ieinteresēti, nevis tāpēc, ka viņiem nav piekļuves iespēju. Tāpēc mēs noteicām zemāku sliekšni, un procentuālais īpatsvars zem 95% norāda uz trūkumu.
Jaunākie dati	2024. gadā 98% Rīgas iedzīvotāju apmeklēja vismaz vienu kultūras pasākumu. Avots: ledzīvotāju aptauja par kultūras piedāvājumu Rīgas pilsētā ²⁴
Rīgas momentuzņēmums	Nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Šķietami, ka Rīga nodrošina kultūras dzīves pieejamību ikvienam.

17. attēls. Kultūras rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

²⁴https://georiga.eu/wp-content/uploads/2024/04/Kulturas_piedavajums_Rigas_pilseta_Aptaujas_rezultati_2024.pdf

Detalizācija

Rīgas iedzīvotāju attiecības ar kultūru var raksturot šādi:

+ Augsta līdzdalība kultūras aktivitātēs: Rīgā 90% iedzīvotāju ir apmeklējuši kultūras pasākumus, no tiem 76% apmeklēja muzejus, izstādes un galerijas, bet 50% apmeklēja mūzikas pasākumus klubos, kafejnīcās un radošajās telpās.

+ Augsta līdzdalība kultūras un izklaides pasākumos apkaimēs: 2024. gadā 80% iedzīvotāju apmeklēja vietējos kultūras un izklaides pasākumus. Pašvaldība vēlas, lai līdz 2027. gadam šis rādītājs pieaugtu un pārsniegtu 90%.

+ Ievērojama daļa no mājsaimniecību izdevumiem: 2024. gadā mājsaimniecības Rīgā atpūtai un kultūras pasākumiem atvēlēja 70% no to kopējiem izdevumiem.

Rīcībpolitikas aktualitāte

2023. gadā Rīgas Filmu fonda piesaistīto ārvalstu filmu projektu kumulatīvais budžets veidoja 10,5 miljonus eiro.

Līdzfinansējuma līgumam ar Rīgas pilsētas pašvaldību 2023. gadā tika apstiprināti šādi pieteikumi:

- SIA „Cinevilla Films” pieteikumi filmām „Sisi 3” un „Terra X”, kas tiks veidotas sadarbībā ar Storyhouse Pictures (Vācija),

- SIA „Tasse Films” pieteikums filmai „Zaļais papagailis”, kas taps sadarbībā ar Panama Film (Austrija),

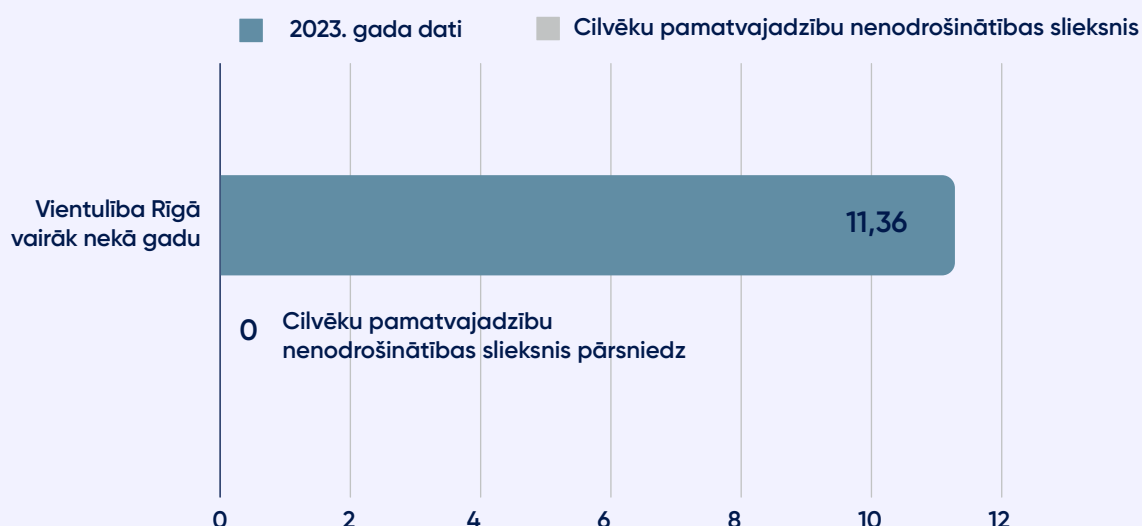
- SIA „Tasse Films” pieteikums filmai „Pēc mums tikai plūdi”, kas taps sadarbībā ar Art Films Production (Somija).

Tajā pašā gadā Rīgā bija 25 sadraudzības pilsētas, kas sadarbojās ar ārvalstu pilsētām, lai veicinātu kultūras, ekonomiskos un sociālos sakarus.

17. tabula. Rīgas kopienas pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai iedzīvotāji var apmierināt savas sociālās pamatvajadzības?	
Rādītāji	Vientulība Rīgā gada garumā. To novērtē ar jautājumu: „Cik daudz laika pēdējo 12 mēnešu laikā esat juties vientuļš?” un atbildēm „visu laiku”, „lielāko daļu laika”.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Vientulības sajūtai vajadzētu būt pēc iespējas tuvākai nullei, lai nodrošinātu, ka visi iedzīvotāji var apmierināt savas sociālās vajadzības un izjust kopības sajūtu.
Jaunākie dati	2023. gadā Rīgā reģistrētais vientulības līmenis bija 11,36%, kas liecina, ka daļa cilvēku izjūt izolētību un kopības trūkumu. Tomēr, salīdzinot ar citām Eiropas pilsētām, kur vidējais rādītājs bija aptuveni 14%, Rīgas rādītāji ir labāki. Avots: Avots: Eiropas Komisija, Apsekojums par dzīves kvalitāti (QoL) Eiropas pilsētās²⁵
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Dažas personas, jo īpaši vecāka gadagājuma cilvēki un bezdarbnieku grupas, saskaras ar zināmu izolētību. Salīdzinot ar citām Eiropas pilsētām, vientulības līmenis ir zems.

18. attēls. Kopienas rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

²⁵https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/quality-of-life_en

Detalizācija

Rīgā vērojama spēcīga sabiedrības iesaiste un daudzas vietējās iniciatīvas:

+ Brīvprātīgo iesaistīšanās: 2020. gadā 16% Rīgas iedzīvotāju piedalījās brīvprātīgajā darbā, kas liecina par spēcīgu sabiedrības iesaistīšanos²⁶.

+ Augošas apkaimju apvienības un dinamiskas vietējās kopienas: Apkaimju apvienību skaits palielinās, un 2023. gadā to skaits sasniedza 56. Turklāt 2024. gadā 67% iedzīvotāju bija iesaistījušies savā vietējā kopienā un aktīvi piedalījās Rīgas apkaimes dzīvē.

+ Dalība vietējos pasākumos un piederības sajūta vietējai kopienai: 2024. gadā 41% iedzīvotāju apmeklēja kultūras un izklaides pasākumus savā apkaimē, savukārt 70% iedzīvotāju norādīja, ka jūtas piederīgi savai apkaimei.

+ Atbalsts NVO: 2022. gadā pašvaldība atbalstīja 50 NVO projektus, un tie visi tika īstenoti.

+/- Samērā lēna projekta īstenošana: Salīdzinoši liels projektu skaits (77) tika apstiprināts apkaimju iniciatīvu līdzdalības un piederības izjūtas veicināšanas konkursa ietvaros, jo Rīgas apkaimju iedzīvotāju centrs veic mērķtiecīgu darbu ar apkaimju biedrību pārstāvjiem, sniedzot informāciju un atbalstu projektu pieteikumu sagatavošanā un īstenošanā. 2023. gadā šajā konkursā apstiprināto projektu īpatsvars bija 39%.

Rīcībpolitikas aktualitāte

2022. gadā pašvaldība atbalstīja 50 NVO projektus, no kuriem visi tika īstenoti. Turklāt, lai veicinātu iedzīvotāju un Rīgas pašvaldības sadarbību un nodrošinātu efektīvu NVO līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, kopš 2013. gada Rīgas pašvaldība un tās teritorijā darbojošās NVO ir pievienojušās atjaunotajam Rīgas pašvaldības un NVO sadarbības memorandam. Lai veicinātu memorandā izklāstīto principu īstenošanu un tā mērķu sasniegšanu, puses apņemas īstenot kopīgus projektus, tostarp iniciatīvas, kas saistītas ar pilsētu attīstību, sociālajiem jautājumiem, vides aizsardzību un izglītību.

Turklāt memoranda mērķis ir veicināt caurskatāmību, atklātību lēmumu pieņemšanā, kā arī korupcijas

apkarošanas pasākumu īstenošanu, veicot grozījumus attiecīgajos Rīgas domes noteikumos.

Pašvaldība atbalsta šādus projektus:

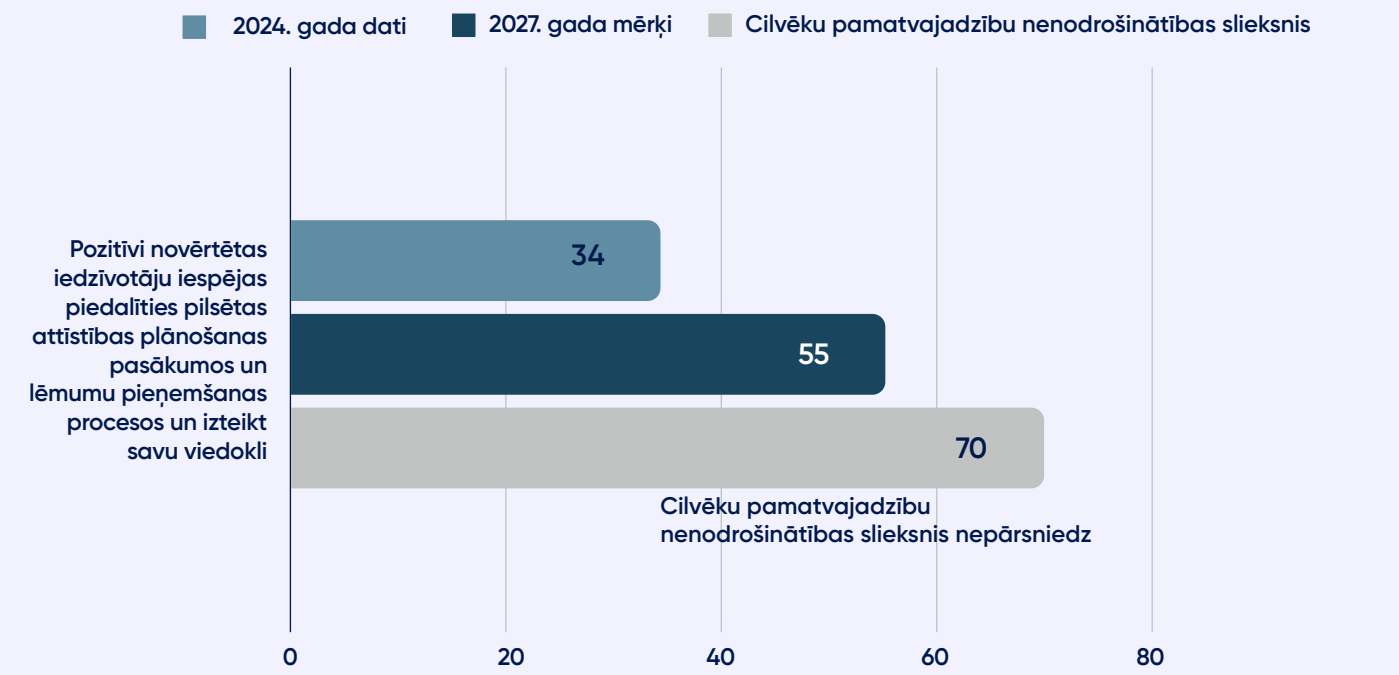
- Sabiedrības integrācijas projektu konkurss nevalstiskajām organizācijām
- Kopienas iniciatīvas līdzdalības un piederības veicināšanas projektu konkurss
- Projektu konkurss „Sociālais atbalsts nevalstisko organizāciju darbībai un kapacitātes stiprināšanai”
- Projektu konkurss „Sociālais atbalsts nevalstisko organizāciju darbībai un kapacitātes stiprināšanai”

²⁶https://apkaimes.lv/wp-content/uploads/2024/01/Petijums_Sabiedribas_integracija_2021.pdf

18. tabula. Rīgas politiskās balss pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai visi balsstiesīgie vēlētāji var aktīvi piedalīties Rīgas politiskajā dzīvē?	
Rādītāji	Iedzīvotāju vērtējums par savām iespējām piedalīties pilsētas attīstības plānošanas pasākumos un lēmumu pieņemšanas procesos, kā arī izteikt savu viedokli. Šis rādītājs palīdz novērtēt iedzīvotāju līdzdalības līmeni. Tas liecina par iedzīvotāju vispārējo priekšstatu par viņu lēmumu pieņemšanas spējām.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Lielākajai daļai iedzīvotāju vajadzētu sajust, ka viņi var piedalīties vietējo lēmumu pieņemšanā un paust savu viedokli. Ja pozitīvo viedokļu skaits ir zemāks par 70%, iespējams, ka iedzīvotāji tiek izslēgti no pašvaldības lēmumu pieņemšanas procesa.
Jaunākie dati	2024. gadā tikai 34% respondentu pozitīvi novērtēja savas iespējas tikt iekļautiem vietējo lēmumu pieņemšanā, kas ir ļoti zems rādītājs. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība Liela cilvēku grupa cīnās par politisko balsi un līdzdalību pilsētas lēmumu pieņemšanas procesos.
Rīgas mērķi 2027. gadam	Pašvaldības mērķis ir panākt, lai 2027. gadā pozitīvie vērtējumi pārsniegtu 55%.

19. attēls. Politiskās balss rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Detalizācija

2024. gadā Rīgā mēs novērojam:

- **Pašvaldības informācijas pieejamības trūkums:** tikai 43% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja informācijas pieejamību par pašvaldības darbību (plāniem, lēmumiem utt.).

- **Neapmierinātība ar pašvaldības darbu:** tikai 44% iedzīvotāju puda apmierinātību ar pašvaldības darbu kopumā, kas norāda uz to, ka ir iespējami uzlabojumi.

- **Zema vēlētāju aktivitāte pašvaldību un vietējās vēlēšanās:** 2020. gadā tikai 41% vēlētāju izteica savu viedokli pašvaldību vēlēšanās, kas ir zems līdzdalības līmenis. Pašvaldība vēlas, lai 2027. gadā līdzdalības līmenis sasniegtu 55%.

Rīcībpolitikas aktualitāte

NVO pārstāvji tiek mērķtiecīgi informēti par iespēju piedalīties un sadarboties ar pašvaldību dažādu konsultatīvo mehānismu ietvaros. Kopš 2021. gada ir izveidota Rīgasvalstspilsētaspašvaldības un nevalstisko organizāciju sadarbības memoranda īstenošanas padome, kurā var ievēlēt Memorandu parakstījušo

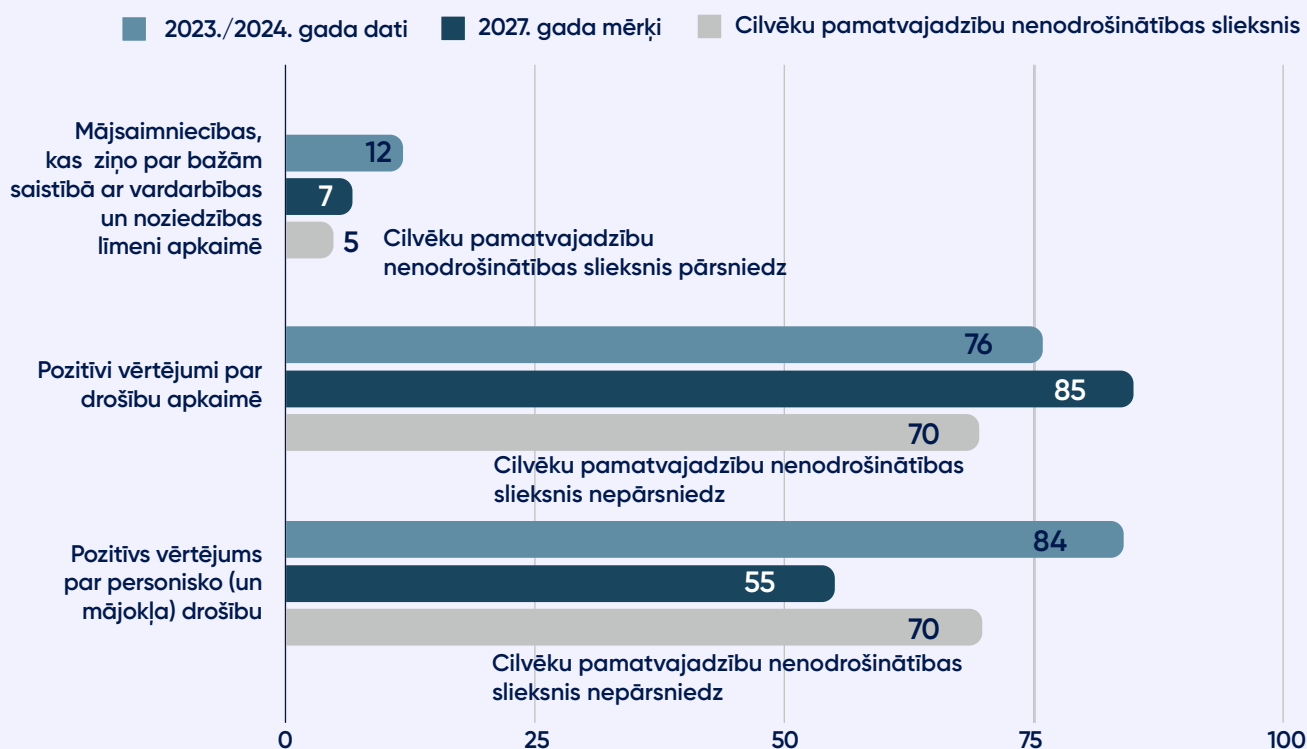
organizāciju pārstāvjus. Memoranda mērķis ir veicināt sabiedrības iesaisti un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un īstenošanā Rīgas pašvaldībā, veidojot ilgstošu partnerību starp pašvaldību un NVO.

Miers un tiesiskums

19. tabula. Rīgas miera un tiesiskuma pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums

Vai katrs iedzīvotājs var justies droši savās mājās un apkaimēs?			
Rādītāji	Mājsaimniecību, kas ziņo par bažām saistībā ar vardarbības un noziedzības līmeni apkaimē, īpatsvars. Tas atspoguļo mājsaimniecību drošības sajūtu un drošības pakalpojumu trūkumus.	Iedzīvotāju vērtējums par drošību apkaimēs. Tas atspoguļo iedzīvotāju drošības sajūtu ielās.	Iedzīvotāju vērtējums par personisko un mājokļa drošību. Tas liecina par iedzīvotāju drošības sajūtu mājās.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Ja vairāk nekā 5% iedzīvotāju pauž bažas par noziedzību un vardarbību, tas var liecināt par iespējamām drošības problēmām.	Mēs uzskatām, ka, ja drošības vērtējums ir zemāks par 70% no pozitīvajiem vērtējumiem, iespējams, ka apkaimēs pastāv drošības problēmas.	Mēs uzskatām, ka, ja drošības vērtējums ir zemāks par 70% no pozitīvajiem vērtējumiem, iespējams, ka iedzīvotāju mājās pastāv drošības problēmas.
Jaunākie dati	2023. gadā 12% respondentu puda bažas par drošību, kas liecina, ka neliela daļa iedzīvotāju nejūtas droši. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2024. gadā 76% respondentu pozitīvi novērtēja apkaimju drošību. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2024. gadā 84% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja savu personīgo drošību un mājokļa drošību. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Neliela daļa iedzīvotāju uzskata, ka noziedzības un vardarbības līmenis ir satraucošs.		
Rīgas mērķi 2027. gadam	Pilsēta vēlas, lai 2027. gadā šis īpatsvars samazinātos līdz 7%.	Līdz 2027. gadam mērķis ir sasniegt vairāk nekā 85%.	Līdz 2027. gadam mērķis ir sasniegt vairāk nekā 55%, kas jau ir sasniegts.

20. attēls. Miera un tiesiskuma rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Detalizācija

+/- Vidējais policijas reaģēšanas laiks: 2023. gadā – 8:58 minūtes, kas ir ar tendenci samazināties.

- Ārēju cēloņu izraisīta mirstība: 2023. gadā – 86 uz 100 000 iedzīvotāju, kas šķietami ir diezgan augsts rādītājs. Ārēju cēloņu izraisīta mirstība ietver tādus faktorus kā transporta negadījumi, noslīkšana, saindēšanās, tīšs

paškaitējums (pašnāvība), vardarbība, pārmērīga dabiskā aukstuma iedarbība (hipotermija), kritieni, dūmu, uguns un liesmu iedarbība, kā arī citi.

- Bērni, kuri cieš no bulinga: 2018. gadā 21% bērnu ziņoja, ka skolasbiedri vērsuši pret viņiem bulingu.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Pilsētā 2023. gadā īstenotas 268 sociālās korekcijas programmas bērniem un jauniešiem, un līdz 2027. gadam šo skaitu plānots palielināt līdz 330.

3.3. Lokāli ekoloģiskais

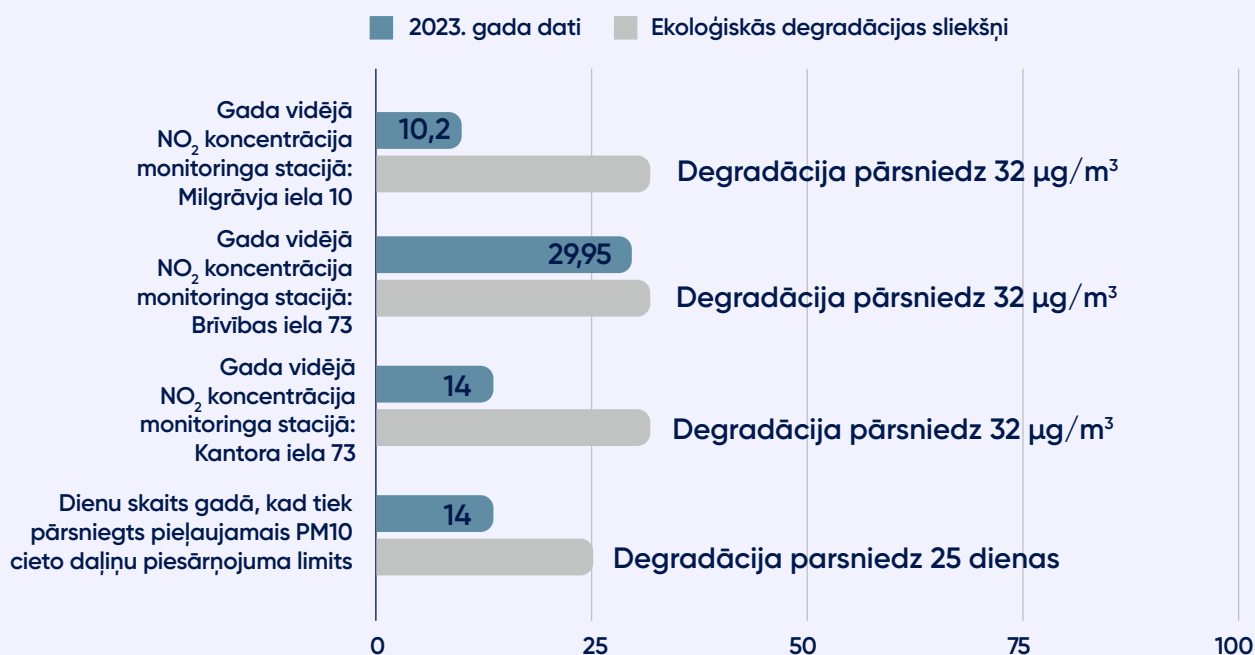
Šī sadaļa aptver vietējo ekoloģisko kontekstu un pievēršas vides sniegtajiem pakalpojumiem un tās degradācijai Rīgā. Tā sniedz arī ieskatu Rīgas ekoloģiskajā situācijā un iepazīstina ar pašlaik izstrādes stadijā ar vidi saistītajiem projektiem.

Gaisa attīrīšana

20. tabula. Rīgas gaisa kvalitātes degradācijas novērtējums

Vai Rīgā tiek uzturēta laba gaisa kvalitāte un nav ievērojama gaisa piesārņojuma?		
Rādītāji	Gada vidējā NO₂ koncentrācija Rīgas pilsētas Mājokļu un vides departamenta monitoringa stacijās (3 dažādas stacijas), izteikta µg/m³. NO₂ ir piesārņotājs, kas veicina smoga un smalko daļiņu veidošanos. Ilgstoša NO₂ iedarbība var izraisīt elpošanas traucējumus. Tas ietekmē gaisa kvalitāti Rīgā.	Dienu skaits gadā, kad tiek pārsniegts pieļaujamais PM10 cieto daļiņu piesārņojuma limits (monitoringa stacija Brīvības ielā 73). PM10 ir kaitīgs sabiedrībai un ekosistēmām un veicina smoga veidošanos. Ilgstoša iedarbība var izraisīt elpošanas traucējumus. Tas ietekmē gaisa kvalitāti Rīgā.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Mērķa vērtība nedrīkst pārsniegt augšējo robežu 32 µg/m³. Šis ir Rīgas pašvaldības iesniegtās vērtības un tās ir noteiktas stingrākas nekā valsts tiesību aktos par piesārņojumu. Ilgtermiņā mums jācenšas panākt gandrīz nulles NO₂ piesārņojumu, jo šīs emisijas galvenokārt rodas no fosilā kurināmā.	Mazāk nekā 25 dienas ar pārsniegtu PM10 piesārņojumu. Šis ir Rīgas pašvaldības iesniegtās vērtības, savukārt robežvērtības ir noteiktas stingrākas nekā valsts tiesību aktos par piesārņojuma normatīviem cilvēku drošībai. Lai gan mums būtu jācenšas panākt gandrīz nulles PM10 piesārņojumu, tas nav pilnībā iespējams, jo šo piesārņojumu rada arī biogēni vai citi dabas avoti (piemēram, putekšņi, taksneša smiltis, jūras sāls u. c.).
Jaunākie dati	2023. gadā visās trīs NO₂ koncentrācijas monitoringa stacijās augšējā robeža 32 µg/m³ netika pārsniegta (Milgrāvja iela 10 – 10,2 µg/m³; Brīvības iela 73 – 29,95 µg/m³; Kantora iela 73 – 14,00 µg/m³). Gada vidējā NO₂ koncentrācija 2023. gadā ir līdzīga 2022. gada vidējai vērtībai, un būtiskas izmaiņas nav novērotas. Jāatzīmē, ka šī vērtība ir ievērojami zemāka par cilvēku veselības aizsardzībai noteikto robežvērtību, kas ir 40 µg/m³ (gada vidējā NO₂ koncentrācijas robežvērtība). Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2023. gadā 14 dienas tika pārsniegts pieļaujamais PM10 cieto daļiņu piesārņojuma limits. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, dienu skaits ir samazinājies, kas uzskatāma par pozitīvu tendenci. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas moment-uzņēmums	Gandrīz nulles degradācija Lai gan izmērītais piesārņojums iekļaujas pašvaldības un arī valsts noteiktajās robežās, piesārņojums joprojām nav nulles līmenī un ievērojami atšķiras starp dažādām apkaimēm. Ir tikai dažas mērīšanas stacijas, tāpēc visa aina nav redzama (īpaši vietās ar lielāku satiksmes intensitāti, piemēram, Kr. Valdemāra ielā).	

21. attēls. Gaisa tīrības rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības ($\mu\text{g}/\text{m}^3$ un dienās)

Detalizācija

+/- Latvijas gaisa kvalitātes reitings: 2023. gadā Latvijas vidējā gaisa kvalitāte tika novērtēta kā laba. Lai gan $\text{PM}_{2,5}$ līmenis 1,6 reizes pārsniedza Pasaules Veselības organizācijas gada gaisa kvalitātes vadlīnijas, tā joprojām bija labāka nekā 109 pasaules valstīs, tostarp vairākās Eiropas valstīs²⁷. Daudzu gaisu piesārņojošo vielu emisijas pēdējās desmitgadēs ir ievērojami samazinājušās, tādējādi uzlabojot gaisa kvalitāti visā reģionā. Tomēr gaisu piesārņojošo vielu koncentrācija joprojām var būt pārāk augsta, un gaisa kvalitātes problēmas saglabājas.

+/- Gaisa monitoringa trūkums: Visā pilsētā trūkst gaisa monitoringa dažās īpaši intensīvas satiksmes zonās, tāpēc mērījumu rezultāti neatspoguļo visu situāciju un, iespējams, nepietiekami atspoguļo piesārņojuma līmeni.

- Neapmierinoša gaisa filtrēšana: Eiropa izpēte atklāja, ka „aīnavas un dizaina elementu spēja filtrēt un aizsargāt cilvēkus no piesārņojošām vielām, ko emitē vai mobilizē vējš, transportlīdzekļi vai citi spēki” ir samazināta salīdzinājumā ar atsaucē līmeni.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Ir izstrādāts Rīgas pašvaldības gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības plāns 2021.–2025. gadam. Tas ietver pasākumus, lai samazinātu piecu piesārņotāju – slāpekļa dioksīda (NO_2), PM_{10} daļiņu, $\text{PM}_{2,5}$ daļiņu, benzola un benz(a)pirēna – emisijas.

Pašvaldība koncentrējas uz to, lai palielinātu zemas emisijas un nulles

emisijas transportlīdzekļu īpatsvaru pilsētas sabiedriskā transporta parkā, kas 2023. gadā sasniedza 72%.

Turklāt, lai uzlabotu gaisa kvalitāti un samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas, pašvaldība plāno izmēģinājuma projektu par zemo emisiju zonas izveidi pilsētas centrā.

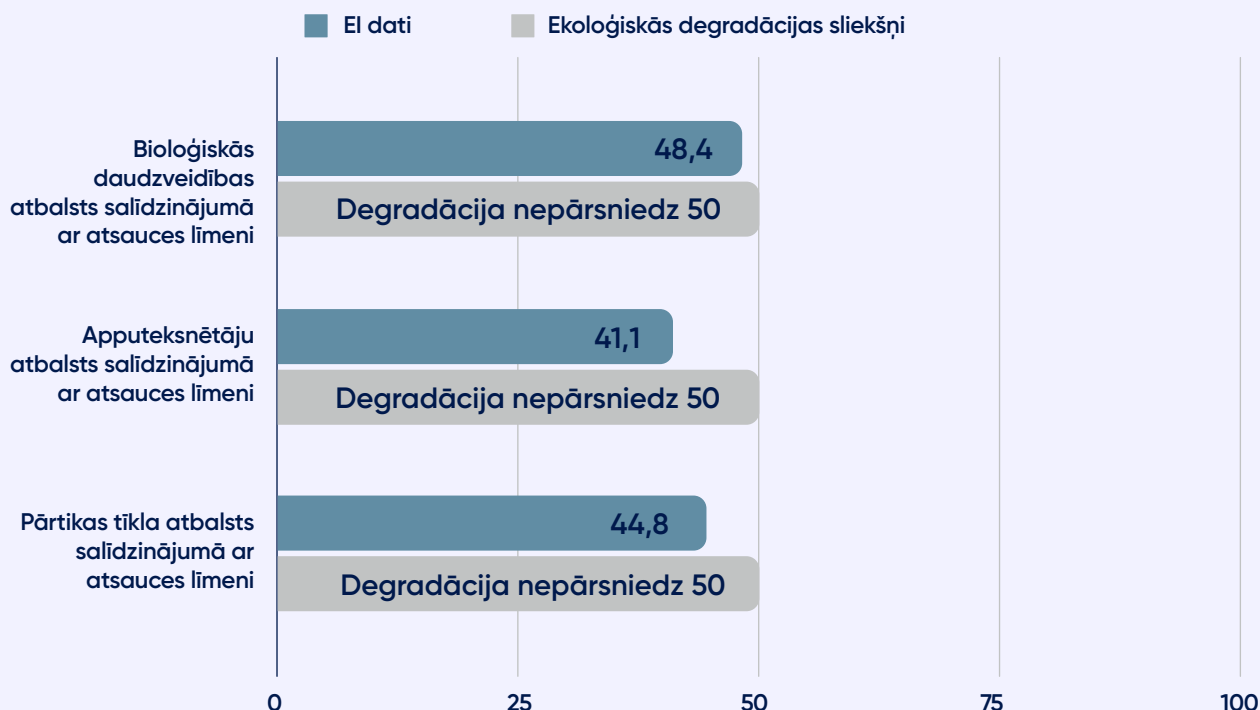
²⁷<https://www.iqair.com/world-most-polluted-countries>

Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana

21. tabula. Rīgas bioloģiskās daudzveidības degradācijas novērtējums

Vai bioloģiskā daudzveidība var veiksmīgi attīstīties Rīgā?			
Rādītāji	Atbalsts bioloģiskajai daudzveidībai. Šis rādītājs ir iegūts no Ekosistēmas izpētes rīka. Atbalsts bioloģiskajai daudzveidībai ir „ainavas un dizaina elementu spēja atbalstīt dažādu sugu grupu dzīves cikla prasības”, sākot no kukaiņiem, zivīm, abiniekiem, rāpuļiem, dziedātājputniem, plēsējiem, sikspārņiem, mazajiem zīdītājiem, lielajiem zīdītājiem un augiem. To mēra zemes hektāros, kas nodrošina šo pakalpojumu.	Atbalsts apputeksnētājiem. Šis rādītājs ir iegūts no Ekosistēmas izpētes rīka. Tas ir „ainavas un dizaina elementu spēja atbalstīt svarīgu apputeksnētāju sugu barošanās, vairošanās un patvēruma prasības”. Apputeksnētāji ir neaizstājami bioloģiskās daudzveidības uzturēšanā un pārtikas ražošanas nodrošināšanā, tāpēc tas ir svarīgs bioloģiskās daudzveidības rādītājs.	Atbalsts pārtikas tīklam. Šis rādītājs ir iegūts no Ekosistēmas izpētes rīka. Tas ir „ainavas un dizaina elementu spēja atbalstīt ekoloģisko barības ķēdi”, kas balstās uz pārtikas ražošanu un piemērotiem biotopiem katram barības ķēdes līmenim.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek, ja bioloģiskās daudzveidības atbalsts ir mazāks par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek, ja atbalsts bioloģiskajai daudzveidībai ir mazāks par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek, ja atbalsts barības tīklam ir mazāks par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.
Jaunākie dati	Atbalsts bioloģiskajai daudzveidībai Rīgā ir 48,4% no atsaucē līmeņa. Lai gan tas ir zemāks par robežvērtību, tas ir ļoti tuvu tai, kas liecina par nebūtisku degradāciju. Avots: El rīks	Atbalsts apputeksnētājiem ir 41,1% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības līmeņa un norāda uz ievērojamu pasliktināšanos. Avots: El rīks	Atbalsts pārtikas tīklam sasniedz 44,8% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības, norādot uz degradāciju. Avots: El rīks
Rīgas momentuzņēmums	Mērena degradācija Rīgā visi bioloģiskās daudzveidības rādītāji ir zemāki par robežvērtībām, bet joprojām pārsniedz 40% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz mērenu pamatvajadzību nenodrošinātības līmeni.		

22. attēls. Bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Detalizācija

+ Pilsētas pļavas: Rīgā pļavu biotopu platība 2023. gadā aptvēra 120 hektārus.

+/- Zaļā savienojamība: Lai gan Rīgā ir rekreācijas mežu teritorijas un daudz daļēji dabisku biotopu perifērijā, tomēr kopumā trūkst labi savienotu 'zaļo' un 'zilo' (t.i. ūdeņu) koridoru.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīgas pašvaldība izstrādā Rīgas pilsētvides zaļināšanas plānu 2027.–2031. gadam, kas kalpos kā vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments ar rīcības plānu. Galvenie jautājumi, kurus plānots risināt, ir novērst lietus ūdeņu plūdus, mazināt karstuma salas efektu, saglabāt un atjaunot bioloģisko daudzveidību, kā arī nodrošināt zaļās

infrastruktūras pieejamību pilsētas iedzīvotājiem. Plānā liels uzsvars tiks likts uz zaļās infrastruktūras attīstību pilsētā un dabā balstītu risinājumu īstenošanu. Tas stratēģiski izplānos zaļās infrastruktūras elementu tīklu, kas veicina plāna stratēģisko mērķu sasniegšanu.

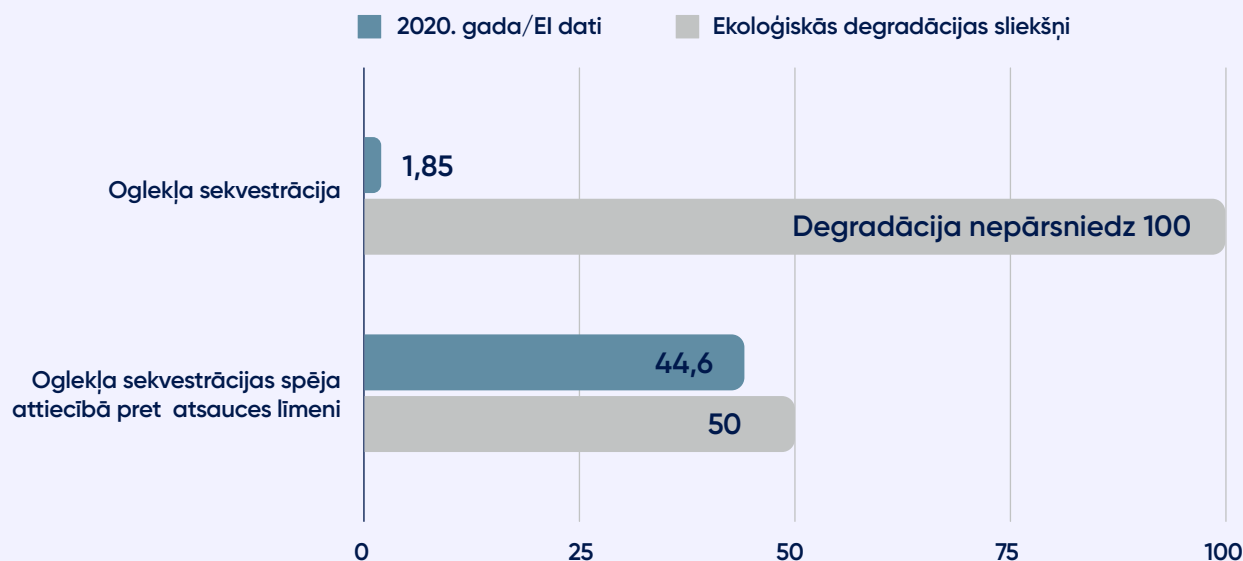
Oglekļa uzglabāšana

22. tabula. Rīgas oglekļa uzglabāšanas degradācijas novērtējums

Vai Rīga kompensē savas vietējās emisijas?		
Rādītāji	Oglekļa dioksīda (CO₂) uztveršana un uzglabāšana zemē. Šis rādītājs parāda to, kādu daļu no kopējā izdalītā CO₂ pilsēta var uzņemt savā teritorijā.	Oglekļa dioksīda (CO₂) uzglabāšanas zemē spēja. Šis rādītājs ir iegūts no Ekosistēmu izpētes rīka un ietver oglekļa uzņemšanu un oglekļa uzglabāšanu. Oglekļa uzņemšana ir „ainavas spēja izvadīt oglekli no atmosfēras”, savukārt oglekļa uzglabāšana ir „ainavas spēja uzkrāt oglekli organisko vielu veidā augsnē un augu struktūrās”. Rādītāju mēra zemes hektāros, kas nodrošina šo pakalpojumu.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Lai reģionā sasniegtu oglekļa neitralitāti, neskaitot patēriņa radītās emisijas, Rīgas dabas teritorijām vajadzētu piesaistīt tikpat daudz oglekļa, cik tas rodas pilsētā notiekošajos procesos. Līdz ar to uzņemšanai vajadzētu būt 100%.	Mēs uzskatām, ka pamatvajadzību nenodrošināšana notiek tad, ja oglekļa dioksīda uzglabāšana zemes dziļēs ir zemāka par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.
Jaunākie dati	2020. gadā SIA „Rīgas meži” piederošie meži (kas aizņem lielāko daļu no visiem Rīgas mežiem) absorbēja tikai 1,85% no kopējām CO₂ emisijām. Tas nozīmē, ka pilsēta nespēj piesaistīt lielu CO₂ daudzumu, kas tajā rodas, un tas liecina par augstu degradāciju. Avots: Rīgas valstspilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns 2022.–2030. gadam²⁸	Oglekļa dioksīda uzglabāšanas zemes dziļēs līmenis Rīgā ir 44,6% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības. Tas norāda uz mērenu degradāciju, jo tas joprojām ir tuvu 50% robežai. Avots: El rīks
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas degradācija Oglekļa dioksīda uzglabāšanu zemes dziļēs Rīgā varētu uzlabot, un tam ir vērojamas nopietnas degradācijas pazīmes. Rīga nespēj gandrīz neko no oglekļa emisijām, kas rodas pilsētā. Tomēr, ņemot vērā to, ka šeit dzīvo gandrīz puse iedzīvotāju, galvaspilsētas apkārtnē (kā arī visai valstij kopumā) ir svarīga loma Rīgas radīto emisiju uzņemšanā.	

²⁸<https://rea.riga.lv/wp-content/uploads/2024/03/Rigas-igtspejigas-energetikas-un-klimata-ricibas-plans-lidz-2030.-gadam.pdf>

23. attēls. Oglekļa uzglabāšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Detalizācija

+/- Meži un parki: Rīga ir bagāta ar pilsētas mežu teritorijām, tomēr pilsētu teritorijās, īpaši dažos dzīvojamos rajonos, ir zems veģetācijas līmenis, trūkst pilsētu bioloģiskās daudzveidības.

+ Klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumi transporta jomā: 2023. gadā pašvaldību ieguldījumi satiksmes infrastruktūras projektos samazināja transporta radītās CO₂ emisijas par 11% salīdzinājumā ar 2019. gada līmeni.

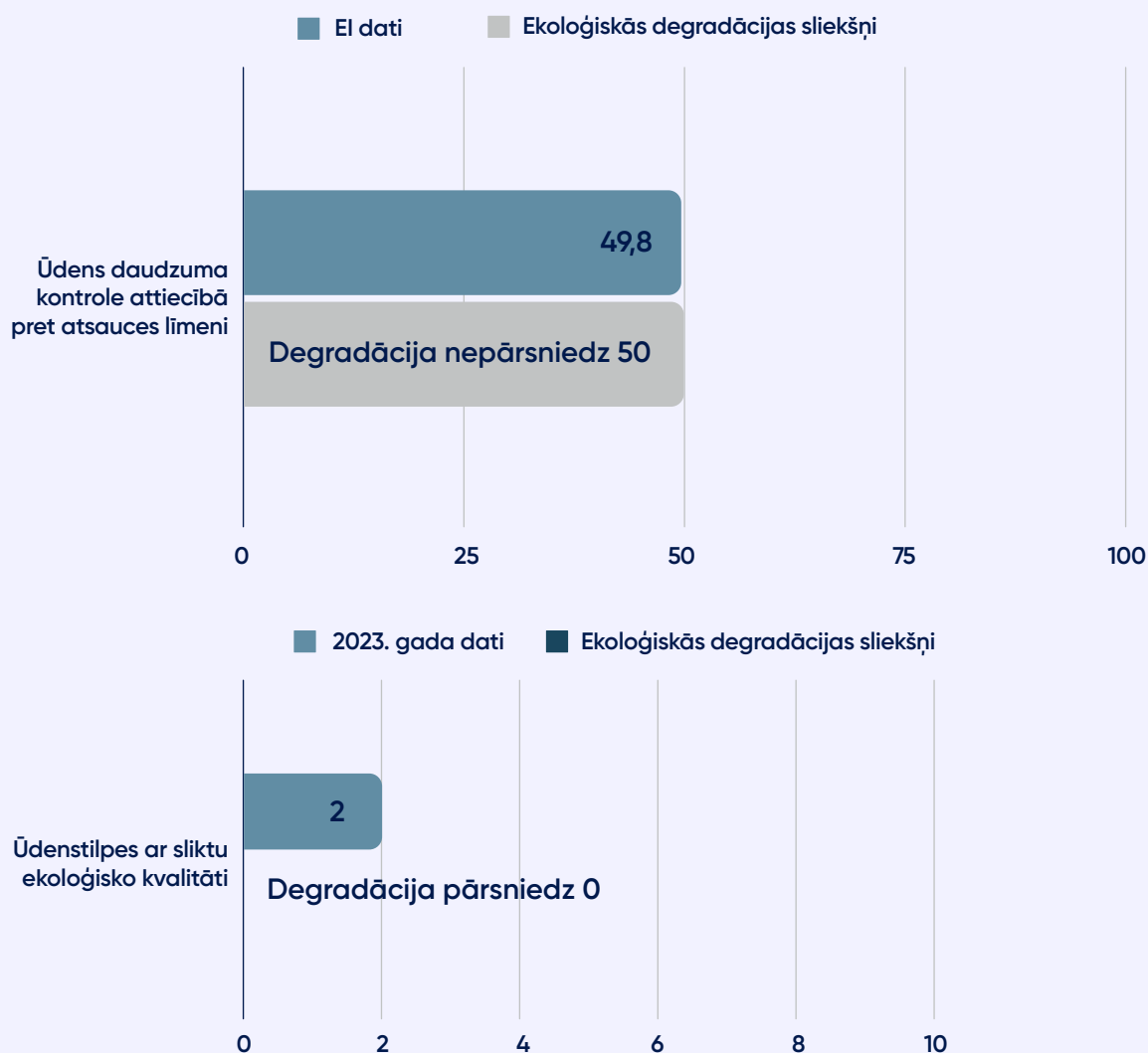
Rīcībpolitikas aktualitāte

2023. gadā pašvaldība iestādīja 1754 kokus dārzos, parkos, skvēros un gar ielām. Turklāt gaidāmais Rīgas pilsētvides zaļināšanas plāns 2027.–2031. gadam veicinās oglekļa uzglabāšanas palielināšanu.

Vai Rīga efektīvi apsaimnieko ūdeni, novēršot plūdus un nodrošinot tīra ūdens kvalitāti?

Rādītāji	Ūdenstilpju ar sliktu ekoloģisko kvalitāti skaits. Šis rādītājs parāda pašreizējo ūdensceļu un ūdenstilpju kvalitāti Rīgā un norāda uz iespējamo degradāciju.	Ūdens kvalitātes kontrole. Lai iegūtu šo rādītāju, mēs izmantojam Ekosistēmas izpētes rīku. Tas ir „ainavas spēja pārvaldīt un pārvarēt vētras”. Lai novērtētu ainavas spēju aizturēt ūdeni, tas aptver ūdens uztveršanu, iztvaikošanu, infiltrāciju un virszemes uzkrāšanos.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Nedrīkst būt piesārņotu ūdenstilpju. Degradācija notiek tad, ja vienai vai vairākām ūdenstilpēm ir slikta ekoloģiskā kvalitāte.	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek tad, ja ūdens kvantitātes kontrole ir zemāka par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.
Jaunākie dati	2023. gadā 2 no 14 ūdenstilpēm bija ar sliktu ekoloģisko kvalitāti, kas liecina par ūdens degradāciju. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	Ūdens kvantitātes kontrole ir 49,8% no atsaucē līmeņa, kas, noapaļojot uz augšu, atbilst robežvērtībai. Tas norāda, ka, runājot par ūdens aizturi, līmenis praktiski nepasliktinās. Avots: El rīks
Rīgas momentuzņēmums	Mērena degradācija Kopumā Rīgas ūdenstilpes ir uzskatāmas par degradētām attiecībā uz kvalitāti. Rīgā ir divas piesārņotas ūdenstilpes. Tomēr citās ūdenstilpēs ūdens ir drošs un nav tik piesārņots. Ūdens kvantitātes kontrole nerada bažas.	

24. attēls. Ūdens cikla rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas sliekšņi (procentos un absolūtos skaitļos)

Detalizācija

- **Vēsturiskais piesārņojums:** Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas 1991. gadā ievērojami samazinājās barības vielu slodze no punktveida (piemēram, kanalizācijas cauruļvadiem) un nepunktveida (piemēram, lauksaimniecības zemēm) avotiem, kā rezultātā uzlabojās iekšējo ūdeņu kvalitāte. Neraugoties uz šiem sasniegumiem, eutrofikācija un ūdens ekosistēmu degradācija joprojām ir ļoti aktuāla²⁹.

- **Cieto daļiņu un slāpekļa novēršana:** Izmantojot El rīku, mēs novērtējam ainavas un spēju aizvadīt daļiņas, tostarp nogulsnes un citus suspendētus piesārņotājus, no tekoša ūdens vai noteces, kas palīdz uzturēt tīru ūdens kvalitāti. Turklāt El rīks mērija ainavas spēju neitralizēt bioloģiski pieejamo slāpekli no plūstošā vai infiltrētā ūdens, jo īpaši augu sakņu zonā. El rīks liecina, ka ir ierobežota ūdens spēja neitralizēt cietās daļiņas un slāpekli.

²⁹<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11697267/>

Rīcībpolitikas aktualitāte

Pilsēta nesen ir īstenojusi 4 projektus, lai samazinātu lietusu ūdeņu noteces centralizētajās kanalizācijas sistēmās, un tās mērķis ir līdz 2027. gadam īstenot 20 projektus.

Viena no Rīgas attīstības programmas 2022.–2027. gadam prioritātēm ir nodrošināt kvalitatīvu, noturīgu pilsētvidi, kas veicina veselību un labklājību. Programma ir vērsta uz ūdens kvalitātes uzlabošanu.

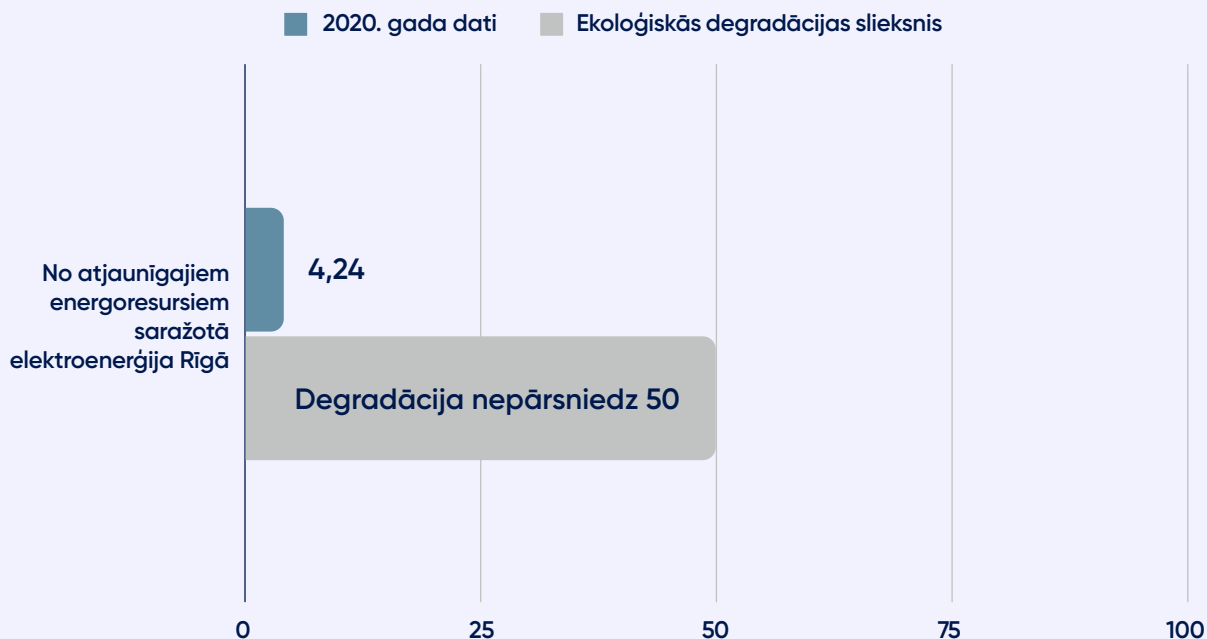
Enerģijas iegūšana

24. tabula. Rīgas tīrās enerģijas degradācijas novērtējums

Vai Rīga enerģijas ražošanā izmanto un ražo tīru enerģiju?	
Rādītāji	No atjaunīgiem energoresursiem saražotā elektroenerģija Rīgā, sadalījumā pēc enerģijas resursa. Šis rādītājs rāda, cik lielā mērā mēs piešķiram prioritāti atjaunīgajai enerģijai mūsu enerģijas ražošanā.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Jebkurš enerģijas daudzums, kas iegūts no fosilā kurināmā, var tikt uzskatīts par enerģijas ieguves degradāciju, jo tas netiek iegūts uz vietas un nav atjaunīgs. Vēsturiski energosistēma ir balstīta uz fosilo kurināmo, tāpēc nav iespējams tik ātri pāriet uz 100% atjaunīgo enerģiju. Tāpēc mēs konstatējam, ka ievērojama degradācija notiek, ja vairāk nekā pusi enerģijas ražo no fosilā kurināmā, kas liecina par stagnāciju pārejā uz tīru enerģiju.
Jaunākie dati	Koģenerācijas stacijās un saules fotoelektrostacijās saražotā elektroenerģija Rīgā 2020. gadā pēc energoresursu veida: fosilais kurināmais: 95,76%, biomasas: 3,75%, biogāze: 0,44%, saules enerģija: 0,05%. Tomēr jaunākie statistikas dati liecina, ka līdz 2023. gadam saules enerģijas izmantošana ir palielinājusies vairāk nekā 15 reizes, kas liecina par pozitīvu tendenci saules enerģijas jomā nākotnē. Dati liecina, ka lielākā daļa no visas Rīgā saražotās elektroenerģijas tiek iegūta no fosilajiem avotiem, kas liecina par augstu degradāciju. Avots: Rīgas enerģētikas aģentūra³⁰
Rīgas momentuzņēmums	Augsta degradācija Enerģijas ražošana ir otrs lielākais CO₂ emisiju avots Rīgā, un patiesi atjaunīgie avoti, piemēram, saules fotoelementu un vēja enerģija, tiek izmantoti nepietiekami, tomēr pēdējos gados vērojama pozitīva tendence saules enerģijas ražošanā.

³⁰<https://rea.riga.lv/wp-content/uploads/2024/03/Rigas-igtspejigas-energetikas-un-klimata-ricibas-plans-lidz-2030.-gadam.pdf>

25. attēls. Enerģijas iegūšanas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Detalizācija

- Atbalsta trūkums atjaunīgās elektroenerģijas ražošanai: Nav skaidras un vienotas stratēģijas, kā Rīgā sasniegt klimata neitralitāti enerģijas ražošanā, kas būtu balstīta uz nulles emisiju tehnoloģijām. Taču atjaunīgo enerģijas avotu uzstādīšanai ir pieejams valsts līmeņa atbalsts.³¹

- Atjaunīgā enerģija siltumapgādē: AS „RĪGAS SILTUMS” ir lielākais centralizētās siltumapgādes uzņēmums Latvijā un Baltijas valstīs, kā arī vienīgais siltumapgādes

sistēmas operators Rīgas pašvaldības administratīvajā teritorijā. Atjaunīgo resursu īpatsvars uzņēmuma kurināmā portfeli ir 54%, patērētājiem piegādātās siltumenerģijas apjoms ir 2704 tūkst. MWh.³² Līdzīgi arī decentralizētajā siltumapgādē izmanto vairāk nekā 50% atjaunīgo kurināmo.³³ Tomēr atjaunīgais avots ir gandrīz tikai koksnes biomasa, un pastāv nopietnas bažas par tās ietekmi uz klimatu un bioloģisko daudzveidību.³⁴

Rīcīpolitikas aktualitāte

Pašvaldība 2023. gadā īstenoja 16 vides, klimata un enerģētikas izglītības pasākumus, un tās mērķis ir līdz 2027. gadam sasniegt 70 pasākumus.

Rīgas valstspilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānā 2022.–2030. gadam noteikts, ka atjaunīgo energoresursu īpatsvars pilsētas centrālā apkures sistēmā ir 31%. Mērķis ir šo īpatsvaru palielināt.

³¹https://ekii.lv/index.php?page%3Dkonkursi_lv%26konkursi%3DEKII-6&sa=D&source=docs&ust=1740045302574574&usg=AOvVaw1LlfC6nGw2V_AhghYnuwj4

³²AS «Rīgas Siltums» vidēja termiņa darbības stratēģija 2024.–2030.gadam

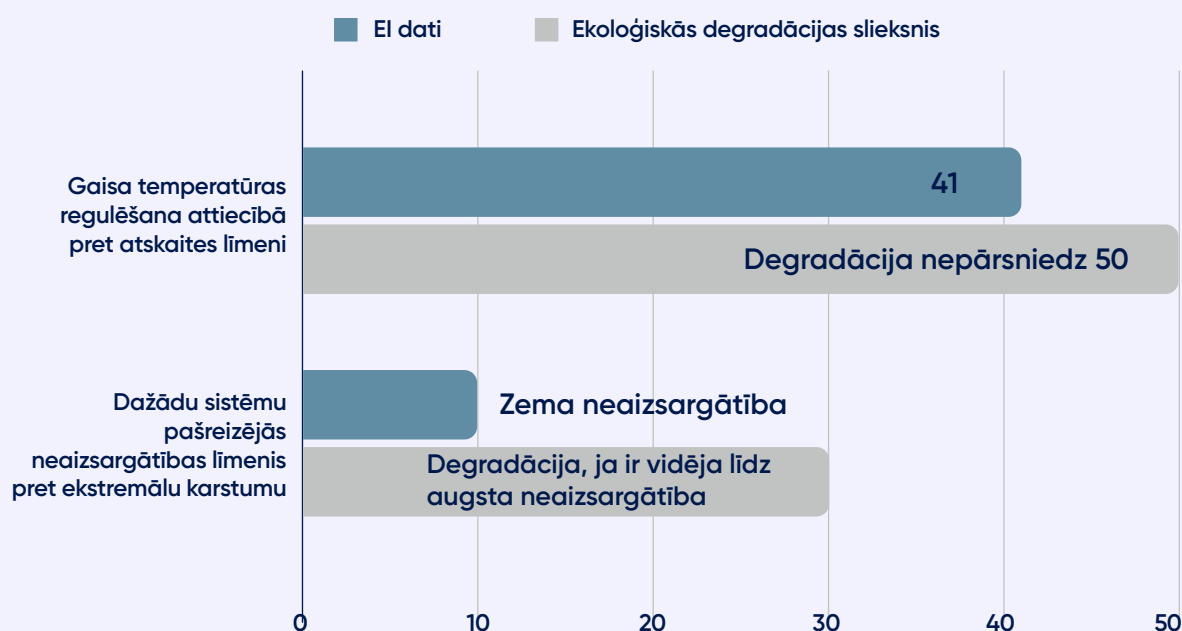
³³<https://likumi.lv/ta/id/350039-par-teritorialajam-zonam-siltumapgades-veida-izvelei-un-prasiba-m-siltumapgades-sistemas-iekartu-izvelei>

³⁴<https://www.zalabriviba.lv/pozicija-meza-biomasa-energetika>

25. tabula. Rīgas temperatūras degradācijas novērtējums

Vai Rīga efektīvi regulē temperatūru un pielāgojas ekstremālam karstumam?		
Rādītāji	Dažādu sistēmu pašreizējais ievainojamības līmenis pret ekstremālu karstumu saskaņā ar pašvaldības ievainojamības novērtējumu. Ar to novērtē, cik lielā mērā karstums ietekmē, piemēram, ceļu infrastruktūru, pieprasījumu pēc dzesēšanas ēkās, produktivitātes līmeņa samazināšanos sabiedrībā utt. Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija ir izstrādājusi riska un ievainojamības novērtējumus sešās dažādās jomās: 1. Veselība un labklājība; 2. Ainavu plānošana un tūrisms; 3. Bioloģiskā daudzveidība un ekosistēmu pakalpojumi; 4. Lauksaimniecība un mežsaimniecība; 5. Civilā aizsardzība un ārkārtas palīdzība; 6. Būvniecība un infrastruktūras plānošana.	Gaisa temperatūras regulēšana. Lai noteiktu šo rādītāju, mēs izmantojam Ekosistēmas izpētes rīku. Šis rādītājs parāda „lokālos siltuma ieguvumus, ko nodrošina ēnojums, iztvaikošanas dzesēšana, virsmas albedo un citi dabas apstākļi, kas ietekmē temperatūru tuvākajā teritorijā”.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Ja valsts un pašvaldību eksperti uzskata, ka ievainojamība ir „vidēja” vai „augsta”, pastāv temperatūras regulēšanas spēju degradācija, jo tas liecina, ka pastāv ar karstuma parādībām saistīti riski.	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek, ja temperatūras regulēšana ir zemāka par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.
Jaunākie dati	Pašreizējo (2022.–2030. gads) neaizsargātības līmeni pret ekstremāliem karstuma apstākļiem pašvaldības eksperti uzskata par „zemu”, ņemot vērā, ka līdz šim nav bijuši būtiski zaudējumi (gan materiālie, gan nemateriālie), vai arī nav pieejama informācija, kas to apstiprinātu. <i>Avots: Rīgas valdības ieviešanas plāns enerģētikas un klimata jomā</i>	Gaisa temperatūras regulēšana Rīgā ir 41% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības un norāda uz mērenu degradāciju. <i>Avots: EL rīks</i>
Rīgas moment-uzņēmums	Mērena degradācija Rīgā novērojams, ka šobrīd ir zema neaizsargātība pret ekstrēmu karstumu. Nākotnē šī neaizsargātība var palielināties, jo klimata pārmaiņu dēļ pieaugs ekstremālu karstuma parādību izplatība.	

26. attēls. Temperatūras rādītāju regulēšana: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas sliekšnis (% un neaizsargātības līmeņi)

Detalizācija

- Karstumsalu efekts: Veicot laika rindu analīzi par vasaras mēnešiem no maija līdz septembrim no 2009. līdz 2015. gadam, tika iegūti pārliecinoši pierādījumi, ka karstuma viļņi ir saistīti ar paaugstinātu mirstību no visiem cēloņiem. Rīgā divas dienas pēc kārtas ar temperatūru no 27 °C līdz 32 °C, kas tika fiksēta 37 reizes, mirstība no visiem cēloņiem palielinājās par aptuveni 10% salīdzinājumā ar dienām bez karstuma viļņa. Karstuma

viļņi ir saistīti ar nāves gadījumiem sirds un asinsvadu slimību dēļ, jo Rīgā karstuma viļņu laikā to skaits ievērojami palielinājās (par 15–26%).³⁶

+ Zaļā infrastruktūra: Pilsēta uzlabo pilsētas zaļās zonas, piemēram, parkus un zaļos jumtus, lai uzlabotu gaisa kvalitāti un samazinātu siltuma absorbciju.³⁷

Rīcībpolitikas aktualitāte

Pēdējo divu gadu laikā Rīgā parkos un rotaļu laukumos ir uzstādīti bezmaksas ūdens krāni. Plānots arī turpmāk paplašināt kvalitatīva dzeramā ūdens pieejamību publiskajā vidē, lai Rīgas

iedzīvotājiem un viesiem veidotos paradums droši lietot Rīgas krāna ūdeni. Līdz 2024. gada beigām visā pilsētā tiks uzstādīti 27 ūdens krāni. Jaunizveidotais tīkls ir īpaši svarīgs karstuma viļņu laikā.

³⁶<https://www.proquest.com/docview/2630509525?sourcetype=Scholarly%20Journals>

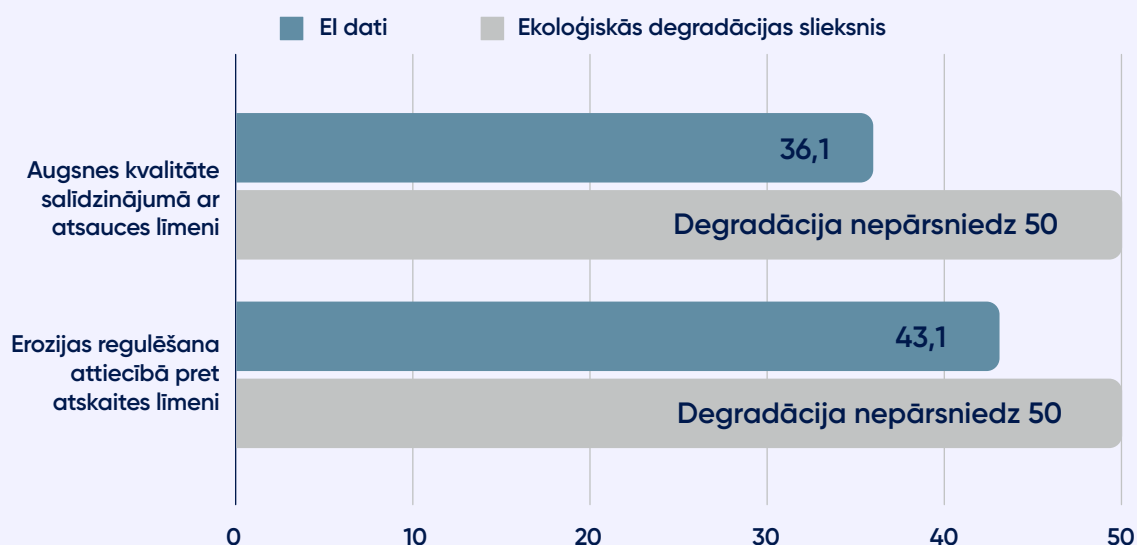
³⁷<https://eurohealthnet-magazine.eu/green-cities-how-riga-is-paving-the-way-towards-healthier-and-greener-urban-areas/>

Augsnes veidošana un aizsargāšana

26. tabula. Rīgas augsnes degradācijas novērtējums

Vai Rīga saglabā augstu augsnes kvalitāti un kontrolē eroziju?		
Rādītāji	Augsnes kvalitāte. Šis Ekosistēmas izpētes rīka rādītājs mēra „augsnas stāvokli, galvenokārt pamatojoties uz augsnes daļiņu lielumu (piemēram, māla, dūņu, smilts u. c.), organisko vielu spēju iekļūt augsnē un augsnes biotas aizsardzību”.	Erozijas regulēšana. Šo rādītāju mēs arī iegūstam ar Ekoloģiskās izpētes rīka palīdzību. Tas raksturo „augsnas spēju pretoties vēja un ūdens erozijas spēkam, kas palīdz saglabāt galvenās barības vielas un aizsargā ūdens kvalitāti”.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek tad, ja augsnes kvalitāte ir zemāka par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.	Mēs uzskatām, ka degradācija notiek tad, ja erozija ir zemāka par 50% no atsaucē līmeņa, kas norāda uz lielu atšķirību.
Jaunākie dati	Augsnes kvalitāte Rīgā ir 36,1% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības un liecina par būtisku degradāciju. Avots: El rīks	Erozijas regulēšana Rīgā ir 43,1% no atsaucē līmeņa, kas ir zem robežvērtības un arī liecina par degradāciju. Avots: El rīks
Rīgas momentuzņēmums	Augsta degradācija Gan augsnes kvalitāte, gan erozijas regulēšana liecina par būtisku degradāciju Rīgā.	

27. attēls. Augsnes veidošanas un aizsargāšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Detalizācija

- Rūpnieciskais padomju mantojums:

Padomju laikā rūpnieciskās darbības rezultātā tika piesārņotas dažādas vietas, jo īpaši ap bijušajām rūpnīcām, degvielas noliktavām un militārajām bāzēm. Augsnē ir palikuši piesārņotāji, piemēram, smagie metāli, nafta un citi ogļūdeņraži.

- Pilsētvides attīstība:

Urbanizācija un pilsētvides izplešanās Rīgā ir novedusi pie augsnes hermetizācijas (augsnē pārklāšanas ar necaurlaidīgiem materiāliem, piemēram, betonu), kas samazina augsnes spēju uzsūkt un filtrēt ūdeni. Tas veicina augsnes sablīvēšanos un piesārņojuma uzkrāšanos pilsētas teritorijās.

Rīcībpolitikas aktualitātes

Projekta „Ilgtspējīgas augsnes resursu pārvaldības uzlabošana lauksaimniecībā” (2021.–2024. gads) mērķis bija atjaunināt informāciju par Latvijas lauksaimniecības augsni, kā arī iegūt informāciju par oglekļa izmaiņām augsnē un valstij raksturīgajiem siltumnīcefekta gāzu emisijas faktoriem.

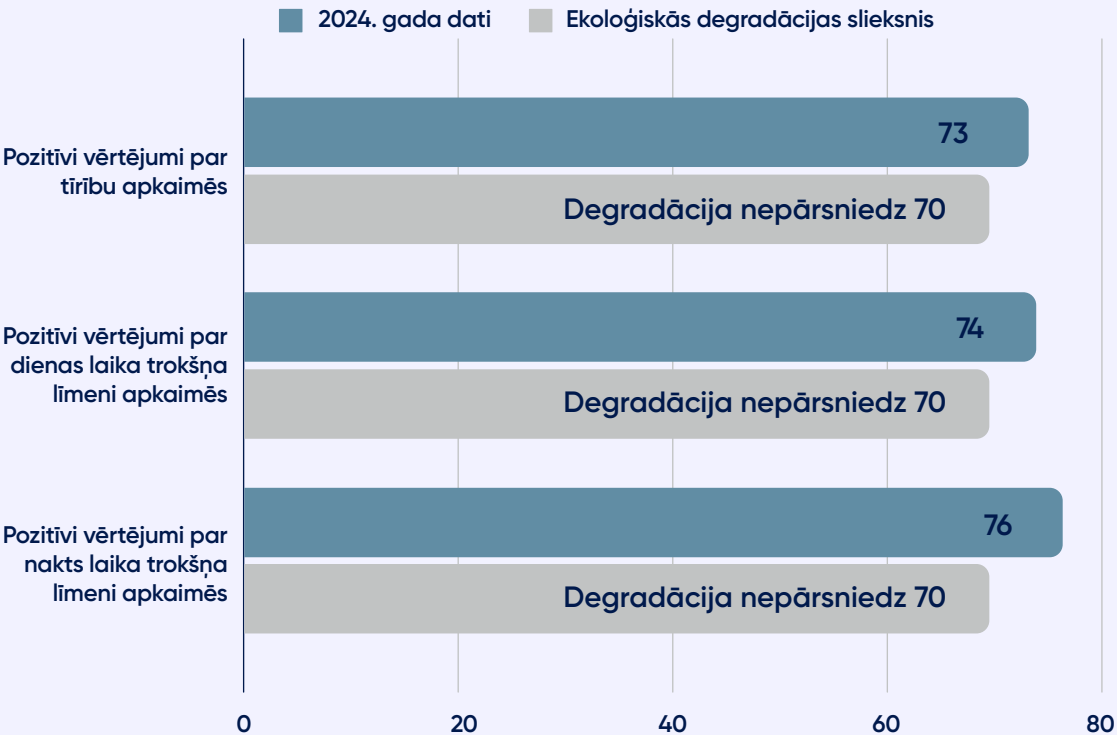
Tā ietvaros plānots izstrādāt un pieņemt ilgtspējīgus resursu pārvaldības lēmumus lauksaimniecības zemes ilgtspējīgai apsaimniekošanai, sniedzot papildu informāciju pārdomātai zemes izmantošanai.

Labklājības veicināšana

27. tabula. Rīgas labklājības degradācijas novērtējums

Vai Rīgā ir nodrošināta labklājību veicinoša vide, uzturot labu ielu higiēnu un samazinot troksni?		
Rādītāji	ledzīvotāju vērtējumi par tīrību apkaimēs. Šis rādītājs norāda uz iespējamām problēmām ar tīrību Rīgā, kas var ietekmēt vispārējo labklājību.	ledzīvotāju vērtējumi par dienas un nakts laika trokšņa līmeni apkaimēs. Trokšņa līmenim ir būtiska nozīme iedzīvotāju labklājībā.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Apmierinātība, kas nepārsniedz 70%, norāda uz iespējamām problēmām ar tīrību Rīgā.	Apmierinātība, kas nepārsniedz 70%, norāda uz iespējamām problēmām ar trokšņa līmeni Rīgā.
Jaunākie dati	2024. gadā iedzīvotāji pozitīvi novērtēja Rīgas tīrību 73% gadījumu, kas liecina, ka acīmredzamu higiēnas problēmu nav. Avots: pašvaldības tiešais monitorings	2024. gadā iedzīvotāji pozitīvi novērtēja trokšņa līmeni dienā ar 74%, bet naktī – 76%. Tas ir labs novērtējums, kas norāda, ka nav degradācijas. Avots: pašvaldības tiešais monitorings
Rīgas momentuzņēmums	Nulles degradācija Iedzīvotāji pozitīvi novērtēja Rīgas apkaimes higiēnu un trokšņa līmeni, tāpēc šķietami kopumā nav vērojama augsta degradācija.	

28. attēls. Labklājības uzlabošanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Detalizācija

+ Apmierinātība ar dabisko vidi: 2024. gadā 80% iedzīvotāju pozitīvi vērtēja savas apkaimes dabas vides kvantitāti un kvalitāti.

+ Apmierinātība ar ikdienas sabiedriskās telpas labiekārtojumu: 2024. gadā 74% iedzīvotāju pozitīvi novērtēja sabiedriskās telpas labiekārtojumu, piemēram, parkus, skvērus, ietves, ielu apzaļumošanu, soliņus un bērnu rotaļu laukumus.

+/- Dažādi viedokļi par apbūvētās vides kvalitāti: 2022. gadā 56% iedzīvotāju pozitīvi vērtēja Rīgas apbūvētās vides kopējo kvalitāti, atstājot iespēju uzlabot apmierinātību.

- Vāji efektīva antropogēnā vizuālā un trokšņa regulēšana: El rīks parāda, cik labi ainavas un dabas dizaina elementi bloķē vizuālos traucējumus un antropogēno troksni, uzlabojot iedzīvotāju komfortu. Iegūtie rezultāti liecina par neapmierinošu stāvokli šajās jomās.

Rīcībpolitikas aktualitātes

Visu izstrādāto politikas plānošanas dokumentu primārais mērķis ir uzlabot iedzīvotāju labklājību, sākot ar augstāko hierarhijas līmeni – Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam. Divi no tās četriem mērķiem ir:

- Prasmīga, droša un aktīva sabiedrība.
- Ērta, droša un patīkama pilsētvide iedzīvotājiem.

Arī Rīgas attīstības programma 2022.–2027. gadam pievēršas šiem jautājumiem.

3.4. Globāli sociālais

Šajā nodaļā aplūkots globāli sociālais konteksts, norādot, kā Rīgas ekonomika veicina cilvēku pamatvajadzību apmierināšanas trūkumu un ekspluatējošas tendences. Mēs sniedzam plašāku pārskatu par šiem trūkumiem „vispārināšanas” sadaļās, kā arī par vietējiem pasākumiem, lai tos novērstu un veicinātu ētiskāku un atbildīgāku uzvedību. Reizēm mēs uzsveram

pilsētas politiku, kuras mērķis ir novērst cilvēktiesību pārkāpumus starptautiskā mērogā, kā arī veicināt atbildīgu patēriņu vietējā līmenī. Tā kā datu pieejamība ir ierobežota, savukārt aprēķinos ir nenoteiktības kļūda, mūsu secinājumi balstās uz daudziem pieņēmumiem. Šī analīze ir pirmais novērtējums, un nākotnē to varētu uzlabot.

Vai Rīga dod ieguldījumu globālās pārtikas nodrošinātības uzturēšanā?

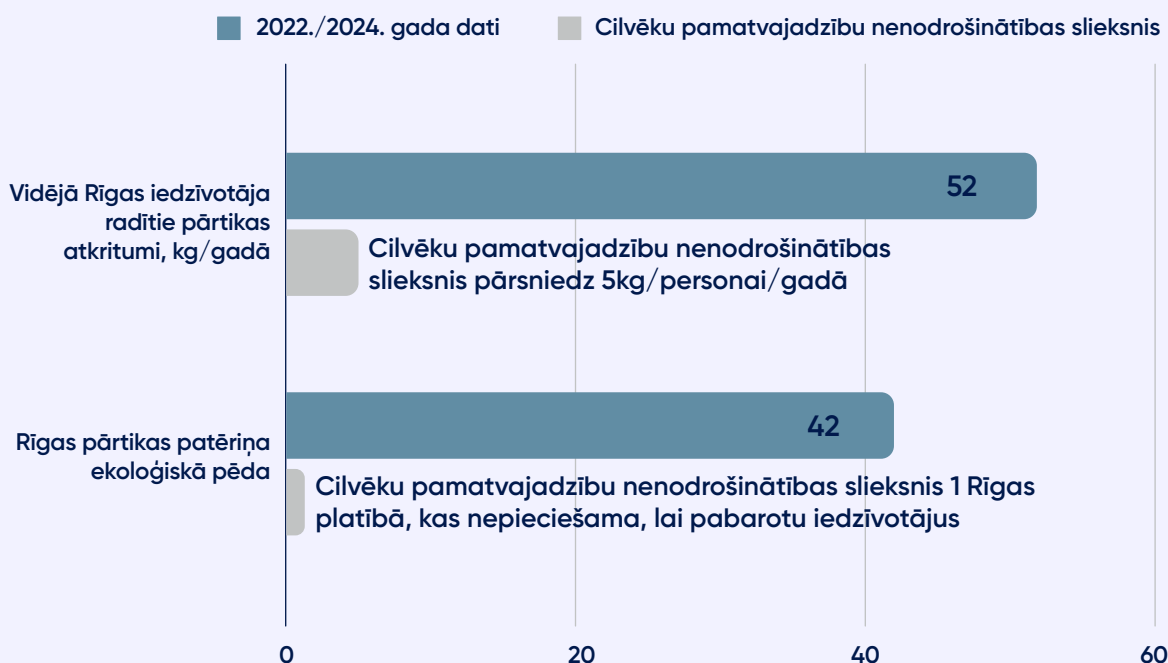
Rādītāji	Vidējā Rīgas iedzīvotāja radītie pārtikas atkritumi, kg/persona/gadā. Pārtikas nodrošinātību nosaka daudzi sarežģīti faktori, tostarp nabadzība un politiskie konflikti. Tāpēc mēs atzīmējam, ka koncentrēšanās tikai uz pārtikas atkritumiem pilnībā neatspoguļo Rīgas lomu globālajā sistēmā un plašākos pārtikas nodrošinātības jautājumos. Tomēr pārtikas atkritumi ir rādītājs, ko varam tieši izsekot, uzsverot mūsu lokālo atbildību ikdienas praksē. Pārtikas izšķērdēšana bieži vien nozīmē tādu resursu kā zeme, ūdens, darbaspēks un enerģija izšķērdēšanu, kurus visus varētu izmantot, lai nodrošinātu pārtiku cilvēkiem visā pasaulē.	Rīgas pārtikas patēriņa ekoloģiskā pēda. Šis rādītājs parāda, cik liela platība ir nepieciešama, lai pabarotu visus Rīgas iedzīvotājus.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Pārtikas atkritumiem nevajadzētu pārsniegt dažus kilogramus uz vienu iedzīvotāju un rādītājam būtu jātuvojas nullei. Ja pārtikas atkritumi pārsniedz 5 kg uz vienu cilvēku gadā, tas liecina, ka ir potenciāls uzlabojumiem un ir jācenšas samazināt atkritumu daudzumu.	Ja platība ir lielāka par Rīgas platību (aptuveni 30 400 ha), tad pastāv pamatvajadzību nenodrošinātība. Ja iedzīvotāju uzturam ir nepieciešams vairāk zemes, tas nozīmē, ka resursi tiek patērēti uz citu rēķina.
Jaunākie dati	Jaunākie pētījumi liecina, ka 2024. gadā vidējais Rīgas iedzīvotāja gadā radītais pārtikas atkritumu daudzums ir 52 kg. Avots: LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014³⁸	Aprēķini³⁹, kas balstīti uz 2022. un 2024. gada datiem, rāda, ka pārtikas apgādei Rīgā ir nepieciešama teritorija, kas ir aptuveni 42 reizes lielāka par pilsētas platību. Aprēķinā izmantoto datu avots: Global Footprint Network⁴⁰
Rīgas moment-uzņēmums	Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība No jaunākajiem publicētajiem datiem redzams, ka Rīga būtiski ietekmē globālo pārtikas nodrošinātību, izšķērdējot pārtiku, kā arī pārtikas patēriņam pārsniedzot globālos ierobežojumus.	

³⁸<https://wastetoresources.kem.gov.lv/jaunumi/2024-gada-atkritumu-sastava-un-apjoma-dati>

³⁹ Aramzeme – 1,78 ha/personu; zveja – 0,18 ha/personu; ganības – 0,16 ha/personu. Visu ar pārtiku saistīto zemes izmantošanas darbību kopsumma veido 2,12 ha/personu. Reizinot ar Rīgas iedzīvotāju skaitu (605 000), Rīgas iedzīvotāju apgādei būtu nepieciešami 1 282 600 ha (Rīgas teritorija ir ~30 400 ha).

⁴⁰<https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=119&type=BCpc,EFCpc>

29. attēls. Globālās pārtikas nodrošinātības rādītāji: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņi (kg/persona/gadā un Rīgas platības ekvivalents)

Vispārināšana

- **Bioloģisko atkritumu radīšana:** 2024. gadā radīto bioloģisko atkritumu daudzums (13 977,02 tonnas) kopš 2023. gada ir divkāršojies, šobrīd veidojot 8,26% no nešķirotu sadzīves atkritumu apjoma.

- **Pārtikas atkritumi no kopējā saražotās pārtikas daudzuma:** Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācija norādīja, ka aptuveni 17% no visas saražotās pārtikas tiek izšķiesti mazumtirdzniecības un patērētāju līmenī, un, ja to izmantotu efektīvi, varētu pabarot vairāk cilvēku. Turklāt mēs uzskatām, ka pārtikas izšķērdēšana bagātākās valstīs, kamēr cilvēki nabadzīgākos reģionos cieš

badu, norāda uz globālās pārtikas sistēmas sistēmisko nevienlīdzību.

- **Dzīvnieku izcelsmes pārtikas ietekme:** Zinātniski pētījumi konsekventi liecina, ka augu izcelsmes uzturs veicina cilvēku un planētas veselību. Industriālās lopkopības dzīvnieku produktu samazināšana rada ieguvumus videi, jo visai lopkopības procesos radītai pārtikai ir lielas siltumnīcefekta gāzu emisijas, tā veicina mežu izciršanu un pārveidi par lopbarības audzēšanai paredzētām zemēm, kā arī patērē ļoti daudz dzeramā ūdens resursus.⁴¹ Statistika liecina, ka Latvijas iedzīvotāji nepietiekamā daudzumā uzturā lieto graudaugus, augļus un dārzeņus.⁴²

Rīcībpolitikas aktualitātes

Ir apstiprināts Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028. gadam, kura mērķis ir samazināt nešķirotu pārtikas atkritumu apglabāšanu poligonos.

Rīgas attīstības programma paredz nepieciešamību samazināt atkritumu apjomu, būtiski veicināt atkritumu šķirošanu un šķirotu atkritumu īpatsvaru, atbalstīt bioloģiski noārdāmo atkritumu apsaimniekošanu, kā arī ieviest aprites ekonomikas principus.

⁴¹<https://www.frontiersin.org/journals/sustainability/articles/10.3389/frsus.2022.841106/full>

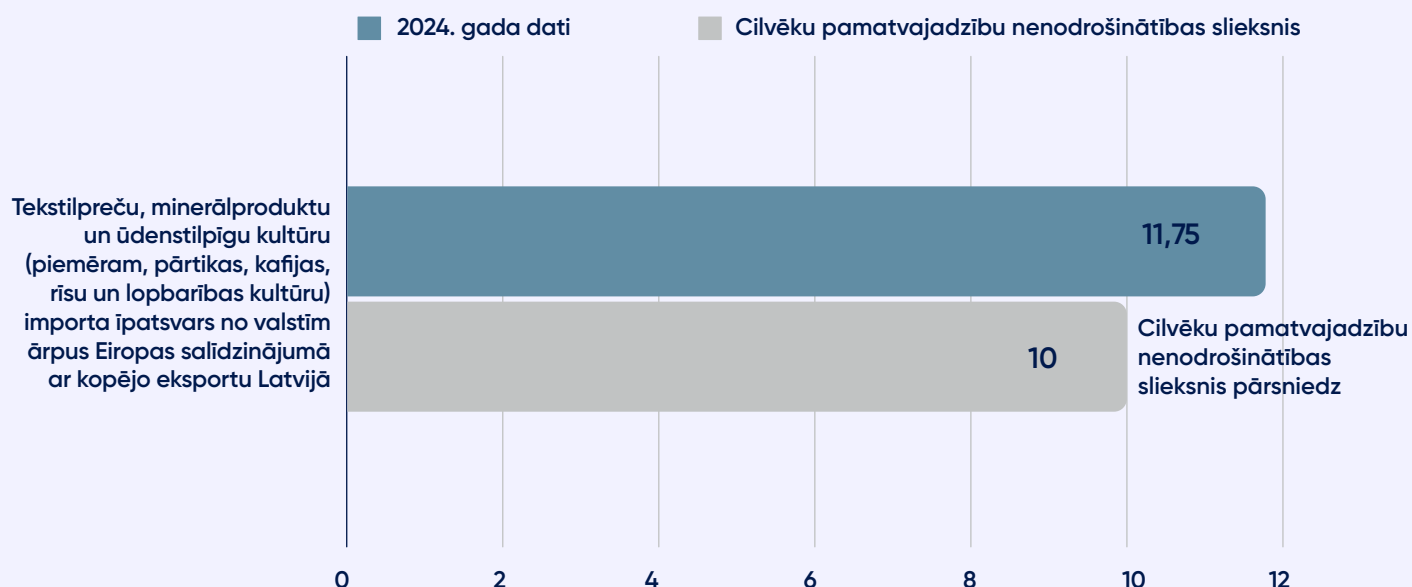
⁴²<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/virtuve/27.11.2023-video-cik-veseligi-ed-latviesi-aizliegtaspanemieni-revide-vienas-gimenes-edienkarti.a533156/>

29. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo ūdens pamatvajadzību nenodrošinātību

Vai Rīga ietekmē globālos ūdens resursus un veicina ūdens piesārņojumu?	
Rādītāji	Tekstilpreču, minerālproduktu un ūdensietilpīgu kultūru (piemēram, kafijas, rīsu un lopbarības kultūru) importa īpatsvars no valstīm ārpus Eiropas salīdzinājumā ar kopējo importu Latvijā. Mūsu importētās preces, piemēram, tekstilizstrādājumi, minerāli un kultūraugi, var būtiski ietekmēt ūdens resursus to izcelsmes vietās. Importējot tādus produktus kā kafija, rīsi un kokvilna, mēs importējam arī ūdeni, kas tiek izmantots to ražošanai. To sauc par mūsu „virtuālo ūdens pēdu”. Šis ūdensietilpīgais imports bieži vien izsmēļ saldūdens resursus eksportētājvalstīs. Turklāt nozares, kas ražo šīs preces, var neievērot Eiropas ekoloģiskos standartus, kā arī bieži vien rada neierobežotu ūdens piesārņojumu.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Lai mūsu ietekme uz ūdens resursiem mazinātos, mums jāizvairās importēt tādus produktus, kas kaitē citu valstu ūdens resursiem. Lielāko daļu importa neveido godīgas tirdzniecības produkti, kas varētu nodrošināt ekoloģisku resursu apsaimniekošanu. Tāpēc šo importēto preču procentuālajam īpatsvaram jābūt minimālam. Eksports, kas veido vairāk nekā 10%, liecina, ka Latvija ir būtiski iesaistīta ūdens resursu bojāšanā pasaulē.
Jaunākie dati	2023. gadā šis imports veidoja 11,75% no visa eksporta svara⁴³, kas pārsniedz cilvēku trūkuma sliekšni. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020 tabula
Rīgas momentuzņēmums	Augsta pamatvajadzību nenodrošinātība Latvija un sekojoši arī Rīga netieši veicina ūdens resursu izsmelšanu un piesārņošanu valstīs, no kurām tās importē produktus. Tās piedalās globālajā tirdzniecības sistēmā, kas kaitē cilvēku piekļuvei ūdenim visā pasaulē.

⁴³ Augu izcelsmes produktu (CNII), dzīvnieku, augu, augu vai mikrobioloģisko tauku un eļļu (CNIII), minerālproduktu (CNV), tekstila un tekstilizstrādājumu (CNXI), apavu, galvassegu (CNXII) (0,76 miljardi eiro, 1,77 miljardi kilogramu), kas importēti no valstīm ārpus Eiropas, īpatsvars kopējā Latvijas importā (23,41 miljards eiro, 15,08 miljardi kilogramu).

30. attēls. Globālie ūdens resursi: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

- **Ūdensietilpīgās nozares:** Ūdensietilpīgās rūpniecības nozares ievērojami veicina vides degradāciju, piesārņojot ūdens resursus. Tekstilizstrādājumu krāsošanas procesā upēs nonāk kaitīgas ķīmiskās vielas, bet kalnrūpniecības darbu rezultātā ūdens tiek piesārņots ar smagajiem metāliem. Intensīvā lauksaimniecībā tiek izmantoti arī mēslošanas līdzekļi un pesticīdi, kas pasliktina ūdens kvalitāti un kaitē ekosistēmām.

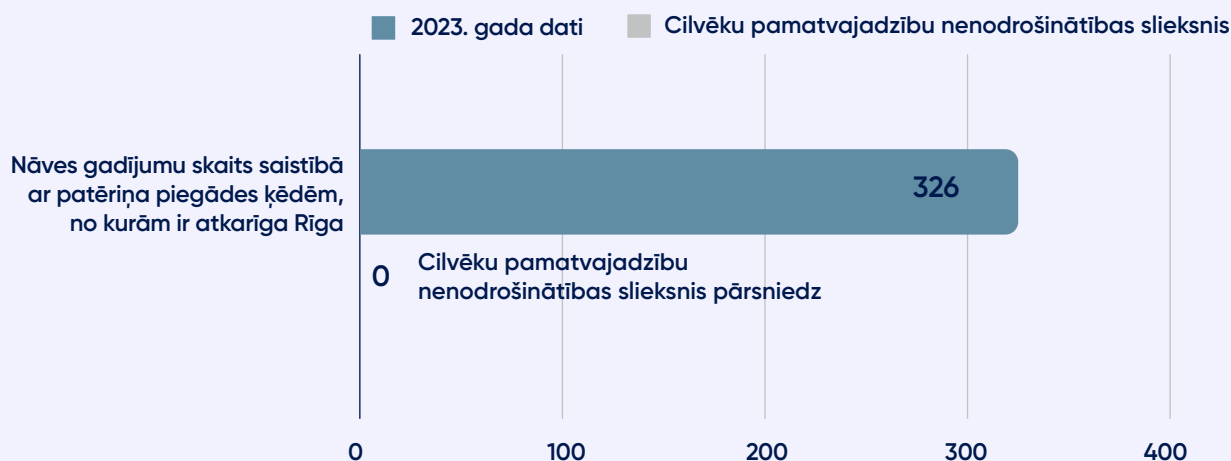
30. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo veselības aprūpes trūkumu

Vai Rīgas patēriņš ietekmē veselības aprūpi visā pasaulē?	
Rādītāji	Ar gaisa piesārņojumu saistīto nāves gadījumu, kas saistīti ar patēriņa piegādes ķēdēm, no kurām ir atkarīga Rīga, skaits. Šī aplēse uzsvēr Rīgas atbildību priekšlaicīgas nāves veicināšanā. Šajos nāves gadījumos liela nozīme ir tās importam, jo īpaši saistībā ar gaisa piesārņojumu.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Rīgas patēriņš nedrīkstētu būt saistīts ar priekšlaicīgu nāvi. Šim skaitlim jātuvojas nullei.
Jaunākie dati	Tiek lēsts, ka 2023. gadā bija 326 priekšlaicīgas nāves gadījumi augsta piesārņojuma līmeņa dēļ, kas saistīts ar patēriņa piegādes ķēdēm, no kurām ir atkarīga Rīga, un tas ir satraucošs skaitlis. Šim aprēķinam ir ievērojama kļūdas robeža, jo piesārņojums rodas ne tikai no rūpniecības emisijām, bet arī no vairākiem citiem avotiem, kas saistīti ar eksportu. Mēs aprēķinām mūsu importa vērtību eiro valūtā, kas nav tieši saistīta ar piesārņojuma līmeni. Taču priekšlaicīgas nāves ir tiešs rezultāts neilgtspējīgam importam. Avots: ANO Ilgtspējīgas attīstības darba grupa⁴⁵
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība Katru gadu simtiem cilvēku var iet bojā, jo piegādes ķēdes, no kurām ir atkarīgs Rīgas patēriņš, rada ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātību. Lai gan šajā rādītājā ir ievērojama kļūdas robeža, tas sniedz ieskatu Rīgas globālajā ietekmē. Papildus gaisa piesārņojumam, kas veicina mirstību visā pasaulē, jāņem vērā arī bīstamie darba apstākļi rūpniecās. Galu galā, neraugoties uz iebildumiem šajā veselības kategorijā, fakts, ka mūsu patēriņš izraisa priekšlaicīgu nāvi, jau ir uzskatāms par ārkārtas situāciju.

⁴⁴ Aprēķins: Āzijā katru gadu 4,55 miljoni cilvēku mirst no cēloņiem, kas saistīti ar gaisa piesārņojumu. Tiek lēsts, ka Latvijas imports no Āzijas 1,68 miljardu eiro vērtībā (jeb 0,02152% no kopējā Āzijas eksporta 7,8 triljonu eiro vērtībā) ir veicinājis aptuveni 326 no šiem nāves gadījumiem, pieņemot, ka piesārņojums ir proporcionāls eksporta apjomam.

⁴⁵ <https://unsdg.un.org/latest/stories/how-asian-countries-could-save-lives-boost-growth-tackling-air-pollution>

31. attēls. Globālās veselības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (skaitļos)

Vispārināšana

- Bīstami darba apstākļi dažādās nozarēs:

Rūpnīcās (tekstilzstrādājumu, elektronikas) strādājošie saskaras ar riskiem, ko rada nedrošas iekārtas, ķīmisko vielu iedarbība un neatbilstoši drošības pasākumi. Kā piemēru var minēt apgērbu rūpnīcu sabrukumus, piemēram, 2013. gada traģēdiju Rana Plaza Bangladešā. Tālāk, lauksaimnieki ir pakļauti toksisku pesticīdu iedarbībai un strādā fiziski smagos apstākļos bez atbilstošiem aizsardzības līdzekļiem. Cēlmetālu (ko izmanto elektronikā) ieguve ir saistīta ar nedrošiem tuneļiem, toksiskiem putekļiem un raktuvju sabrukšanas risku. Piesārņojošo vielu (piemēram, tekstilšķiedras, ķīmisko

vielu) iedarbība ražošanas nozarēs izraisa hroniskas slimības, piemēram, astmu vai silikozi. Saskare ar kaitīgām ķīmiskām vielām, piemēram, dzīvsudrabu zelta ieguvē vai svinu elektronikas pārstrādē, izraisa neiroloģiskās un reproduktīvās sistēmas bojājumus. Garas darba stundas, zems atalgojums un pastāvīgs spiediens izpildīt ražošanas kvotas rada lielu stresu un trauksmi.

- **Nevienlīdzīgi riski:** Neaizsargātās grupas, piemēram, sievietes un bērni, nesamērīgi cieš tādās nozarēs kā ātrās modes industrija, kur ekspluatācija ir plaši izplatīta.

31. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo izglītības pamatvajadzību nenodrošinātību

Vai Rīgas patēriņš kavē bērnu izglītību visā pasaulē?	
Rādītāji	Bērnu nodarbinātības skaits globālajās piegādes ķēdēs, kas saistītas ar Rīgas patēriņu. Eksportējot produkciju uz pasaules valstīm, Rīga netieši atbalsta bērnu darbu un kavē bērnu izglītību. Mēs ieguvām aplēses, ņemot vērā, ka 15% no visām precēm Āfrikā un Āzijā tiek ražotas, izmantojot bērnu darbu⁴⁶.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Nevienam bērnam nevajadzētu strādāt, jo tas liedz viņam izglītību un iespējas nākotnē.
Jaunākie dati	Aprēķinājām, ka 2023. gadā globālajās piegādes ķēdēs, kas nodrošina Rīgā balstītu patēriņu, strādāja aptuveni 15 000 bērnu⁴⁷. Mūsu aprēķiniem ir liela kļūdas robeža, tomēr tie liecina, ka Rīgas patēriņš varētu būt lielā mērā atkarīgs no bērnu ekspluatācijas. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020, Starptautiskā darba organizācija
Rīgas moment-uzņēmums	Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība Bērnu darbs pārkāpj cilvēka pamattiesības un ekspluatē iedzīvotājus ārzemēs, un šie skaitļi ir satraucoši. Šis jautājums izgaismo sistēmisku problēmu, kura ir steidzami jārisina.

⁴⁶ Starptautiskā darba organizācija, <https://www.ilo.org/publications/major-publications/child-labour-global-estimates-2020-trends-and-road-forward>

UNICEF, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/>

Pasaules kakao fonds, <https://worldcocoafoundation.org/>

Bērnu darbs ir plaši izplatīts dažādās nozarēs visā pasaulē. Turpmāk ir sniegtas aptuvenas aplēses par to ieguldījumu:

•Lauksaimniecība: Bērni saražo aptuveni 20–30% no pasaules lauksaimniecības precēm, jo īpaši tādām kultūrām kā kakao, kafija un tēja.

•Kalnrūpniecība: Aptuveni 5–10% no pasaules zelta, kobalta un alvas produkcijas tiek ražoti, izmantojot bērnu darbu.

•Ražošana: Bērnu darbs veido 5–10% no pasaules ražošanas produkcijas, jo īpaši tekstilizstrādājumu un apģērbu ražošanā.

•Pakalpojumu joma: Lai gan neformāls, bērnu darbs pakalpojumu jomā (ielu tirdzniecība, darbs mājsaimniecībā) sniedz ievērojamu ieguldījumu, tomēr to ir grūti kvantitatīvi novērtēt.

Kopumā bērni var saražot aptuveni 10–20% no visām precēm pasaulē, galvenokārt lauksaimniecībā, kalnrūpniecībā un ražošanā.

⁴⁷ Aprēķins: Kopējais importa apjoms: 23,41 miljards eiro (2023. gads).

Lauksaimniecības produktu imports: 5,1 miljards eiro, pieņemot, ka 25% ir saistīti ar bērnu darbu = 1,275 miljoni eiro.

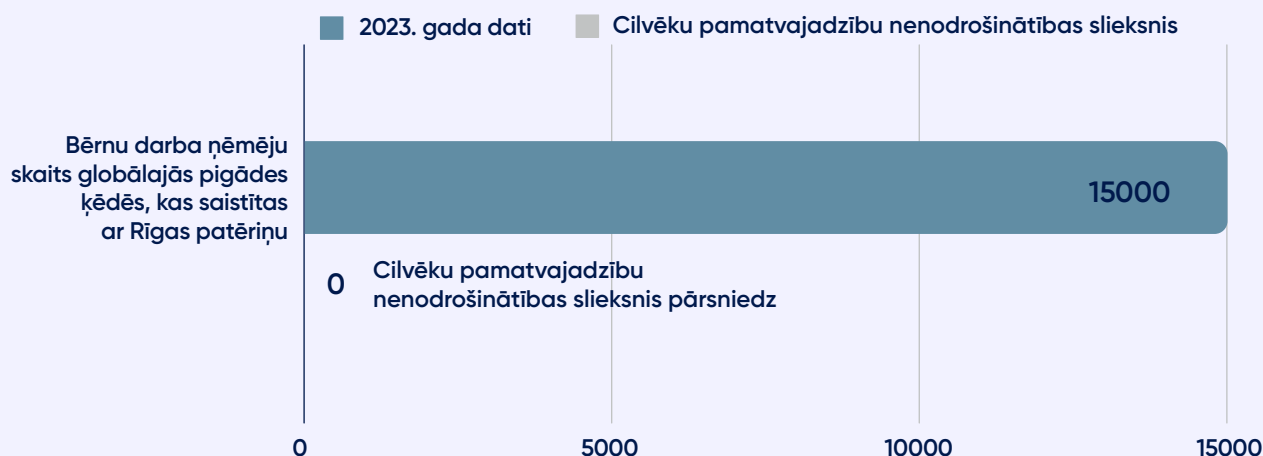
Ražošanas nozares imports: 6,55 miljardi eiro, pieņemot, ka 10% ir saistīti ar bērnu darbu = 655 miljoni eiro.

Bērnu saražoto preču kopējā vērtība: 1,93 miljardi eiro.

Aprēķinātais iesaistīto bērnu skaits: 1,50 miljardi eiro / 1000 eiro uz bērnu = 1,5 miljoni bērnu visā pasaulē.

Latvijas daļa: Pamatojoties uz iedzīvotāju skaitu un tirdzniecību: ~15 000 bērnu, kas iesaistīti uz Rīgu importējamo preču ražošanā.

32. attēls. Globālās izglītības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

+ Starptautisko studentu uzņemšana: 2021. gadā ārvalstu studenti veidoja 13% no visiem Latvijas augstāko izglītību apgūstošajiem studentiem, trīs populārākās izcelsmes valstis bija Indija, Uzbekistāna un Vācija.

- Neētisks bērnu darbs: Strādājošie bērni bieži vien neapmeklē skolu, tādējādi turpinot nabadzības ciklu. Spiediens pēc lētākiem produktiem liek uzņēmumiem samazināt

izmaksas, bieži vien uz darbinieku tiesību rēķina. Daudzi strādājošie bērni ir daļa no ēnu ekonomikas, tāpēc viņu ekspluatāciju ir grūtāk uzraudzīt vai regulēt. Visā pasaulē bērni bieži strādā kafijas, kakao, tējas, kokvilnas vai cukurniedru audzēšanas saimniecībās. Piemēram, šokolādes nozare ir saskārusies ar rūpīgām pārbaudēm saistībā ar bērnu darbu kakao plantācijās.

Mājoklis

32. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo mājokļu situāciju

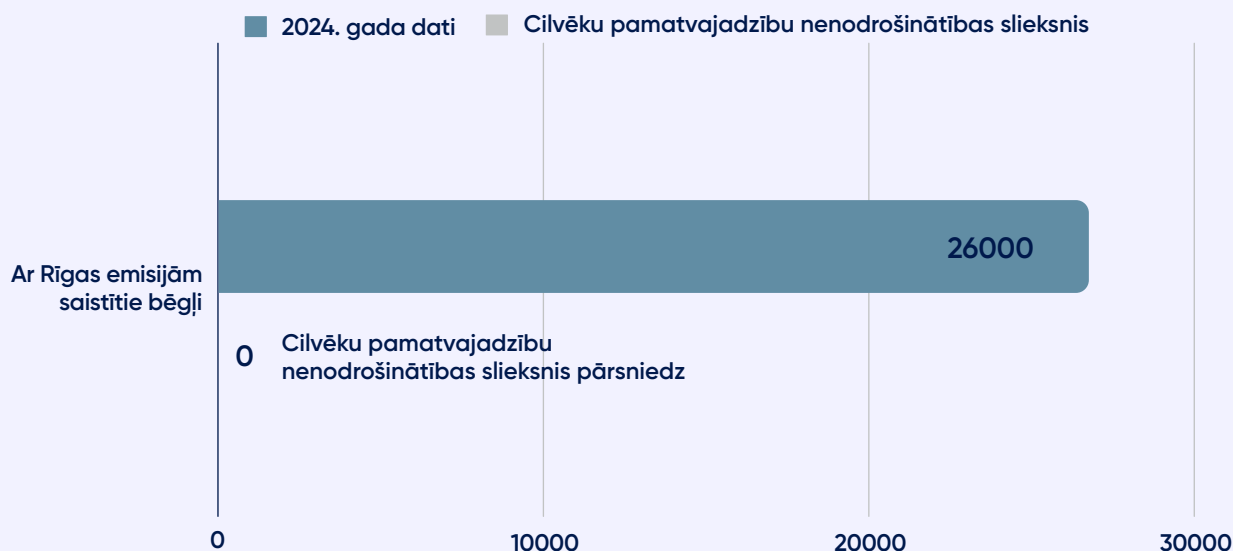
Vai Rīgas patēriņa modeļi kavē mājokļu pieejamību pasaulē?

Rādītāji	Ar Rīgas emisijām saistītie klimata bēgļi. Mūsdienu globālo sasilšanu izraisa cilvēka izraisītas siltumnīcefekta gāzu emisijas. Klimata pārmaiņas palielina ekstremālu laikapstākļu, piemēram, vētru, plūdu, meža ugunsgrēku, karstuma viļņu un sausuma, risku, padarot tos neparedzamākus, biežākus un intensīvākus. Vienlaikus jūras līmeņa celšanās, sausums un krasas izmaiņas nokrišņu režīmā, ko izraisa augstāka temperatūra, var iznīcināt sējumus un nogalināt mājlopus, apdraudot iztikas līdzekļus un saasinot pārtikas trūkumu, un tas viss var izraisīt masveida pārvietošanos.⁴⁸
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Pamatvajadzību nenodrošinātība rodas, ja ir kādi klimata bēgļi, kas saistīti ar Rīgas emisijām un netiek „kompensēti”, Rīgai uzņemot klimata bēgļus, kas tieši ietekmē globālo cīņu par mājokļiem.

⁴⁸<https://www.unrefugees.org/news/how-climate-change-impacts-refugees-and-displaced-communities/>

Jaunākie dati	2024. gadā pilsētā ir aptuveni 2600 klimata bēgļu ⁴⁹ , kas saistīti ar Rīgas emisijām, kā arī nezināms skaits pilsētā uzņemto klimata bēgļu. Pieņemot, ka klimata bēgļu skaits Rīgā ir ļoti ierobežots vai pat nav nemaz, tik liels pārvietoto personu skaits liecina par ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātību.
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība Cilvēka izraisītās siltumnīcefekta gāzu emisijas saasina ārkārtas situāciju klimata jomā, kas liek cilvēkiem visā pasaulē pamest savas mājas un kļūt par klimata bēgļiem. Rīgas iedzīvotāji rada lielu siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzumu uz vienu iedzīvotāju, tādējādi veicinot mūsdienu globālo sasilšanu un klimata bēgļu rašanos.

33. attēls. Globālās mājokļu situācijas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (absolūtos skaitļos)

⁴⁹ Aprēķins: Rīgas emisijas (4MtCO₂) / globālās emisijas (50GtCO₂)=0,008%.
RĪGAS daļa no visa klimata bēgļu apjoma – 32,6 miljoni bēgļu × 0,00008 = ~260
<https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2023/>

Vispārināšana

- **Kas ir klimata bēgļi?** Pasaulē saasinoties klimata krīzei, aizvien vairāk cilvēku ir spiesti pamest savas mājas dabas katastrofu, sausuma un citu laikapstākļu dēļ. Šos cilvēkus sauc par „klimata bēgļiem”.⁵⁰

- **Ukrainas bēgļu izmitināšanas problēmas:**

Karš Ukrainā ir izraisījis Latvijas vēsturē nozīmīgāko bēgļu plūsmu. Līdz 2023. gada decembrim Latvijā pagaidu patvērumam bija reģistrējušies aptuveni 47 000 Ukrainas bēgļu⁵¹. Šajā kontekstā aptaujās un fokusa grupās tika konstatētas daudzas problēmas, kas saistītas ar Ukrainas bēgļu

izmitināšanu⁵². Augstās īres maksas bieži vien pārsniedz ienākumus, tāpēc bēgļi bieži vien ir spiesti izvēlēties mājokli, kas neatbilst pienācīgiem kvalitātes vai platības standartiem. Turklāt ukraiņu bēgļiem bieži vien ir grūti saņemt mājokļa pabalstus, ja izīrētāji izvairās parakstīt oficiālus līgumus vai līgumos norāda zemākas summas. Dažviet Rīgā namīpašnieki atsakās izīrēt dzīvokļus ukraiņiem, jo neuzticas viņu spējai samaksāt īri un baidās no pēkšņas aizbraukšanas. Tas ir arī novedis pie pārmērīgām pārbaudēm īres līgumu laikā.

Rīcībpolitikas aktualitātes

Pilsēta nodrošina pagaidu mājokļus personām, kuras pārvietotas Ukrainā notiekošā konflikta dēļ. 2024. gada janvārī 3090 Ukrainas civiliedzīvotāji tika izmitināti pašvaldībām piederošās dzīvojamās telpās ar civilās aizsardzības komisiju starpniecību.

⁵⁰ <https://www.weforum.org/stories/2021/06/climate-refugees-the-world-s-forgotten-victims/>

⁵¹ <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2024/01/LATVIA-English-Ukraine-Situation-2024-RRP.pdf>

⁵² https://providus.lv/wp-content/uploads/2024/09/Providus_research_final_0509-1.pdf

33. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo energoapgādes drošību

Vai Rīga veicina energoapgādes drošību apkārtējos reģionos un pasaulē?	
Rādītāji	No ģeopolitiskos konfliktos un saspīlējumos iesaistītajām valstīm importētās enerģijas īpatsvars. Lai nodrošinātu energoapgādes drošību pasaulē, ir svarīgi izvairīties no enerģijas importa no konfliktu zonām. Samazinot atkarību no valstīm, kurās notiek vai kuras izraisa konfliktus (Krievija, Libija, Nigērija, Irāka, Jemena, Dienvidsudāna, Sīrija, Venecuēla), mēs varam novērst to, ka enerģiju izmanto kā ģeopolitisku instrumentu. Piemēram, Krievija ir nozīmīga enerģijas piegādātāja, un politiskās spriedzes kā Ukrainas krīzes laikā, tā ir draudējusi samazināt piegādes, izraisot cenu kāpumu un deficītu Eiropā. Šī atkarība no Krievijas dabasgāzes jau sen ir radījusi bažas ES politikas veidotājiem, jo tā apdraud drošību reģionā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Lai nesamazinātu globālo energoapgādes drošību, no konfliktu zonām vai despotiskiem režīmiem importētās enerģijas īpatsvaram jābūt nullei. Jebkāds rādītājs, kas ir lielāks par nulli, norāda uz pamatvajadzību nenodrošinātību.
Jaunākie dati	Ņemot vērā Baltijas valstu lēmumu no 2022. gada maija pilnībā pārtraukt elektroenerģijas importu no Krievijas un Baltkrievijas saistībā ar Krievijas militārajām darbībām Ukrainā, 2023. gadā tika pārtraukts elektroenerģijas imports no šīm valstīm un ieviests aizliegums. Galvenais Krievijas kara finansējuma avots ir tās derīgie izrakteņi, jo īpaši energoresursi. Šī importa apjoms Latvijā ir ievērojami samazinājies, jo ir aizliegts importēt dabasgāzi. Pirmajā kara gadā Latvija no Krievijas iegādājās fosilos resursus vairāk nekā 800 miljonu eiro apmērā. Tomēr aizliegums tika daļēji ignorēts, jo 2023. gada pirmajos 11 mēnešos importa apjoms sasniedza 176 miljonus eiro. Lielāko sadaļu veido sašķidrinātā naftas gāze – 122 miljoni eiro⁵³. Tomēr arī 2024. gadā Krievijas gāze joprojām tiek importēta ES un, iespējams, arī Latvijā slēptā veidā, taču praktiski tas ir beidzies. Turklāt 2024. gadā minerālo kurināmo neimportēja no Lībijas, Nigērijas, Irākas, Jemenas, Dienvidsudānas, Sīrijas un Venecuēlas. Avots: AST⁵⁴, Eksports un imports sadalījumā pa valstīm, Latvijas Centrālās statistikas pārvalde
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Latvija, un līdz ar to arī Rīga, nav tieši atkarīga no enerģijas, kas tiek piegādāta no konflikta zonām. Tomēr tās joprojām var saņemt enerģiju netieši, izmantojot pārrobežu savienojumus ar valstīm, kuras ir atkarīgas no piegādēm no konfliktu skartajiem reģioniem. Tāpēc varam pieņemt, ka Rīgas enerģijas imports praktiski nerada nekādu pamatvajadzību nenodrošinātību.

⁵³ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/21.01.2024-latvija-pern-strauji-audzis-naftas-gazes-imports-no-krievijas.a539765/>

⁵⁴ <https://www.ast.lv/lv/electricity-market-review?year=2023&month=13>

34. attēls. Globālās enerģijas drošības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

- **Sašķīdrinātās dabasgāzes (LNG) „tumšā puse”:** Latvijas dabasgāzes operators ir „pārorientējis” gāzes tirgu no Krievijas gāzes uz diviem sašķīdrinātās dabasgāzes (LNG) piegādes centriem: Klaipēdas LNG termināli Lietuvā, bet no 2024. gada – nesen atklāto Inko LNG termināli Somijā. Tomēr ir problēmas, kas saistītas ar sašķīdrinātās dabasgāzes ieguvu. Daļa sašķīdrinātās dabasgāzes, kas tiek piegādāta Klaipēdas terminālim, tiek iegūta no „sašķeltās”

(fracked) gāzes ieguves ASV⁵⁵, kas ir saistīta ar vides un sociālo degradāciju, kā arī Amerikas pamatiedzīvotāju apspiešanu viņu zemēs.

- **Atkarība no gāzes siltumapgādē:** Rīgā centralizētajā siltumapgādē joprojām lielā mērā tiek izmantota fosilā gāze bez skaidra plāna, kā pārtrauksim tās izmantošanu līdz 2050. gadam (līdz kuram, saskaņā ar Parīzes nolīgumu, mums ir jāsasniedz klimatneitralitāte).

⁵⁵ https://www.foodandwatereurope.org/wp-content/uploads/2019/09/Lithuania_FactSheet_2019-final.pdf

Rīcībpolitikas aktualitātes

Rīgas pašvaldība cenšas sasniegt ES klimata mērķus, īstenojot iniciatīvas, kas veicina energoefektivitāti, atjaunīgās enerģijas izmantošanu un ilgtspējīgu pilsētu attīstību. Galvenās jomas, uz kurām vērsta uzmanība, ir:

- Klimata neitralitātes saistības: Rīgas valstspilsētas ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāna 2022.–2030. gadam (SECAP) īstenošana un dalība ES misijā: 100 klimata neitrālas viedpilsētas līdz 2030. gadam.
- Atjaunīgie energoresursi: Veicināt saules, vēja un kopienas enerģijas projektus, lai palielinātu vietējo enerģētisko neatkarību.
- Energoefektivitāte un dekarbonizācija: Pašvaldību ēku modernizācija, centralizētās siltumapgādes optimizācija un viedo energosistēmu ieviešana.
- Ilgtspējīga mobilitāte: Elektriskā sabiedriskā transporta, velotransporta infrastruktūras un zemu emisiju zonu paplašināšana, lai samazinātu atkarību no fosilā kurināmā un gaisa piesārņojumu.
- Iedzīvotāju iesaiste: Sabiedrības līdzdalības veicināšana, uzvedības maiņa un politikas kopīga veidošana ilgtspējīgai enerģijas izmantošanai.
- Zaļais finansējums un inovācijas: ES finansējuma, privāto investīciju nodrošināšana un inovāciju veicināšana klimata tehnoloģiju un viedpilsētu risinājumu jomā.
- Ilgtspējīga prioritāšu noteikšana decentralizētajā siltumapgādē izmantotajiem siltummezgliem: Pašvaldība izsniedz atļaujas, nodrošinot gaisa kvalitātes un atjaunojamo energoresursu politikas mērķu sinhronizāciju, pakāpeniski palielinot biomasas atļauju skaitu un samazinot fosilo gāzu izmantošanu.⁵⁶

⁵⁶ <https://likumi.lv/ta/id/350039-par-teritorialajam-zonam-siltumapgades-veida-izvelei-un-prasibam-siltumapgades-sistemas-iekartu-izvelei>

Vai Rīgas patēriņa modeļi balstās uz strādnieku ekspluatāciju visā pasaulē?

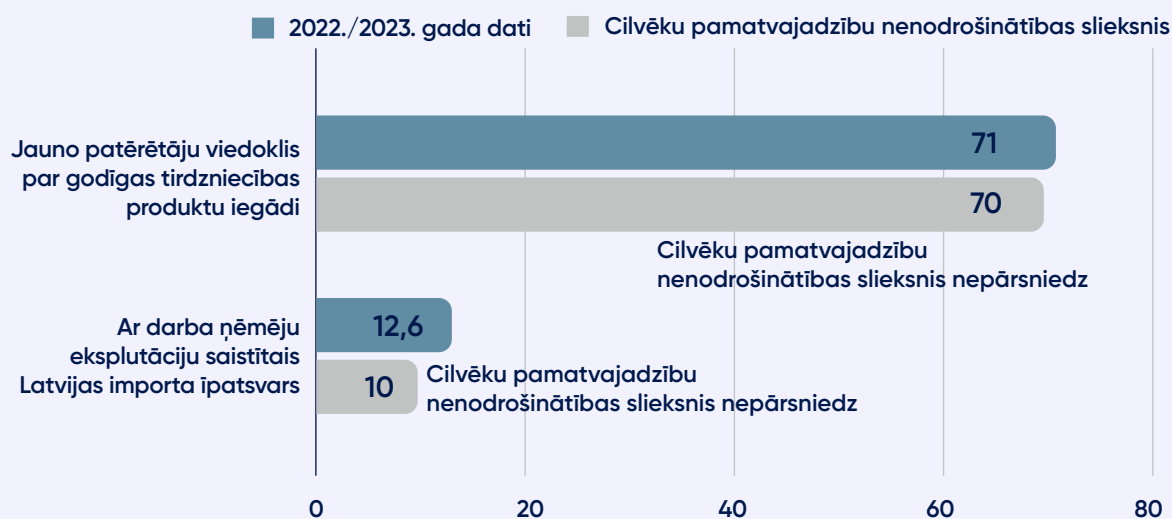
Rādītāji	Jauno patērētāju viedoklis par godīgas tirdzniecības produktu iegādi. Godīgā tirdzniecība ir atzītākais ilgtspējības marķējums, kas palīdz lauksaimniekiem un laukstrādniekiem attīstītajās valstīs pārdot produktus par taisnīgām cenām un nodrošināt pienācīgus darba apstākļus. Šis rādītājs parāda, vai jaunie patērētāji (vecumā līdz 19 gadiem) ar savu turpmāko patēriņu vēlas nodrošināt labus darba apstākļus lauksaimniekiem attīstītajās valstīs. Tas balstās uz aptaujas jautājumu: „Vai esat gatavs nākotnē pirkt godīgas tirdzniecības produktus”. Atbilde norāda uz atvērtības pakāpi pret šo marķējuma zīmolu un gatavību nākotnē izdarīt tādu patēriņa izvēli, kas atbalsta pienācīgus darba apstākļus visiem.	Ar darba ņēmēju ekspluatāciju saistītais Latvijas importa īpatsvars. Rīga patērē produktus (elektroniku, apģērbus un apavus), kas ražoti valstīs, kurās pastāv ievērojams darba ņēmēju ekspluatācijas risks (piemēram, Malaizijā, Bangladešā, Ķīnā un Indijā), lai gan apkopotie dati par konkrētiem zīmoliem nav pieejami. Šajās valstīs ir brīdinājumi par sliktiem apstākļiem apģērbu ražošanas nozarē: Bangladeša, Kambodža, Indija, Vjetnama, Indonēzija, Ķīna, Hondurasas, Meksika, Pakistāna, Mjanma, Taizeme, Šrilanka.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Mēs uzskatām, ka lielākajai daļai skolēnu vajadzētu būt atvērtiem godīgas prakses iekļaušanai savos patēriņa paradumos, lai veicinātu labus darba apstākļus visiem. Tāpēc, ja mazāk nekā 70% skolēnu ir gatavi nākotnē pirkt godīgas tirdzniecības produktus, tas liecina, ka pastāv problēma ar marķējuma zīmola vispārēju pieņemšanu vai izpratnes trūkums par tās izmantošanu un globālo nozīmi.	Mēs uzskatām, ka pastāv pamatvajadzību nenodrošinātība, ja šāda importa īpatsvars pārsniedz 10%, kas norāda uz iespējamu saikni starp Latvijas patēriņu un darba ņēmēju ekspluatāciju.
Jaunākie dati	2022. gada aptauja liecina, ka 71% Latvijas skolēnu bija gatavi pirkt godīgas tirdzniecības produktus, kas ir virs deprivācijas sliekšņa un liecina par gatavību nākotnē pieņemt atbildīgus patēriņa lēmumus. Avots: Godīgas tirdzniecības aptauja⁵⁷	2023. gadā tekstilizstrādājumu imports no Bangladešas, Kambodžas, Indijas, Vjetnamas, Indonēzijas, Ķīnas, Hondurasas, Meksikas, Pakistānas, Mjanmas, Taizemes un Šrilankas Latvijā pēc svara (kilogramos) veidoja 12,6%. Tas pārsniedz deprivācijas robežvērtību. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020 tabula⁵⁸, KnowTheChain⁵⁹
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Latvijas imports šķietami ir atkarīgs no ekspluatatīviem darba apstākļiem. Ņemot vērā kļūdas robežu un tuvumu robežvērtībai, mēs pieņemam, ka deprivācijas līmenis ir mērens. Latvijas jaunieši šķietami ir atvērti godīgas tirdzniecības marķējuma iekļaušanai savā patēriņā.	

⁵⁷ https://fairtrade.ee/images/materjalid/baltic-youth-research_2022_final-eng.pdf

⁵⁸ Kopējais tekstilizstrādājumu importa apjoms Latvijā ir aptuveni 0,6 miljardi kilogramu, bet kopējais tekstilizstrādājumu imports no Bangladešas, Kambodžas, Indijas, Vjetnamas, Indonēzijas, Ķīnas, Hondurasas, Meksikas, Pakistānas, Mjanmas, Taizemes un Šrilankas ir 8,52 miljoni kilogramu.

⁵⁹ <https://knowthechain.org>

35. attēls. Globālo ienākumu un darba rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

+ Latvijas iedzīvotāju izpratne par saikni starp patēriņu un dzīves apstākļiem Globālo Dienvidu valstīs: Uz jautājumu, vai patērētāji ar savu iepirkšanās uzvedību var ietekmēt Globālo Dienvidu valstu iedzīvotāju dzīvi, 64% respondentu atbildēja „jā” vai „drīzāk jā”.

- Zema godīgas tirdzniecības marķējuma atpazīstamība: Tikai 18% Latvijas skolēnu ir pamanījuši šo marķējumu, un līdz pat 27% skolēnu to ir grūti pamanīt veikalu plauktos.

- Ierobežota motivācija iegādāties godīgas tirdzniecības preces: Jautāti par iemesliem, kāpēc viņi pērk godīgas tirdzniecības produktus, 43% skolēnu nevarēja nosaukt iemeslu, kāpēc viņi tos pērk. Turklāt tikai 13% būtu motivēti iegādāties šos produktus, lai uzlabotu Globālo Dienvidu valstu iedzīvotāju dzīvi. Turklāt tikai 13% skolēnu atbildēja pozitīvi, ka viņi pērk godīgas tirdzniecības produktus, ja viņiem ir izvēles iespējas. Šajās

atbildēs ir norādīts, ka vienmēr pērk godīgas tirdzniecības produktus, gandrīz vienmēr pērk godīgas tirdzniecības produktus un, ja iespējams, pērk vienu vai divus godīgas tirdzniecības produktus.

- Piespiedu darbs pasaules mērogā: Saskaņā ar Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) datiem 2021. gadā aptuveni 28 miljoni bija piespiedu darba ņēmēji.⁶⁰ Tas ir nopietns cilvēktiesību pārkāpums, kas ietver tādas prakses kā neaizsargātības ļaunprātīga izmantošana, pārvietošanās ierobežošana, krāpšana un algas ieturēšana. Darba ņēmēji bieži tiek iebiedēti, pakļauti fiziskai un seksuālai vardarbībai un izolācijai. Nonākot ekspluatējošās situācijās, viņi var saskarties ar kaitīgiem dzīves un darba apstākļiem, pārmērīgām virsstundām un parādsaistībām. Šāda prakse ir visizplatītākā tādās nozarēs kā lauksaimniecība, tekstilrūpniecība un ražošana, kur tiek ekspluatēti neaizsargāti darbinieki, bieži vien migranti.

⁶⁰ <https://www.ilo.org/publications/major-publications/global-estimates-modern-slavery-forced-labour-and-forced-marriage>

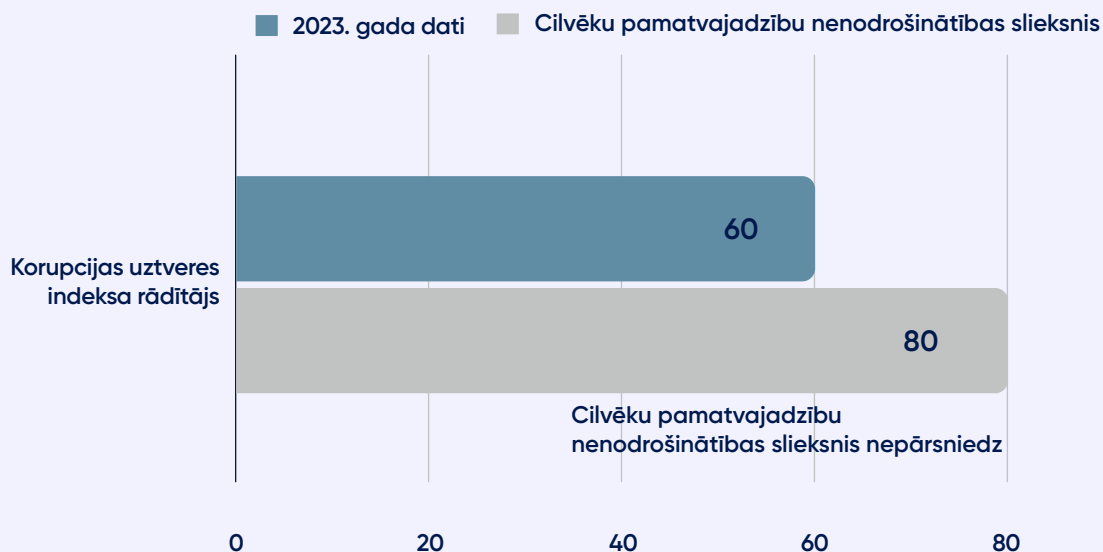
Vai Rīga ar korupcijas palīdzību veicina nevienlīdzīgu bagātību sadali citās valstīs?

Rādītāji	Latvijā importēto preču, kas nāk no visvairāk korumpētajām valstīm, īpatsvars. Korupcijas uztveres indekss (CPI) liecina, ka korupcija plaukst visā pasaulē. CPI klasificē 180 pasaules valstis un teritorijas pēc to korupcijas līmeņa publiskajā sektorā, izmantojot skalu no 0 (ļoti korumpētas) līdz 100 (ļoti „tīras”). Korupcija turpina kavēt ekonomisko attīstību, grauj uzticību valsts iestādēm un saasina sociālo nevienlīdzību. Tā ļauj netaisnīgi sadalīt resursus, kad valsts līdzekļus, kas paredzēti būtiskiem pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei, izglītībai un infrastruktūrai, izkrāpj korumpētas amatpersonas un elite. Tas mazina iedzīvotāju ekonomiskās iespējas, jo īpaši valstīs, kurās korupcija ir dziļi iesakņojusies. Saskaņā ar CPI datiem dažas no pasaules visvairāk korumpētajām valstīm ir Afganistāna, Burundi, Čada, Komoru salas, Kongo Demokrātiskā Republika, Mjanma, Sudāna, Tadžikistāna, Libija, Turkmenistāna, Ekvatoriālā Gvineja, Haiti, Ziemeļkoreja, Nikaragva, Jemena, Dienvidsudāna, Sīrija, Venecuēla un Somālija. Importējot preces no šīm valstīm, Latvija zināmā mērā atbalsta korupciju.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Mēs uzskatām, ka korupcijai vajadzētu būt minimālai, t. i., tuvojoties 100 punktu vērtējumam. Ja valstis saņem mazāk nekā 20 punktus, mēs uzskatām, ka korupcijas līmenis tajās ir satraucošs. Ja Latvija importē vairāk nekā 10% preču no šīm augsti korumpētajām valstīm, tā var netieši veicināt koruptīvas ekonomikas atbalstīšanu.
Jaunākie dati	2023. gadā importa īpatsvars no 19 valstīm, kuras CPI indeksā ir saņēmušas 20 vai mazāk punktu, Latvijas kopējā importā ir nenozīmīgs – 0,03% no kopējā importa pēc svara (kilogramos). Avots: Korupcijas uztveres indekss⁶¹, Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020⁶²
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Latvijas importa apjoms no pasaules korumpētākajām valstīm ir minimāls.

⁶¹ <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/>

⁶² Afganistānas, Burundi, Čadas, Komoru salu, Kongo Demokrātiskās Republikas, Mjanmas, Sudānas, Tadžikistānas, Libijas, Turkmenistānas, Ekvatoriālās Gvinejas, Haiti, Ziemeļkorejas, Nikaragvas, Jemenas, Dienvidsudānas, Sīrijas, Venecuēlas un Somālijas kopējais importa apjoms ir 2,39 miljoni eiro un 4,77 miljoni kilogramu; Latvijas kopējais importa apjoms ir 23,41 miljards eiro un 15,07 miljardi kilogramu; $0,00477 / 15,77 = 0,03\%$.

36. attēls. Globālā sociālā taisnīguma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (no 100)

Vispārināšana

+/- Lēns progress korupcijas apkarošanā: Latvijas Korupcijas uztveres indeksa rādītāji uzlabojas, taču progress ir salīdzinoši lēns. Lai paātrinātu progresu, korupcijas apkarošanas jautājumiem jābūt lēmumu pieņēmēju darba

kārtībā, un par prioritāti jānosaka korupcijas novēršanas un apkarošanas plāns, par kura īstenošanu atbild gan KNAB, gan citas valsts iestādes.⁶³

Rīcībpolitikas aktualitātes

Latvija īsteno atbildīgu pieeju korupcijas mazināšanai un izskaušanai. Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāns 2023.–2025. gadam ir izstrādāts un saņēmis pozitīvu ESAO novērtējumu.⁶⁴

Rīgas domes Drošības, kārtības un korupcijas novēršanas jautājumu komiteja ir apstiprinājusi Rīgas pašvaldības Pretkorupcijas stratēģiju 2022.–2025. gadam.⁶⁵

⁶³ <https://delna.lv/lv/2024/12/18/kadas-ir-latvijas-pretkorupcijas-prioritates-diskusijas-kopsavilkums/>

⁶⁴ https://www.oecd.org/en/publications/anti-corruption-and-integrity-outlook-2024-country-notes_684a5510-en/latvia_81bdbff1-en.html

⁶⁵ <https://www.riga.lv/lv/jaunums/rigas-pasvaldiba-izstradata-jauna-pretkorupcijas-strategija-lidz-2025-gadam>

Vienlīdzība dažādībā

36. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo vienlīdzīgumu

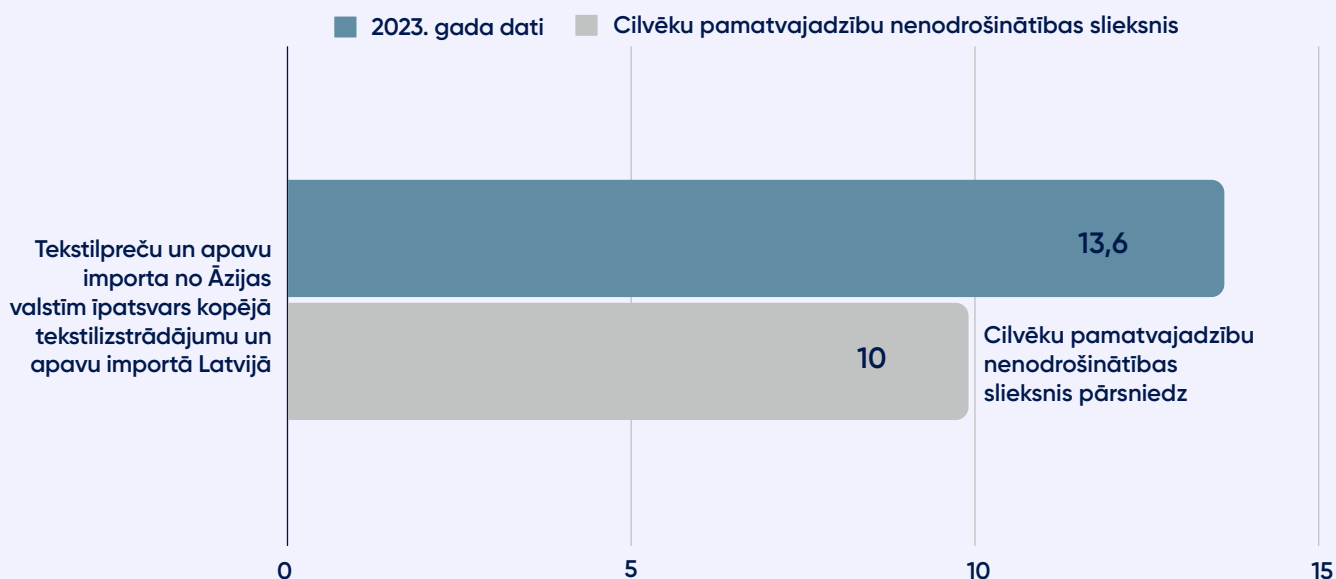
Vai Rīga veicina sieviešu diskrimināciju?

Rādītāji	Tekstilpreču un apavu importa no Āzijas valstīm īpatsvars kopējā tekstilizstrādājumu un apavu importā Latvijā. Tomēr šo preču ražošanas process ir neilgtspējīgs, bieži vien tas balstās uz ekspluatējošu darba praksi, kaitē videi un rada daudz atkritumu. Lielākā daļa tekstilrūpniecībā un apavu ražošanas nozarē strādājošo ir sievietes, tāpēc viņas ir īpaši neaizsargātas pret ekspluatāciju, kas vēl vairāk padziļina dzimumu nevienlīdzību. Latvija importē tekstilizstrādājumus un apavus no valstīm, kas parasti tiek saistītas ar ātrās modes ražošanu, taču mums trūkst pietiekamu datu, lai noteiktu, kādu daļu no šī importa veido ātrā mode. Pamatojoties uz vietējo aptauju⁶⁶, mēs izdarījām pieņēmumu, ka ātrās modes īpatsvars Latvijā varētu būt diezgan ievērojams.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Pieņemām, ka tekstilizstrādājumu un apavu importa īpatsvars, kas pārsniedz 10%, norāda uz zināmu atkarību no ātrās modes industrijas Latvijā, kas bieži vien ir saistīta ar sieviešu ekspluatāciju. Lai neveicinātu šo ekspluatāciju, mēs cenšamies ierobežot importu no Āzijas valstīm, kurās ir vājāki noteikumi un augstāks sieviešu ļaunprātīgas izmantošanas līmenis.
Jaunākie dati	2023. gadā tekstilizstrādājumu un apavu importa īpatsvars no Āzijas valstīm kopējā Latvijas tekstilizstrādājumu un apavu importā bija 13,6% no kopējā tekstilizstrādājumu un apavu importa svara (kilogramos)⁶⁷, kas netieši norāda uz Latvijas iesaisti sieviešu ekspluatācijā ar globālās piegādes ķēdes starpniecību. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD02
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Latvijas importa struktūra var liecināt par Latvijas iesaisti sieviešu ekspluatācijā tekstilizstrādājumu un apavu piegādes ķēdē. Taču kļūdas iespēja ir liela, jo ne visi Āzijas uzņēmumi balstās uz ekspluatatīvām praksēm. Tāpēc mēs uzskatām, ka atrodamies pamatvajadzību nenodrošinātības stāvoklī, bet, ņemot vērā grūtības precīzi novērtēt tās apmēru un to, ka dati ir tuvu robežvērtībai, mēs to kategorizējam kā mērenu.

⁶⁶ 43% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka apģērba un apavu kvalitāte ir svarīga vairumā gadījumu, lai gan ne vienmēr iegādājas kvalitatīvu apģērbu un apavus, kā norādīts 2022. gada pētījumā „Patērētāju tekstilizstrādājumu šķirošanas paradumu novērtējums”.

⁶⁷ Latvijas kopējais tekstilizstrādājumu un apavu imports veidoja aptuveni 73,9 miljonus kg. Šo preču importa apjoms no Āzijas valstīm bija aptuveni 10 miljoni kg, kas ir 13,6% no kopējā importa apjoma.

37. attēls. Globālās vienlīdzības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

Globālās piegādes ķēdes rada spiedienu uz sievietēm visā pasaulē. Mūsu imports veicina pieprasījumu, kas atbalsta ekspluatācijas sistēmas:

- Atalgojuma atšķirība starp dzimumiem:

Sievietes dažādās nozarēs par vienādu darbu nopelna ievērojami mazāk nekā vīrieši, un šo atšķirību vēl vairāk padziļina dzimumu lomas darba tirgū.

- **Ātrās modes monopols:** Paredzams, ka pasaules ātrās modes tirgus pieaugs no 106,42 miljardiem ASV dolāru 2022. gadā līdz 184,96 miljardiem ASV dolāru 2027. gadā, sasniedzot 10,7% CAGR.⁶⁸

- **Nedroša nodarbinātība:** Sievietes bieži strādā tādās neaizsargātās nozarēs kā lauksaimniecība un tekstilrūpniecība, kur viņas veido 60–80% no darbaspēka vieglās rūpniecības nozarē visā pasaulē. Šīs

sievietes bieži saskaras ar nedrošiem darba apstākļiem.⁶⁹ Pelēkās zonas ekonomikā viņas strādā nedrošās darbavietās bez sociālā nodrošinājuma, darba tiesību aizsardzības, veselības aprūpes un minimālās algas garantijām. Ātrās modes modelis saasina šīs problēmas, jo, lai masveidā ražotu lētu apģērbu, priekšroka tiek dota zemām ražošanas izmaksām, nevis darbinieku labklājībai.⁷⁰

- **Uz dzimumu balstīta vardarbība:** Sievietes saskaras ne tikai ar ekonomisko ekspluatāciju, bet, daudz biežāk kā vīrieši, arī ar seksuālu vardarbību, uzmākšanos un iebiedēšanu darba vietā.

⁶⁸ <https://legitcheck.app/stats/fast-fashion-industry/#12-frequently-asked-questions-about-the-fast-fashion-industry>

⁶⁹ https://www.bsr.org/reports/BSR_UL_Incorporating_Womens_Health_Workplace_Assessments.pdf

⁷⁰ <https://webapps.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/discrimination/garment-gender#deficits>

Kopiena un tīkli

37. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo kopien un tīklu

Vai Rīga ar patēriņa modeļiem apdraud kopienu pastāvēšanu?	
Rādītāji	Latvijas importa īpatsvars no valstīm ar sliktu vērtējumu (8,00 vai augstāku) Nestabilo valstu indeksa „Grupu sūdzību kategorijā”.⁷¹ Grupu sūdzību rādītājs koncentrējas uz dalījumu un šķelšanos starp dažādām sabiedrības grupām, jo īpaši uz dalījumu, kas balstīts uz sociālām vai politiskām iezīmēm, un to lomu pakalpojumu un resursu pieejamībā un iekļaušanā politiskajos procesos.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Pieņemām, ka vairāk nekā 10% importa no valstīm, kurās ir grupu sūdzību problēmas, varētu liecināt par to, ka Latvijas patēriņam var būt negatīva ietekme uz kopienām visā pasaulē.
Jaunākie dati	2023. gadā Latvijas importa īpatsvars no valstīm ar sliktu vērtējumu (8,00 vai augstāku) Nestabilo valstu indeksa “Grupu sūdzību kategorijā” veidoja 1,5% pēc vērtības (eiro) un 1,8% pēc svara (kilogramos). Šis imports nāk no 34 valstīm, no kurām visaugstākie rādītāji ir Sudānai, Saūda Arābijai un Bahreinai.⁷² Avots: Nestabilo valstu indekss, Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles līmeņa pamatvajadzību nenodrošinātība Nešķiet, ka Latvijas imports būtu saistīts ar grupu sūdzībām. Tomēr Latvijai var būt netieša ietekme uz, piem., mežu izciršanu, kas apdraud pamatiedzīvotāju grupu vai cita veida apspiešanu, tāpēc nav iespējams secināt, ka pamatvajadzību nenodrošinātība pilnībā nepastāv.

⁷¹<https://fragilestatesindex.org/global-data/>

⁷² Kopējais importa apjoms no Sudānas (grupas sūdzību rādītājs 9,6), Saūda Arābijas (9,6), Bahreinas (9,5), Mjanmas (9,4), Irānas (9,4), Kongo Demokrātiskās Republikas (9,4), Butānas (9,4), Turcijas (9,4), Gvinejas (9,2), Pakistānas (9,1), Gvatemalas (9,1), Somālijas (9,0), Melnkalnes (9,0), Nepālas (8,9), Kongo Republikas (8,9), Bangladešas (8,9), Jemenas (8,8), Sīrijas (8,8), Dienvidsudānas (8,7), Ruandas (8,7), Etiopijas (8,6), Angolas (8,6), Eritrejas (8,4), Čadas (8,4), Nigērijas (8,3), Mali (8,2), Jordānijas (8,2), Indijas (8,2), Šrilankas (8,1), Peru (8,1), Libānas (8,1), Kirgizstānas (8,1), Marokas (8,0), Afganistānas (8,0) ir 0,35 miljardi eiro un 0,27 miljardi kilogramu; Latvijas kopējais importa apjoms ir 23,41 miljards eiro un 15,07 miljardi kilogramu.

38. attēls. Globālās kopienas un tīkla rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārīnāšana

+ Atbalsts brīvai informācijas aprītei:

Rīgā ir notikušas nozīmīgas starptautiskas konferences par plašsaziņas līdzekļu brīvību un brīvu informācijas aprīti. Piemēram, Rīgā notikušajā Austrumu partnerības plašsaziņas līdzekļu konferencē tika apspriesti jautājumi, kas saistīti ar plašsaziņas līdzekļu uzņēmību pret ārējo ietekmi un plašsaziņas līdzekļu lomu brīvas informācijas plūsmas nodrošināšanā⁷³. Dalībnieki izklāstīja problēmas, ar kurām saskaras žurnālisti Austrumu partnerības valstīs (Armēnijā, Azerbaidžānā, Baltkrievijā, Gruzijā, Moldovā un Ukrainā).

+ **Viltus ziņu apkarošana:** Uzticama un droša informācija tiek publicēta oficiālajās tīmekļa vietnēs, piemēram, sargs.lv.

+ **Globālas kultūras iniciatīvas, kas veicina marginalizēto kopienu atpazīstamību, atbalsts** ar mākslas, mūzikas un literatūras palīdzību. Kultūras apmaiņas programmas, tostarp festivāli un sadarbības projekti, var palīdzēt marginalizētām grupām uzlabot informētību ārzemēs un veidot starptautisku solidaritāti.

+ **Iekļaujoši pasākumi bēgļiem:** Sabiedrības integrācijas fonds organizē dažādus kultūras orientācijas kursus un integrācijas pasākumus Ukrainas civiliedzīvotājiem, lai veicinātu Ukrainas civiliedzīvotāju integrāciju Latvijas sabiedrībā.

- Mežu izciršana un pamatiedzīvotāji:

IPamatiedzīvotāju grupu kultūras identitāte, iztika un ekonomika dažādās pasaules valstīs ir atkarīga no mežiem. Rīgas veiktais izejvielu un patēriņa preču imports veicina mežu izciršanu pasaules dienvidos un citās mežiem bagātās teritorijās, apdraudot pamatiedzīvotāju kopienas. Brazīlijas un Indonēzijas kokmateriāli bieži vien tiek iegūti, veicot nelikumīgu mežizstrādi pamatiedzīvotāju apdzīvotajās teritorijās. Nelegālās mežizstrādes izraisītā mežu izciršana liek pamatiedzīvotāju kopienām pamest savas senču zemes. Uz sojas bāzes ražotas dzīvnieku barības (piemēram, lopkopībai), palmu eļļas un citu produktu imports var tikt veikts no atmežotajām lietuss mežu teritorijām Latīņamerikā, Indonēzijā un Malaizijā.

- **Eiroskepticisms Latvijā:** 2024. gadā tikai 68% Latvijas iedzīvotāju puda optimismu attiecībā uz ES, bet aptuveni 27% bija pesimistiski noskaņoti⁷⁴. Euroskepticisms Latvijā ir salīdzinoši augsts salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (17%), kas var vājināt ES spēju sadarboties un saglabāt vienotību. Tomēr tas ir politisks viedoklis, un daži arī apgalvo, ka euroskepticisms var palīdzēt aizsargāt arī vietējo nacionālo identitāti.

⁷³ https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership-media-experts-meet-riga-shape-future-donor-support_en

⁷⁴ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3215>

38. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo politisko balsi

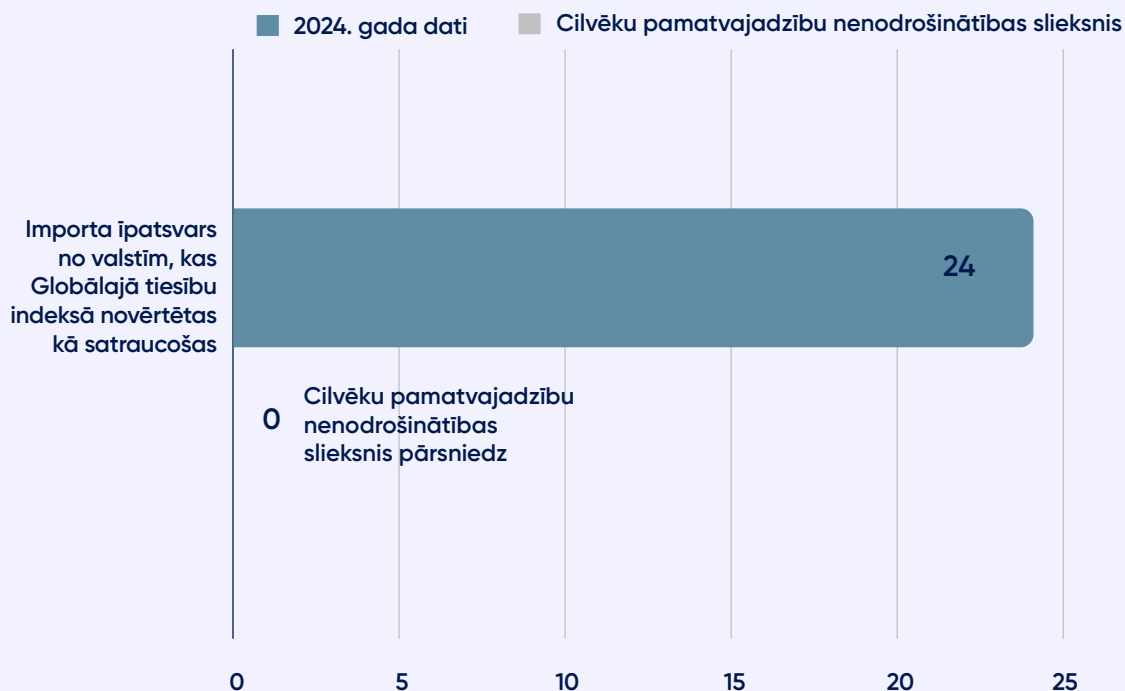
Vai Rīgas patēriņš netieši veicina strādnieku politisko tiesību, balss un brīvību apspiešanu visā pasaulē?

Rādītāji	Importa īpatsvars no valstīm, kas Globālajā tiesību indeksā novērtētas kā satraukumu izraisošas. Globālais tiesību indekss norāda darba ņēmēju darba tiesību pārkāpumus dažādās valstīs, jo īpaši par tiesībām uz biedrošanās brīvību, tiesībām uz koplīgumu slēgšanu un tiesībām streikot. Mēs esam novērtējuši, cik liela daļa preču tiek importētas Latvijā no valstīm, kas Globālajā tiesību indeksā ir novērtētas zemu. Šajās valstīs bieži vien valda autoritāri režīmi, kuros ir bijuši pilsonisko brīvību un cilvēktiesību pārkāpumi. Sekojot līdzi importa īpatsvaram, var atklāt, kā Rīgas ekonomika ir saistīta ar valstīm, kurās ir problemātiska cilvēktiesību ievērošanas prakse, finansējot valdības un uzņēmumus, kas apklusina pilsoņu un darba ņēmēju politisko balsi visā pasaulē.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Atbildīgs patēriņš nozīmē, ka importa daļai no represīvām valstīm ir jābūt minimālai, zem 10%, lai neatbalstītu ekonomiku, kas neļauj iedzīvotājiem īstenot savas politiskās tiesības un brīvības.
Jaunākie dati	2023. gadā 26,8% Latvijas importa⁷⁵ bija no valstīm ar satraucošu Globālā tiesību indeksa⁷⁶ rādītāju, kurās sistemātiski tiek pārkāptas cilvēktiesības un kurās nepastāv tiesiskums. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas pamatvajadzību nenodrošinātība Latvija, un līdz ar to arī Rīga, ar sava importa starpniecību veicina pilsoņu politisko tiesību un brīvību atņemšanu satraucošos apmēros. Šī līdzdalība netieši atbalsta represīvus režīmus, kas apdraud cilvēku dzīvības.

⁷⁵ amatojoties uz Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem (ATD020 Eksports un imports sadalījumā pa valstīm), kopējais importa apjoms no valstīm, kas Globālajā tiesību indeksā novērtētas negatīvi (5+, 5 vai 4), tika dalīts ar Latvijas kopējo importa apjomu.

⁷⁶ https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2024_ituc_global_rights_index_en.pdf?31226/ce28bb2139c2fe0d4e5f0a36d726ac7334d1c2d9be8b29dd88b4d2b9d89f5654

39. attēls. Globālās politikās balss rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)

Vispārināšana

+ Patvēruma meklētāju starptautiskā aizsardzība: No 1998. līdz 2023. gadam Latvijā starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedza 4142 patvēruma meklētāji. Kopumā bēgļa statuss ir piešķirts 521 personai, savukārt 621 personai ir piešķirts alternatīvās aizsardzības statuss. Galvenās patvēruma meklētāju izcelsmes valstis 2023. gadā – Sīrija, Afganistāna, Irāna, Indija, Irāka⁷⁷.

- Politiskās vardarbības līmeņa paaugstināšanās: Salīdzinot ar 2023. gadu, 2024. gadā politiskās vardarbības gadījumu skaits palielinājās par 25%, kas atbilst vidējam ikgadējam pieaugumam kopš 2020. gada⁷⁸.

⁷⁷ <https://www.pmlp.gov.lv/en/statistics-asylum-seekers>

⁷⁸ <https://acleddata.com/conflict-index/>

Vai Rīga ar savu patēriņu veicina konfliktus pasaulē?

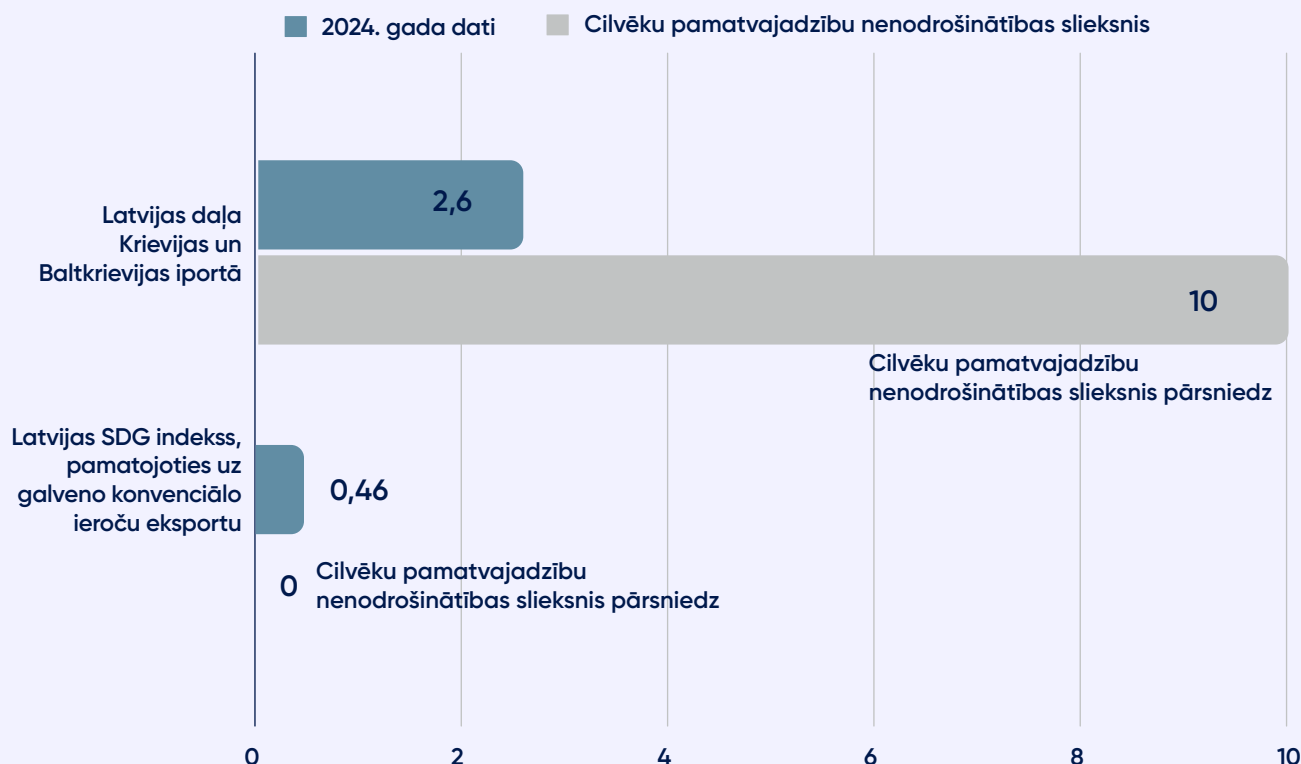
Rādītāji	Latvijas daļa Krievijas un Baltkrievijas importā, cenšoties ieviest ierobežojumus un aizliegumus attiecībā uz produktiem. Ekonomiskās sankcijas ir sekas suverenitātes un cilvēktiesību pārkāpumiem. To īstenošana var veicināt mieru un taisnīgumu visā pasaulē, saucot pie atbildības valstis, kas pārkāpj šīs tiesības. Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā 2022. gadā ES ir pastiprinājusi sankcijas, lai vājinātu Krievijas spēju turpināt agresiju, vēršoties pret finansēm, tirdzniecību, enerģētiku un aizsardzību. Ierobežojumi ietver aizliegumus un kvotas jēlnaftai, naftai, akmeņoglēm, tēraudam, cementam, koksnei, gumijai, plastmasai, jūras veltēm, alkoholiskajiem dzērieniem, cigaretēm un kosmētikai. Mēs pārbaudījām Rīgas importu šiem produktiem, lai novērtētu vietējo atbilstību un to lomu globālā miera un taisnīguma veicināšanā.⁷⁹	Latvijas SDG indekss, pamatojoties uz galveno konvencionālo ieroču eksportu. Šis rādītājs ir indekss no 0 līdz 1; tas attiecas uz galveno konvencionālo ieroču eksporta apjomu, kas izteikts nemainīgos 1990 miljonos USD (TIV) uz 100 000 iedzīvotāju. Tendences rādītāja vērtība ir balstīta uz zināmajām ieroču pamatkomplekta vienības ražošanas izmaksām un neatspoguļo eksporta finansiālo vērtību. Šaujammieroči, vieglie ieroči, munīcija un citi paligmateriāli nav iekļauti. Vērtības tika aprēķinātas, izmantojot pēdējo desmit gadu datu vidējo vērtību par pieciem gadiem. Rādītāja iekļaušana par galveno konvencionālo ieroču eksportu nav interpretējama kā autoru vērtējums par īstenoto politiku saistībā ar karu Ukrainā.
Cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	Uzskatām, ka Latvijā ir jāierobežo Krievijas importa kvotas un pilnībā jāievēro aizliegumi. Ja īpatsvars pārsniedz 10%, tas norāda uz atkarību no Krievijas.	Šī rādītāja ilgtermiņa mērķis ir vērtība 0, kas nozīmē nulles eksportu. Pārsniedzot šo vērtību, Latvija sniegtu ieguldījumu bruņotos konfliktos.
Jaunākie dati	2024. gadā Krievijas un Baltkrievijas importa daļa veidoja 2,6%. Latvijas imports no Krievijas un Baltkrievijas, salīdzinot ar 2021. gadu, ir samazinājies par 77%. No 2024. gada Latvija ir likumīgi noteikusi aizliegumu importēt lauksaimniecības un dzīvnieku barības produktus no Krievijas Federācijas un Baltkrievijas Republikas patēriņam Latvijā.⁸⁰ Avots: Eiropas Padome, Latvijas Centrālā statistikas pārvalde	2024. gadā rezultāts tiek lēsts 0,46, kas joprojām liecina par izaicinājumu esamību. Tas norāda, ka, iespējams, Latvija, un līdz ar to arī Rīga, dod savu ieguldījumu munīcijas piegādē konflikta zonās visā pasaulē. Avots: SDG indekss⁸¹
Rīgas momentuzņēmums	Mērena pamatvajadzību nenodrošinātība Latvija ievēro Krievijas un Baltkrievijas produktu aizliegumus, tomēr tā veicina galveno konvencionālo ieroču eksportu, kas liecina, ka joprojām pastāv problēmas.	

⁷⁹ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>

⁸⁰ <https://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/33181-saeima-noteic-krievijas-un-baltkrievijas-lauksaimniecibas-un-lopbaribas-produktu-importa-aizliegumu-latvija>

⁸¹ <https://dashboards.sdgindex.org/map/Rādītāji/exports-of-major-conventional-weapons>

40. attēls. Globālā miera un tiesiskuma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (% un punktu skaits no 1)

Vispārināšana

- **Miera mazināšanās:** 2024. gadā miera līmenis samazinājās 97 valstīs⁸². Konflikti Gazā un Ukrainā bija galvenie iemesli, kas izraisīja miera mazināšanos pasaulē.

- **Konflikta minerāli:** Konflikta minerāli, piemēram, alva, volframs, tantals un zelts, tiek iegūti bruņotu grupējumu kontrolētos reģionos, kas bieži vien finansē vardarbību un ekspluatāciju. Šie materiāli ir ļoti svarīgi tādiem izstrādājumiem kā elektronika un transportlīdzekļi, tāpēc globālais pieprasījums pēc šīm precēm var netieši atbalstīt vietējās milicijas. Lai gan Latvijai, iespējams, nav tieša konfliktu minerālu ieguves avota, tās atkarība no globālajām piegādes ķēdēm var uzturēt konfliktu kalnrūpniecības reģionos. Tādi uzņēmumi kā Apple un Samsung ir apņēmušies nodrošināt atbildīgu piegādi, taču joprojām ir grūti nodrošināt, lai visas komponentes tiktu iegūtas ētiskā veidā.

+ **Konferences par starptautisko aizsardzību un drošību rīkošana:** „Rīgas konference” ir ikgadēja reģionālo un starptautisko ārpolitikas un aizsardzības ekspertu, akademiķu, žurnālistu un biznesa pārstāvju tikšanās, kas veicina transatlantiskās kopienas jautājumu apspriešanu un izvērtēšanu. Konference, kas Latvijas galvaspilsētā notiek kopš 2006. gada, ir kļuvusi par atzītu ikgadēju tradīciju reģionā. Tās laikā tiek risināti aktuālie ārpolitikas un drošības jautājumi, veidojot nozīmīgas un ilgtermiņa diskusijas starp pasaules līderiem un lēmumu pieņēmējiem.

+ **Boikotēšana:** Rīgā notiek aktīvi pilsoniskās sabiedrības organizēti protesti par Palestīnu, un Krievijas iebrukuma Ukrainā laikā ir notikuši daudzi protesti, akcijas un labdarības pasākumi, lai palīdzētu Ukrainas iedzīvotājiem.

⁸² <https://www.visionofhumanity.org/maps/>

3.5. Globāli ekoloģiskais

Šajā sadaļā uzmanība pievērsta planētas robežām un uzsvēta Rīgas ietekme uz ekoloģiskajiem jautājumiem un pārmērībām. Tajā izskaidroti ekoloģiskie izaicinājumi „vispārināšanas” apakšsadaļās, kā arī uzsvērti vietēji veiktie pasākumi.

Pasaules Pārtēriņa diena Latvijā 2025. gadā bija 7. marts. Tas nozīmē, ka, ja visi patērētu resursus kā Latvijas iedzīvotāji, cilvēce līdz šim datumam būtu izsmēlusi Zemes resursus, kas vajadzīgi vienam gadam. Tas atspoguļo planētas robežu pārkāpšanu, piemēram, bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, zemes izmantošanas maiņu un siltumnīcefekta gāzu emisijas, kas veicina klimata pārmaiņas un ekoloģisko

sabrukumu. Latvijas lielais patēriņš uz vienu iedzīvotāju, atkarība no importētām precēm un rūpnieciskā lauksaimniecība veicina mežu izciršanu, piesārņojumu un pārmērīgu atkritumu veidošanos. Sākotnējā Pārtēriņa diena pievērš uzmanību globālajai vides krīzei, parādot, ka resursu izmantošana ievērojami pārsniedz Zemes atjaunošanās spējas, pasliktinot klimata nestabilitāti un apdraudot neaizsargātas kopienas visā pasaulē. Lai iekļautos drošās ekoloģiskajās robežās, Latvijai jāievieš ilgtspējīgāki ražošanas un patēriņa modeļi, samazinot vides degradāciju un globālo ietekmi.⁸³

Klimata pārmaiņas

40. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz klimata pārmaiņām

Cik liels ir Rīgas ieguldījums klimata pārmaiņu radīšanā?

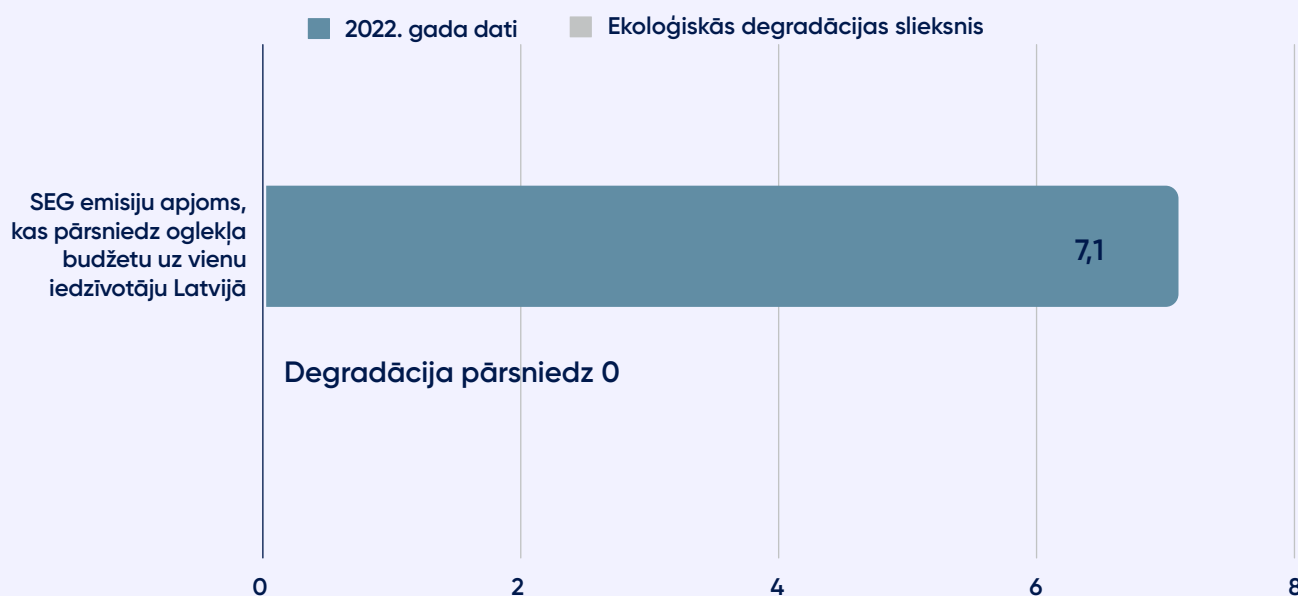
Rādītāji	Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju apjoms, kas pārsniedz oglekļa budžetu uz vienu Latvijas iedzīvotāju (uz patēriņu balstītas emisijas). Mēs analizējam siltumnīcefekta gāzu emisijas uz vienu iedzīvotāju konkrētā gadā, tostarp CO₂, kā arī N₂O, CH₄, HFC un SF₆ CO₂ ekvivalentā, un salīdzinām šīs emisijas ar katram indivīdam piešķirto gada oglekļa budžetu. Šis oglekļa budžets ir maksimālais emisiju apjoms, ko varam izlaist, nepārsniedzot Parīzes nolīgumā noteikto 1,5 °C robežu, kuru pārsniedzot, pastāv risks, ka klimata pārmaiņas var radīt ārkārtīgi smagas sekas.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Lai izvairītos no smagām klimata pārmaiņu sekām, mums ir jāsaglabā drošs oglekļa budžets. Lai būtu salīdzinoši liela iespēja sasniegt 1,5 °C temperatūras mērķi, līdz 2030. gadam globālajam patēriņa radītajam oglekļa dioksīda pēdas nospiedumam uz vienu iedzīvotāju ir jāsamazinās zem 2,5 tonnām CO₂ ekvivalenta gadā, un pēc tā sasniegšanas jāturpina pakāpeniski samazināt emisijas, līdz 2050. gadam sasniedzot 0,7 tonnas uz vienu iedzīvotāju⁸⁴. Mēs izmantojam Latvijas datus, jo tie ir tieši salīdzināmi ar vidējo iedzīvotāju Rīgā.

⁸³ <https://overshoot.footprintnetwork.org/newsroom/country-overshoot-days/>

⁸⁴ <https://www.sgr.org.uk/projects/fair-lifestyle-targets-additional>

Jaunākie dati	Uz patēriņu balstītu SEG emisiju apjoms uz vienu iedzīvotāju 2022. gadā ir 7,8 tonnas CO₂ ekvivalenta. Tas pārsniedz 7,1 tonnas oglekļa budžeta uz vienu iedzīvotāju, norādot uz vajadzību pēc stratēģiskas klimata rīcības. Avots: Our World in Data⁸⁵
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas degradācija Oglekļa budžets ir pārsniegts, radot nepieciešamību turpmākajos gados reaģēt ārkārtas kārtībā un samazināt emisijas.

41. attēls. Klimata pārmaiņu rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (tonnās)

Vispārināšana

- Parīzes nolīguma mērķu pārsniegšana:

Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) pētnieki 2020. gadā ziņoja, ka cilvēki atmosfērā varētu izdalīt vēl tikai 400 Gt oglekļa un joprojām pastāvētu 67% iespēja ierobežot sasilšanu līdz 1,5 °C.⁸⁶ Ja emisijas turpinās augt pašreizējā tempā, tas nozīmē, ka ir atlikuši tikai aptuveni četri ar pusi gadi, līdz šīs emisijas tiks pārsniegtas.⁸⁷ Globālās

sasilšanas pārsniegšana par vairāk nekā 1,5 °C izraisīs liela mēroga ekstremālus laikapstākļus, ekosistēmu, bioloģiskās daudzveidības un zemes platību zudumu, kā arī palielinātu risku veselībai un pārtikas nodrošinājumam. Šie riski vairāk kā divkārtīgi palielinās ar katru pārsniegto temperatūras grādu.

⁸⁵ <https://ourworldindata.org/grapher/consumption-co2-per-capita?tab=chart&country=~LVA>

⁸⁶ https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM.pdf

⁸⁷ <https://climateclock.world/science>

Rīcībpolitikas aktualitātes

Rīga ir izvirzījusi vērienīgus mērķus klimata jomā, tiecoties līdz 2050. gadam panākt klimata neitralitāti.

2008. gadā Rīgas pilsētas pašvaldība pievienojās Eiropas Pilsētu mēru paktam, ar kuru pašvaldības apņemas ne tikai sasniegt ievērojamus CO₂ emisiju samazināšanas mērķus līdz 2030. gadam (vismaz 40% samazinājums, salīdzinot ar 1990. gada līmeni), bet arī līdz 2050. gadam panākt klimata neitralitāti. Lai sasniegtu šos mērķus, pašvaldība ir izstrādājusi ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānu 2022.–2030. gadam.

Plānā galvenā uzmanība pievērsta CO₂ emisiju samazināšanai, pielāgošanai klimata pārmaiņām un gaisa piesārņojuma samazināšanai. Tajā izklāstīti 112 pasākumi, kas ļaus ietaupīt 1289 GWh enerģijas, 1350 GWh atjaunīgās

enerģijas un samazināt 509 tūkstošus tonnu CO₂ emisiju. Galvenais mērķis ir samazināt CO₂ emisijas Rīgā par 30% līdz 2019. gada līmenim, nodrošinot virzību uz klimata neitralitāti līdz 2050. gadam.

Pašvaldību sektorā ir noteikti 17 pasākumi, koncentrējoties uz jomām, kas ir tiešā pašvaldību kontrolē. Tie ietver energopārvaldības sistēmas nepārtrauktu uzlabošanu un sertificēšanu, 100% atjaunīgās enerģijas iepirkumu pašvaldības ēkām, pašvaldības ēku renovāciju, ielu apgaismojuma modernizāciju, pašvaldības transportlīdzekļu efektivitātes uzlabošanu un citus pasākumus. Šis nozares mērķis ir līdz 2030. gadam panākt klimata neitralitāti, samazinot emisijas, daļēji kompensējot un mudinot tirgus dalībniekus ražot enerģiju no atjaunīgajiem avotiem.

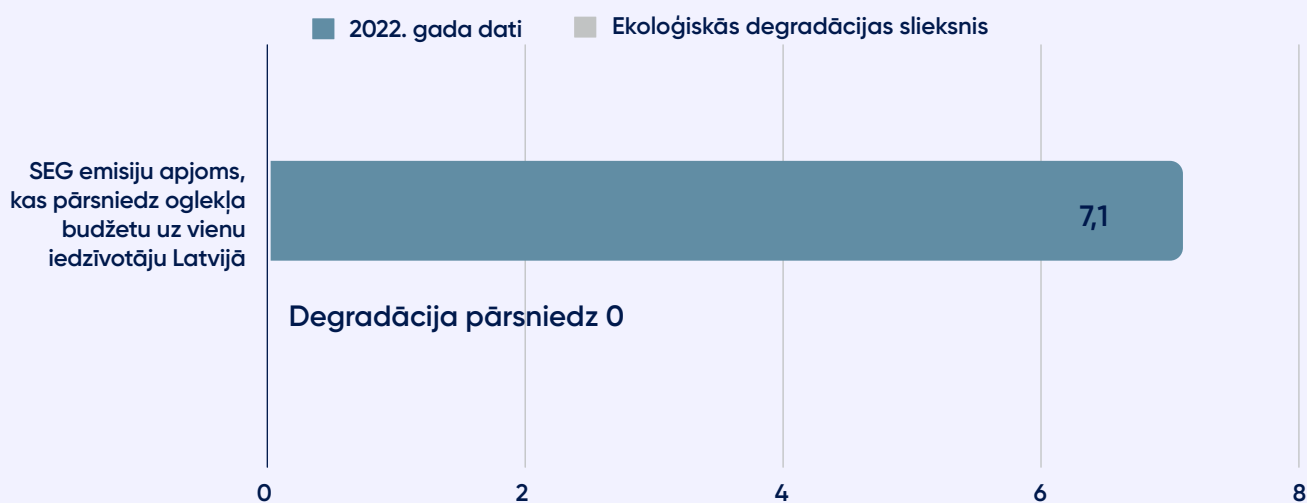
Okeāna paskābināšanās

41. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz okeāna paskābināšanos

Vai Rīga paātrina okeāna paskābināšanos?	
Rādītāji	Siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju apjoms, kas pārsniedz oglekļa budžetu uz vienu Latvijas iedzīvotāju (uz patēriņu balstītas emisijas). Mēs izmantojam to pašu rādītāju, ko klimata pārmaiņu sadaļā, jo okeānu paskābināšanās ir cieši saistīta ar siltumnīcefekta gāzēm. Okeāna paskābināšanās ir process, kurā okeāns kļūst skābāks (t.i. – samazinās pH līmenis), jo paaugstinoties CO₂ līmenim atmosfērā ūdens to vairāk absorbē. Ķīmisku reakciju rezultātā CO₂ piesaista ūdeņraža jonus un veido skābu ūdens vidi. Šis process paātrinās līdz ar klimata pārmaiņām, jo, paaugstinoties temperatūrai, okeāni absorbē vēl vairāk CO₂. Paskābināšanās plašā mērogā ietekmē ūdens ekosistēmas un degradē nozīmīgas dzīvotnes, piemēram, koraļļu rifus.

Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Lai izvairītos no smagām klimata pārmaiņu sekām kā okeāna paskābināšanās, mums ir jā saglabā drošs oglekļa budžets. Lai būtu salīdzinoši liela iespēja sasniegt 1,5 °C temperatūras mērķi, līdz 2030. gadam globālajam patēriņa radītajam oglekļa dioksīda pēdas nospiedumam uz vienu iedzīvotāju ir jāsamazinās zem 2,5 tonnām CO ₂ ekvivalenta gadā, un pēc tā sasniegšanas jāturpina pakāpeniski samazināt emisijas, līdz 2050. gadam sasniedzot 0,7 tonnas uz vienu iedzīvotāju ⁸⁸ . Mēs izmantojam Latvijas datus, jo tie ir tieši salīdzināmi ar vidējo iedzīvotāju Rīgā.
Jaunākie dati	Uz patēriņu balstītu SEG emisiju apjoms uz vienu iedzīvotāju 2022. gadā ir 7,8 tonnas CO ₂ ekvivalenta. Tas pārsniedz oglekļa budžeta uz vienu iedzīvotāju, un tādēļ iedzīvotājiem, uzņēmumiem un valdībām ir jārikojas plaši un ātri. Avots: Our World in Data ⁸⁹
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas degradācija Oglekļa budžets ir pārsniegts, un tas noteikti izraisīs eksponenciālu okeānu paskābināšanos. Tāpēc turpmākajos gados ir nepieciešama ārkārtas rīcība.

42. attēls. Okeāna paskābināšanās rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Vispārināšana

- Paskābināšanās nodarītais kaitējums ekosistēmām: Okeāna spēcīgā paskābināšanās ietekmē jūras iemītnieku dzīvi, jo īpaši tādas sugas kā koraļļus, gliemenes un planktonus, kas ir atkarīgi no tām, lai veidotu savas čaulas un skeletus. Palielinoties skābuma līmenim, šiem

organismiem kļūst grūtāk izdzīvot un augt, apdraudot jūras ekosistēmas un no tām atkarīgās nozares, piemēram, zvejniecību. Šī nozare ir ļoti svarīga vairākās okeānam blakus esošās valstīs (piem., Japāna, Ķīna, Austrālija, Indonēzija, Čīle), jo tā ir būtiska pārtikas nodrošinājumam un ienākumiem.

⁸⁸ <https://ourworldindata.org/grapher/consumption-co2-per-capita?tab=chart&country=~LVA>

⁸⁹ <https://ourworldindata.org/grapher/consumption-co2-per-capita?tab=chart&country=~LVA>

Vai Rīga ar savu atkritumu apsaimniekošanas praksi veicina ķīmisko piesārņojumu?

Rādītāji	Latvijas uz Āziju vai Āfriku eksportēto plastmasas atkritumu īpatsvars salīdzinājumā ar visiem galamērķiem. Šiem atkritumiem ir raksturīgs augsts risks, ka tie netiks pienācīgi apstrādāti un radīs vides problēmas. Plastmasa, jo īpaši, kad tā sadalās, izdala ķīmiskās vielas vidē. Kad plastmasa sadalās mikroplastmasā, no tās gaisā, ūdenī un augsnē var izdalīties toksiskas vielas, tostarp ftalāti, bisfenols A (BPA) un smagie metāli. Eiropas nesen brīdināja par atkritumu nelegālu tirdzniecību, kas ietver sadarbību ar likumīgiem uzņēmumiem, lai eksportētu Eiropas atkritumus uz valstīm ārpus ES, jo īpaši Rietumāfrikā un Āzijā⁹⁰. Tāpēc, izmērot uz Āziju vai Āfriku eksportētās plastmasas daudzumu, mēs varam gūt aptuvenu priekšstatu par ķīmisko piesārņojumu, lai gan ir grūti novērtēt tirdzniecības apjomu.	Latvijas uz Āziju vai Āfriku eksportēto bateriju un akumulatoru īpatsvars salīdzinājumā ar visiem galamērķiem. Baterijas, jo īpaši vienreiz lietojamās, satur kaitīgas ķīmiskās vielas un smagos metālus, piemēram, dzīvsudrabu, svinu, kadmiju un litiju. Ja baterijas tiek nepareizi apglabātas vai tām tiek ļauts sadalīties atkritumu poligonos, šīs toksiskās vielas var noplūst augsnē un gruntsūdeņos, radot nopietnu vides piesārņojumu.	Latvijas uz Āziju vai Āfriku eksportēto bīstamo atkritumu īpatsvars salīdzinājumā ar visiem galamērķiem. Bīstamie atkritumi ietver dažādas vielas, piemēram, rūpnieciskās ķimikālijas, šķīdinātājus, pesticīdus, smagos metālus un medicīniskos vai bioloģiskos atkritumus, kas ir toksiskas vai potenciāli kaitīgas cilvēku veselībai un videi.
------------------------	--	--	--

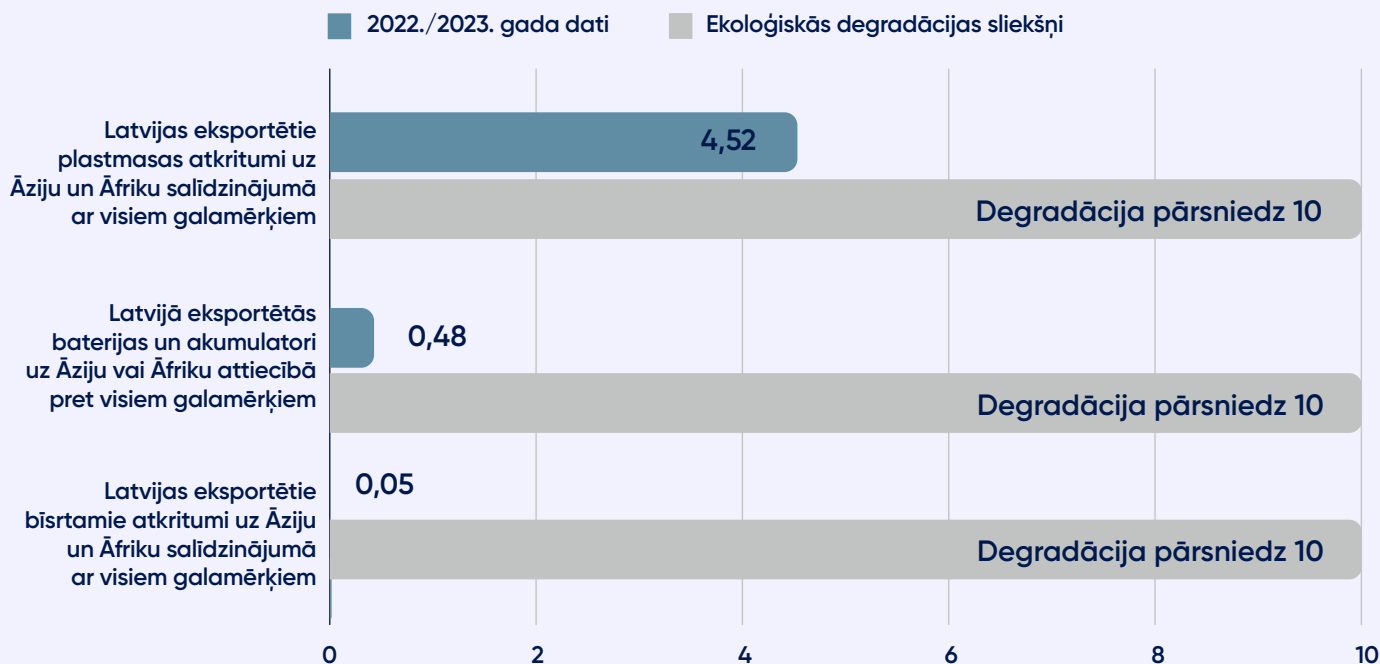
⁹⁰ <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/europol-warns-of-increase-in-illegal-waste-dumping>

Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Lai izvairītos no piesārņojuma ar plastmasu, ko izraisa nelegāla atkritumu izgāšana un zemāki atkritumu apstrādes standarti, mēs uzskatām, ka būtu piesardzīgi vērtēt, lai plastmasas atkritumu eksports uz Āziju un Āfriku nepārsniegtu 10% no kopējā eksportēto plastmasas atkritumu apjoma.	Lai izvairītos no piesārņojuma, ko izraisa eksportēto bateriju un akumulatoru izgāšana un zemāki atkritumu apstrādes standarti, mēs uzskatām, ka būtu piesardzīgi vērtēt, lai bīstamo atkritumu eksports uz Āziju un Āfriku nepārsniegtu 10% no kopējā eksportēto bīstamo atkritumu apjoma.	Lai izvairītos no piesārņojuma, ko izraisa nelegāla bīstamo atkritumu izgāšana un zemāki atkritumu apstrādes standarti, mēs uzskatām, ka būtu piesardzīgi vērtēt, lai bīstamo atkritumu eksports uz Āziju un Āfriku nepārsniegtu 10% no kopējā eksportēto bīstamo atkritumu apjoma.
Jaunākie dati	2023. gadā Latvija eksportēja 34 569 tonnas sadzīves plastmasas atkritumu no kopumā radītajām 500 020 tonnām. Lielākā daļa šo atkritumu tika eksportēta uz Eiropas valstīm, bet mazākā daļa – uz Āziju. 2023. gadā Turcija importēja 2,87% no Latvijas „plastmasas atkritumu, atgriezum un lūžņu”, bet Malaizija – 1,65%. Tas nepārsniedz 5% ekoloģiskās degradācijas sliekšni. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, AKS040 tabula, AKB040 tabula, TrendEconomy⁹¹	2023. gadā – 2 382 tonnas no 500 020 tonnām, kas ir 0,48% no kopējā daudzuma. Mēs neatrodamies degradācijas situācijā. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, AKS040 tabula, AKB040 tabula	2022. gadā no Latvijas tika eksportētas 15 000 tonnas. Mums nav datu par valsti, bet gan par ES līmeni. Mēs noskaidrojām, ka Turcijā nonāk 2% no Eiropas bīstamajiem atkritumiem, bet mazāk nekā 0,05% nonāk citās valstīs ārpus Eiropas. Tātad mēs pieņemam, ka Latvijai uz Āziju un Āfriku eksportētā daļa ir zemāka par 5% sliekšni. Tā ir aplēse ar ievērojamu nenoteiktību, ko vēl vairāk saasina slēptā nelegālā tirdzniecība, kas vilto skaitļus. Avots: Eurostat⁹²
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz degradācijas neesamība Dati liecina, ka plastmasas, ķīmisko un bīstamo atkritumu eksports uz vietām ar plaši sastopamās sliktas apsaimniekošanas praksēm ir ļoti zems, tomēr slēptās tirdzniecības dēļ mēs joprojām saskaramies ar degradāciju, kas nav ietverta statistikas datos.		

⁹¹ <https://trendeconomy.com/data/h2/Latvia/3915>

⁹² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_shipment_statistics

43. attēls. Ķīmiskā piesārņojuma rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Vispārināšana

- **Starptautiski nolīgumi par bīstamajiem atkritumiem:** Latvija ievēro starptautiskos nolīgumus, piemēram, Bāzeles konvenciju, kas regulē bīstamo atkritumu pārrobežu apriti, lai novērstu kaitējumu videi.

- **Atkritumu šķirošana Rīgā:** Šķiroto atkritumu īpatsvars no kopējā atkritumu daudzuma 2022. gadā bija tikai 33%, taču tendence uzlabojas.

+ **ES Regula par atkritumu pārvadāšanu:** Šī Regula reglamentē atkritumu eksportu no ES valstīm, pieprasot, lai tie tiktu nosūtīti uz pārstrādes iestādēm, kas atbilst attiecīgiem vides standartiem. Tā nosaka, ka galamērķa iestādei ir jābūt licencei konkrētā veida atkritumu apsaimniekošanai.

Rīcībpolitikas aktualitātes

2024. gadā tika apstiprināts Viduslatvijas reģionālais atkritumu apsaimniekošanas plāns 2024.–2028. gadam, kas ietver arī Rīgu. Plānā ir iekļauti pasākumi atkritumu rašanās novēršanai un aprites ekonomikas principu ieviešanas veicināšanai (atkritumu ražotāju informēšana, sabiedrības izglītošana, izpratnes veicināšana, priekšmetu un

materiālu apmaiņas centri un mājas kompostēšanas veicināšana). Plāns ietver dalītās atkritumu savākšanas sistēmas attīstību (atkritumu savākšanas punktu, laukumu un apkalpošanas maršrutu skaita palielināšana un optimizācija, kā arī viedās un pazemes dalītās atkritumu savākšanas infrastruktūras izveide Rīgā).

Pārmērīga mēslojuma lietošana

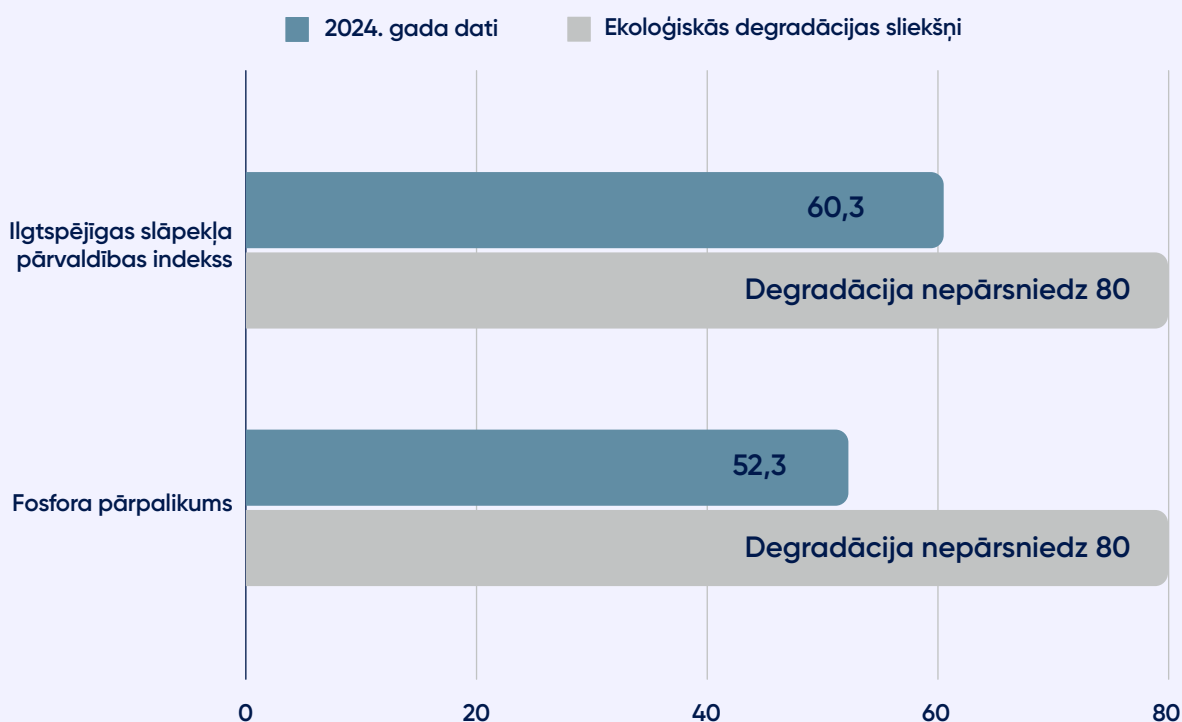
43. tabula. Novērtējums par Rīgas pārmērīgu mēslojuma izmantošanu

Vai Rīga ir atkarīga no lauksaimniecības, kurā tiek izmantots pārmērīgs mēslojums?		
Rādītāji	Ilgtspējīgas slāpekļa pārvaldības indekss. Ilgtspējīgas slāpekļa pārvaldības indeksa (SNMI) mērķis ir līdzsvarot slāpekļa mēslojuma efektīvu izmantošanu ar maksimālu ražību, kas ir lauksaimnieciskās ražošanas ekoloģisko rādītāju rādītājs. 2024. gada EPI izmanto SNMI kā lauksaimniecībai nodarītā vides kaitējuma rādītāju.	Fosfora pārpalikums. Starpība starp fosfora ieplūdi (mēslojuma veidā) un izplūdi (kā novākto ražu), kas liecina par pārmērīgu fosfora mēslojuma izmantošanu, kas var veicināt ūdenstilpju eitrofikāciju.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	100 punkti norāda, ka valsts optimizē gan kultūraugu ražas, gan mēslošanas līdzekļu lietošanu, bet 0 punkti norāda, ka valstij ir vieni no sliktākajiem rādītājiem SNMI jomā un rodas slāpekļa noplūde vidē. Mēs pieņemam, ka tad, ja rezultāts ir mazāks par 80, ir vērojama būtiska degradācija.	100 punkti norāda, ka pārpalikuma nav, bet 0 punkti norāda uz sliktāko sniegumu. Ja rezultāts ir mazāks par 80, ir vērojama būtiska degradācija.
Jaunākie dati	Latvijas rezultāts ir 60,3 punkti, un 2024. gadā Latvija ieņem 30. vietu pasaulē. Tas nepārsniedz robežvērtību, norādot uz degradāciju. Avots: Vides veiktspējas indekss⁹³	Latvijas rezultāts ir 52,3 punkti, un 2024. gadā Latvija ieņem 97. vietu pasaulē. Tas nepārsniedz robežvērtību, norādot uz degradāciju. Avots: Vides veiktspējas indekss⁹⁴
Rīgas momentuzņēmums	Augsta degradācija Latvija, tostarp Rīga, veicina vides degradāciju, pārmērīgi izmantojot mēslošanas līdzekļus lauksaimniecībā, kas veicina upju, ezeru un Baltijas jūras piesārņošanu ar barības vielām, izraisot kaitīgu aļģu ziedēšanu un tā saucamās mirušās zonas ar bezskābekļa vidi ūdeņos. Tas izjauc ūdens ekosistēmas, samazina bioloģisko daudzveidību un piesārņo dzeramo ūdeni, pasliktinot reģiona ekoloģisko stāvokli un veicinot pārrobežu jūras piesārņojumu. Lai gan datu punkti sniedz priekšstatu par Latvijas slāpekļa un fosfora emisijām un apsaimniekošanas praksi, lai noteiktu visaptverošu slāpekļa pēdu, būtu nepieciešama detalizēta analīze, kas aptvertu visas nozares un to attiecīgo ieguldījumu slāpekļa plūsmā.	

⁹³ <https://epi.yale.edu/measure/2024/SNM>

⁹⁴ <https://epi.yale.edu/measure/2024/PSU>

44. attēls. Pārmērīgas mēslojuma lietošanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (no 0 līdz 100 punktiem)

Vispārināšana

- Galvenie slāpekļa piesārņojuma avoti:

Vislielāko slāpekļa slodzi atmosfērā un hidrosfērā rada lauksaimniecība un notekūdeņu nozare.⁹⁵

- **Sintētiskais mēslojums:** Lauksaimnieki bieži paļaujas uz sintētisko mēslojumu, lai maksimāli palielinātu ražas, jo īpaši tādām

slāpekļa ietilpīgām kultūrām kā graudaugi un rapsis. Mēslojuma pārlietu liela lietošana var veidoties, jo trūkst precīzu uzraudzības instrumentu vai stratēģiju, lai mēslojuma lietošanu saskaņotu ar kultūraugu vajadzībām, savukārt daudz mēslojuma tiek izskalots ar lietus ūdeni.

Rīcībpolitikas aktualitātes

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā 2023.–2027. gadam tiek atbalstīta bioloģiskā lauksaimniecība. Šis plāns atspoguļo Latvijas apņemšanos veicināt videi draudzīgāku un ilgtspējīgāku lauksaimniecības nozari.

⁹⁵ https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Par_centru/ES_projekti/GURINIMAS/Comparative_overview_of_reactive_nitrogen_%28Nr%29_flows_in_Latvia_and_Estonia.pdf

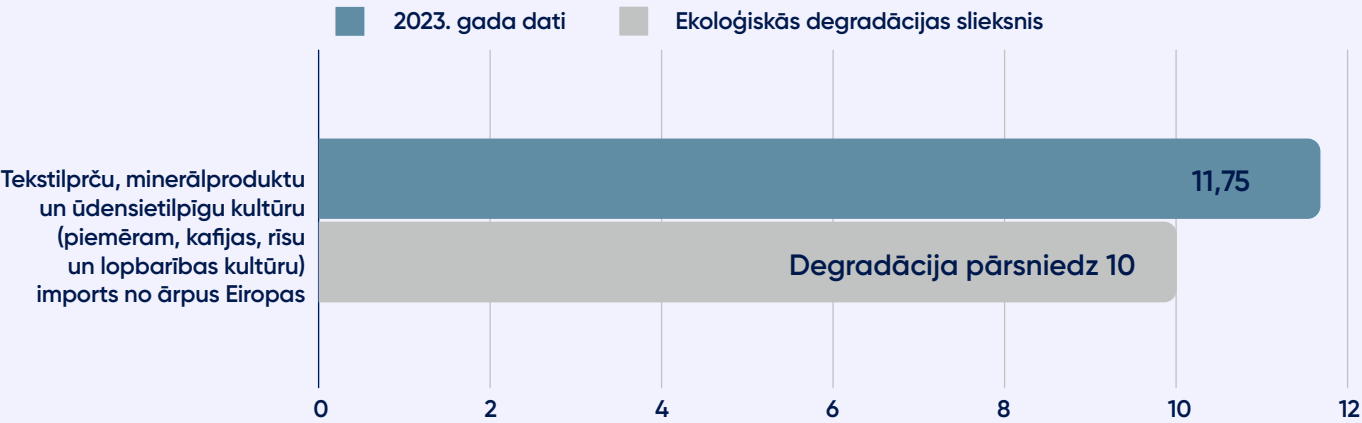
Saldūdens izsmelšana

44. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz saldūdens izsmelšanu

Vai Rīgas iedzīvotāju patēriņa paradumi rada pārmērīgu saldūdens izsmelšanu?

Rādītāji	Tekstilpreču, minerālproduktu un ūdensietilpīgu kultūru (piemēram, kafijas, rīsu un lopbarības kultūru) importa īpatsvars no valstīm ārpus Eiropas salīdzinājumā ar kopējo importu Latvijā. Mūsu importētās preces, piemēram, tekstilizstrādājumi, minerāli un kultūraugi, var būtiski ietekmēt globālos ūdens resursus. Importējot tādus produktus kā kafija, rīsi un kokvilna, mēs importējam arī ūdens patēriņu, kas tiek izmantots to ražošanai. To sauc par mūsu „ūdens pēdu”. Šis ūdensietilpīgais imports bieži vien izsmel saldūdens resursus eksportētājvalstīs. Turklāt nozares, kas ražo šīs preces, var neievērot Eiropas ekoloģiskos standartus, kā arī bieži vien rada ūdens piesārņojumu bez ierobežojumiem.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Lai mūsu ietekme uz ūdens resursiem mazinātos, mums jāizvairās importēt tādus produktus, kas kaitē citu valstu ūdens resursiem. Lielākā daļa importa nav godīgas tirdzniecības produkti, kas varētu nodrošināt ekoloģisku resursu apsaimniekošanu. Tāpēc šo importēto preču procentuālajam īpatsvaram jābūt minimālam. Eksports, kas veido vairāk nekā 10%, liecina, ka Latvija ir būtiski iesaistīta ūdens resursu bojāšanā pasaulē.
Jaunākie dati	2023. gadā šis imports veidoja 11,75%% no visa importa, pārsniedzot mūsu noteikto sliekšni. Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020 tabula
Rīgas moment-uzņēmums	Augsta degradācija Latvija un attiecīgi arī Rīga netieši veicina ūdens resursu izsmelšanu un piesārņošanu valstīs, no kurām tās importē produktus. Tās piedalās globālajā tirdzniecības sistēmā, kas kaitē cilvēku piekļuvei ūdenim visā pasaulē.

45. attēls. Okeāna paskābināšanās rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

% Augu izcelsmes produktu (CNII), dzīvnieku, augu, augu vai mikrobioloģisko tauku un eļļu (CNIII), minerālproduktu (CNV), tekstila un tekstilizstrādājumu (CNXI), apavu, galvassegu (CNXII) (0,76 miljardi eiro, 1,77 miljardi kilogramu), kas importēti no valstīm ārpus Eiropas, īpatsvars kopējā Latvijas importā (23,41 miljards eiro, 15,08 miljardi kilogramu).

Vispārināšana

- **Nepieciešams pārāk daudz ūdens:** Pārmērīga ūdens izsmelšana var kaitēt upju baseiniem un piekrastes ekosistēmām, pazeminot upju līmeni, noplicinot ūdens nesējslāņus, izraisot piesārņojumu, sālsūdens ieplūšanu un piekrastes eroziju. „Zilā ūdens

pēda” mēra saldūdeni, kas patērēts vai iztvaicēts, ražojot preces un sniedzot pakalpojumus, tostarp apūdeņošanā, rūpnieciskajos procesos, kā arī citās darbībās izmantoto ūdeni.⁹⁷

Zemes pārveidošana

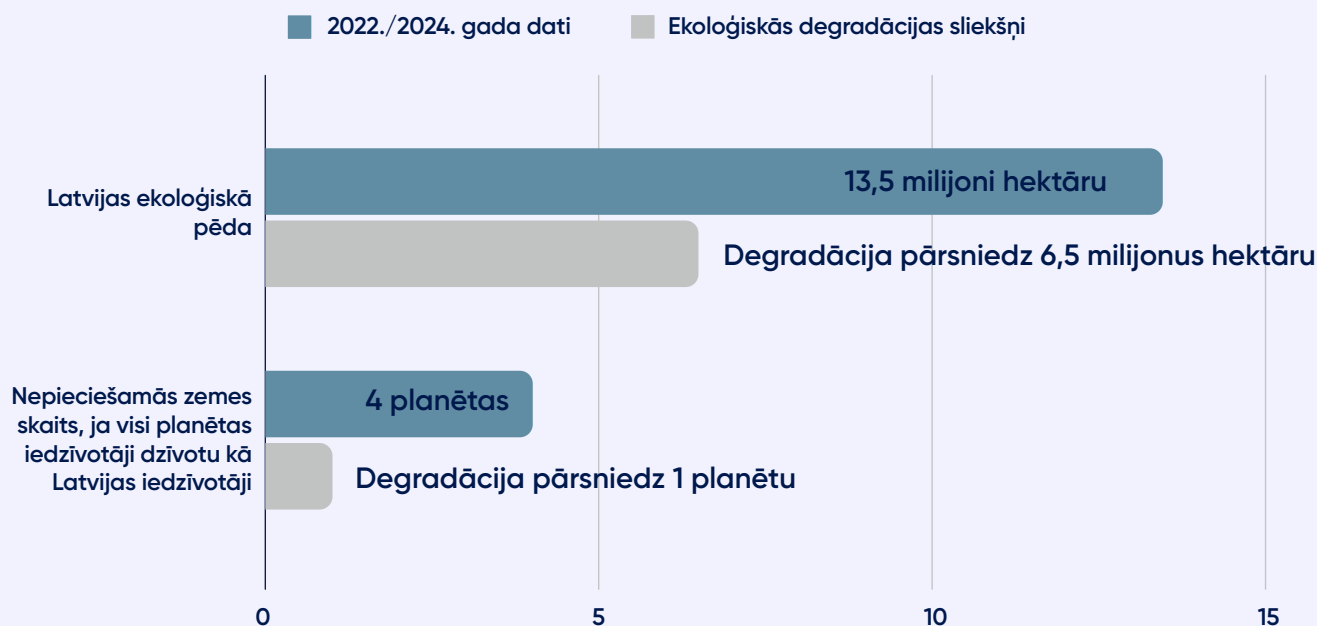
45. tabula. Rīgas zemes pārveidošanas novērtējums

Vai Rīga pārsniedz Zemes bioloģisko kapacitāti, patērējot resursus, ieskaitot zemes pārveidošanu?

Rādītāji	Latvijas ekoloģiskā pēda uz vienu iedzīvotāju. Ekoloģiskās pēdas nospiedums mēra patērēto resursu hektārus uz vienu iedzīvotāju. Tā ir līdzīga zemes pārveidošanai, taču tā vietā, lai sekotu līdz izmaiņām laika gaitā, tiek aplūkota mūsu kopējā ietekme uz vidi. Zemes pārveidošana palielina mūsu ekoloģisko pēdu, ietekmējot zemi, ko izmanto tādām darbībām kā lauksaimniecība, būvniecība un resursu ieguve.	Planētas Zeme skaits, ja visi planētas iedzīvotāji dzīvotu kā Latvijas iedzīvotāji. Šis rādītājs ir atbilde uz jautājumu: „Cik daudz Zemes būtu nepieciešams, ja visi planētas iedzīvotāji dzīvotu kā mūsu valsts iedzīvotāji?” Tas ilustrē mūsu resursu pārtēriņu.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Ekoloģiskā pēda nedrīkst būt lielāka par Latvijas platību, kas ir 6,5 miljoni hektāru.	Vairāk nekā vienas zemes platība norāda, ka mēs Latvijā pārlietu izmantojam Zemes resursus.
Jaunākie dati	2024. gadā Latvijas ekoloģiskā pēda ir 13,5 miljoni hektāru, kas ir satraucošs līmenis un pārsniedz ekoloģiskās degradācijas sliekšni. Avots: World Population Review ⁹⁸	2024. gadā Latvijas ekoloģiskā pēda ir 13,5 miljoni hektāru, kas ir satraucošs līmenis un pārsniedz ekoloģiskās degradācijas sliekšni. Avots: World Population Review ⁹⁹
Rīgas momentuzņēmums	Ārkārtas degradācija Latvijas ekoloģiskā pēda ir satraucoši liela, un, ja pasaules iedzīvotājiem būtu tāds pats dzīves līmenis kā latviešiem, būtu nepieciešamas līdz pat 4 planētas Zemes.	

⁹⁷ <https://www.sciencedirect.com/topics/engineering/blue-water-footprint>
⁹⁸ <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/ecological-footprint-by-country>
⁹⁹ <http://overshoot.footprintnetwork.org/how-many-earths-or-countries-do-we-need/>

46. attēls. Zemes pārveidošanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Vispārināšana

+ Jaunais ES dabas atjaunošanas likums:

Regula apvieno visaptverošu atjaunošanas mērķi, lai ilgtermiņā atjaunotu dabu ES sauszemes un jūras teritorijās, kā arī saistošos atjaunošanas mērķus konkrētiem biotopiem un sugām. Stājoties spēkā 2024. gada augustā, tajā noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2030. gadam jāatjauno vismaz 20%

sauszemes un jūras teritoriju. Tajā noteikti juridiski saistoši mērķi ekosistēmām, tostarp pilsētu teritorijām. Līdz 2030. gadam šiem pasākumiem būtu jāattiecas uz vismaz 20% ES sauszemes un jūras teritoriju, bet līdz 2050. gadam – uz visām ekosistēmām, kurām nepieciešama atjaunošana.⁹⁹

¹⁰⁰ https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_en

Bioloģiskās daudzveidības izzušana

46. tabula. Rīgas bioloģiskās daudzveidības izzušanas novērtējums

Vai Rīga apdraud vai izraisa vietējo savvaļas dzīvnieku un augu sugu izmiršanu?

Rādītāji	Sugu un biotopu aizsardzības statuss Latvijā pēc to bioloģiskajiem taksoniem. Datu pieejamības dēļ Rīgas bioloģiskās daudzveidības samazināšanos mēs sasaistījām ar Latvijas bioloģiskās daudzveidības samazināšanos. Saskaņā ar ES Biotopu Direktīvu 92/43/EEK dabiskā biotopa aizsardzības statuss nozīmē to ietekmju kopumu, kas iedarbojas uz dabisko biotopu un tā tipiskajām sugām un kas var ietekmēt tā ilgtermiņa dabisko izplatību, struktūru un funkcijas, kā arī tā tipisko sugu ilgtermiņa izdzīvošanu Direktīvas 2. pantā minētajā teritorijā. Sugu populācijas nav ierobežotas ar valsts robežām, tāpēc, ja aizsardzības stāvoklis Latvijā nav labvēlīgs, tas nozīmē, ka kaitējums sugas populācijai var izpausties arī citos pasaules reģionos.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Ja sugas aizsardzības statuss nav „labvēlīgs”, to uzskata par degradāciju. Tāpēc, ja mēs novērojam jebkādu procentuālo rādītāju, kas pārsniedz 0, sugu novērtējumos ar sliktu aizsardzības statusu, ir vērojama degradācija. Saskaņā ar ES Biotopu Direktīvu 92/43/EEK aizsardzības statuss tiek uzskatīts par „labvēlīgu”, ja: - dati par attiecīgās sugas populācijas dinamiku liecina, ka tā ilgtermiņā saglabājas kā dzīvotspējīga tās dabisko dzīvotņu komponente; - sugas dabiskais areāls nav samazinājies un tuvākajā nākotnē, visticamāk, netiks samazināts; - ir un, iespējams, arī turpmāk būs pietiekami liels biotops, lai ilgtermiņā uzturētu tās populāciju.
Jaunākie dati	2021. gadā Latvijā 39,5% sugu novērtējuma rādītājs liecina par labu aizsardzības statusu, savukārt ES vidējais rādītājs ir 27,5%. Novērtējumu, kuros norādīts slikts aizsardzības statuss, sasniedz 13,8%, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju – 20,6%, īpatsvars. Tātad, vērtējot dabas aizsardzības stāvokli, Latvijai klājas labāk nekā vidēji ES, taču bioloģiskā daudzveidība joprojām būtiski samazinās. Sugu grupu novērtējums liecina, ka vislielākais sugu īpatsvars ar labu aizsardzības statusu ir zivīm – 84,6%, tām seko zīdītāji ar 48,1% un abinieki ar 36,3% sugu ar labu aizsardzības statusu. No otras puses, rāpuļiem ir vislielākais sugu ar sliktu aizsardzības statusu īpatsvars, kas sasniedz 66,6%, savukārt arī gliemju sugu ar sliktu aizsardzības statusu īpatsvars ir ievērojams – 57,1%¹⁰¹. Turklāt zinātnieki lēš, ka aptuveni 907 sugas (3,3% no kopējā sugu skaita) ir retas un apdraudētas.¹⁰² Avots: Bioloģiskās daudzveidības informācijas sistēma Eiropai¹⁰³

¹⁰¹ <https://biodiversity.europa.eu/countries/latvia?activeTab=97fdb996-56f0-4cae-8998-95f8f5fa4514>

¹⁰² https://www.varam.gov.lv/en/protection-species-and-habitats?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

¹⁰³ <https://biodiversity.europa.eu/countries/latvia?activeTab=97fdb996-56f0-4cae-8998-95f8f5fa4514>

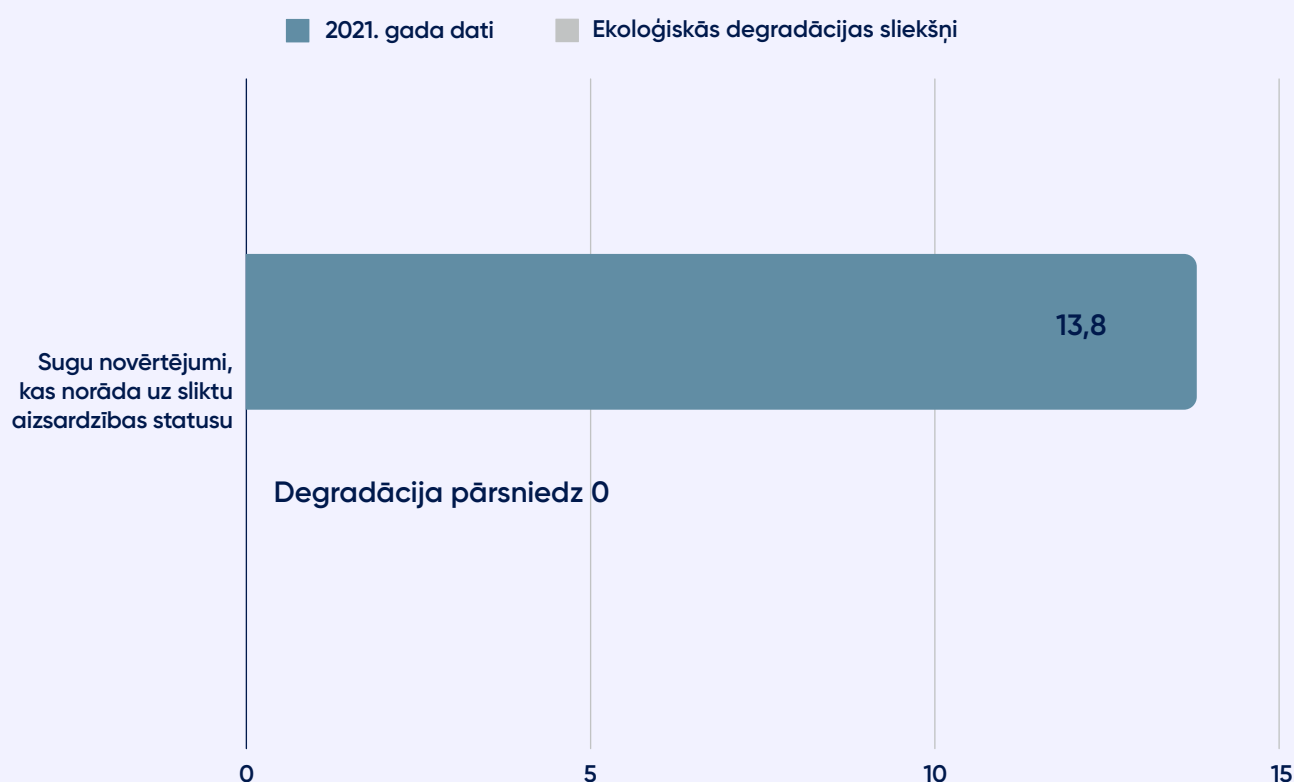
Rīgas momentuzņēmums	Augsta degradācija Lai gan Latvijas dabas aizsardzības stāvoklis ir labāks nekā pārējā Eiropas Savienībā, sliktā dabas aizsardzības stāvokļa līmenis joprojām ir ievērojams. Pamatojoties uz mūsu ekspertīzi un papildu informāciju sadaļā „Vispārināšana”, mēs uzskatām, ka degradācijas līmenis ir augsts.
-----------------------------	--

Vispārināšana

- Slikta biotopu kvalitāte: Dabas skaitīšanas jeb biotopu inventarizācijas pārskats (2023. gads) liecina, ka pēdējo 30 gadu laikā Latvijā visstraujāk samazinājušies zālāju biotopi, nesasniedzot pat 1% no valsts teritorijas, tikai 10% mežu ir bioloģiski

vērtīgi, gandrīz puse purvu ir pārveidoti un cilvēka darbības ietekmēti, vairāk nekā 2/3 saldūdens biotopu ir ietekmēti, apgrūtinot ūdens apriti; piekrastes biotopus negatīvi ietekmē invazīvo sugu izplatība, apbūve un antropogēnā slodze.¹⁰⁴

47. attēls. Bioloģiskās daudzveidības izzušanas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

¹⁰⁴ https://ldf.lv/darbibas-virzieni/biologiska-daudzveidiba/?doing_wp_cron=1738847567.1271479129791259765625

Vispārināšana

+ Sugu un biotopu aizsardzības likums:

Kopš 2000. gada Latvijā ir ieviestas sugu un biotopu aizsardzības prasības. Īpaši aizsargājamo sugu un biotopu sarakstos ir iekļautas 723 augu un dzīvnieku sugas un 93 biotopi.

- Globālā bioloģiskās daudzveidības krīze:

Mēs dzīvojam laikā, kad pasaules bioloģiskā daudzveidība – tostarp sugu, biotopu un ģenētiskā daudzveidība – samazinās vēl nepieredzētā ātrumā. Pašlaik aptuveni 1 miljonam dzīvnieku un augu sugu draud izmiršana, un daudzām no tām – jau tuvākajās desmitgadēs. Kopš 1900. gada sauszemes sugu skaits ir samazinājies vismaz par 20%. Apdraudētas ir vairāk nekā 40% abinieku sugu, aptuveni 10% kukaiņu sugu, gandrīz 33% koraļļu un vairāk nekā trešdaļa jūras zidītāju sugu. Kopumā kopš 16. gadsimta ir izzudušas vismaz 680 mugurkaulnieku sugas¹⁰⁵.

- **Visneaizsargātākās sugas:** 2023. gadā visvairāk apdraudēti izmiršanai bija augi, kas veidoja gandrīz 60% no pasaules apdraudētajām sugām. Ziedošie augi bija lielākā apdraudētā grupa. Tas rada bažas un var kavēt jaunu pārtikas kultūru un zāļu atklāšanu. Bezmugurkaulnieki bija otra visneaizsargātākā grupa, veidojot vairāk nekā 14% apdraudēto sugu, no kurām 5% bija kukaiņi.

- **Galvenie izmiršanas virzītājspēki:** Vairāk nekā 46 300 sugām visā pasaulē draud izmiršana. Galvenais faktors ir dzīvotņu izžušana, kas pasliktinās līdz ar zemes fragmentāciju. Tas ir tad, kad cilvēka darbības rezultātā nepārtrauktas dzīvotnes sadalās mazākos, izolētos iecirkņos. Mazākos biotopos bieži vien trūkst savienojamības, tāpēc sugām ir grūtāk pārvietoties, atrast barību un pāroties. Sugu izmiršanu veicina cilvēku pārmērīga savvaļas dzīvnieku un augu izmantošana, kaitīgu svešzemju sugu ieviešana un klimata pārmaiņas. Globālā sasilšana virs 1,5 °C palielinās sugu izmiršanas risku par 30%.

Rīcībpolitikas aktualitāte

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam noteikts, ka pilsētā jāveido zaļie koridori un zaļās takas. Lai uzlabotu bioloģiskās daudzveidības savienojamību, Rīga veic pasākumus, lai izveidotu aptuveni 8 km garu zaļo koridoru starp pilsētas zaļā apla izmēģinājuma vietām, tādējādi veicinot pārvietošanos starp piepilsētu teritorijām un pilsētas augstas dabas vērtības (HNV) teritorijām projekta „Adaptīva sabiedrībā balstīta bioloģiskās daudzveidības pārvaldība pilsētu teritorijās, lai uzlabotu ekosistēmu savienojamību un veselību” ietvaros.

Rīgā atrodas šādi valsts nozīmes dabas liegumi: „Krēmeri”, „Jaunciems”, „Vecdaugava” un dabas parks „Piejūra”. NATURA 2000 vietas ir dabas liegumi „Jaunciems” un „Vecdaugava”, kā arī dabas parks „Piejūra”.

Rīgas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju galvenā vērtība ir to dabiskās pļavas, aizsargājamās augu sugas un putnu ligzdošanas vietas. Liegumi un dabas parks atrodas gar ūdenstilpēm, tāpēc tie ir piemēroti atpūtai un dabas tūrismam.

¹⁰⁵ https://ldf.lv/darbibas-virzieni/biologiska-daudzveidiba/?doing_wp_cron=1738847567.1271479129791259765625

Gaisa piesārņojums

47. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz gaisa piesārņojumu

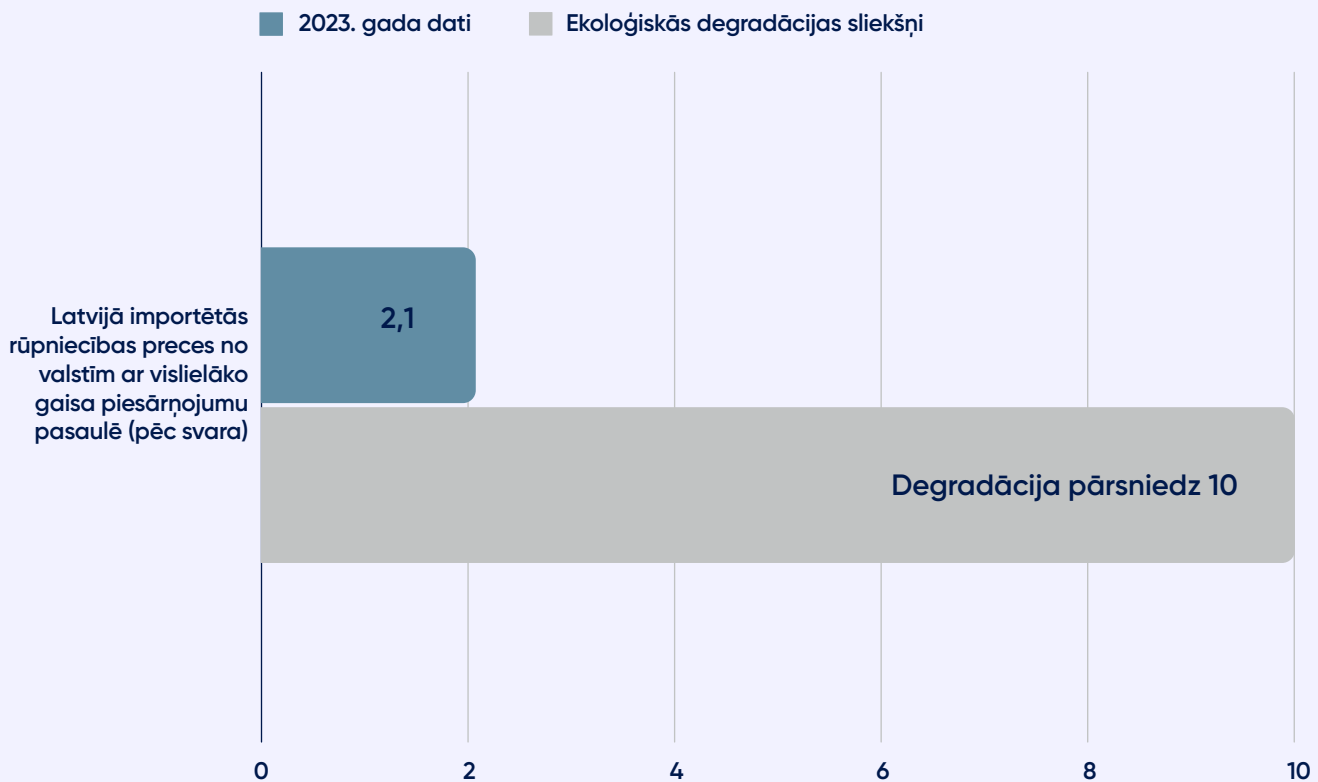
Vai Rīgas patēriņš palielina gaisa piesārņojuma līmeni visā pasaulē?

Rādītāji	Latvijā importēto rūpniecības preču īpatsvars no valstīm ar vislielāko gaisa piesārņojumu pasaulē. Šis rādītājs analizē gaisa piesārņojumu, kas saistīts ar Latvijas, un līdz ar to arī ar Rīgas, patēriņu. Tajā analizēts imports no 20 visvairāk piesārņotajām valstīm: Bangladeša, Pakistāna, Indija, Tadžikistāna, Burkinafaso, Irāka, Apvienotie Arābu Emirāti, Nepāla, Ēģipte, Kongo Demokrātiskā Republika, Kuveita, Bahreina, Katara, Indonēzija, Ruanda, Zimbabve, Gana, Kirgizstāna, Ķīna, Lībija. Patēriņš Latvijā var veicināt ražošanu šajās valstīs, kas veicina vietējo gaisa piesārņojumu. Tomēr gaisa kvalitāti būtiski ietekmē arī citi faktori, piemēram, transportlīdzekļu emisijas. Šis rādītājs sniedz tikai daļēju priekšstatu par Latvijas ietekmi uz gaisa piesārņojumu šajās valstīs, koncentrējoties uz vienu aspektu, bet pilnībā neaptverot visu situāciju. Tas sniedz vispārēju priekšstatu par to, kā Latvijas patēriņš var veicināt piesārņojumu citās valstīs.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Ja šis īpatsvars pārsniedz 10% no importa, tad pieņemam, ka var secināt par netiešu saikni starp Rīgas patēriņu un piesārņojumu šajās valstīs, kas norāda uz vides degradāciju.
Jaunākie dati	Latvijā importēto rūpniecības preču īpatsvars no valstīm ar vislielāko gaisa piesārņojumu pasaulē veido 2,1% pēc svara (kilogramos)¹⁰⁶. Avots: IQAir¹⁰⁷, Latvijas Centrālā statistikas pārvalde
Rīgas momentuzņēmums	Gandrīz nulles degradācija Imports īpatsvars no piesārņotajiem apgabaliem varētu liecināt, ka piesārņojumu rada rūpnīcu darbība. Tomēr identificētā daļa ir ļoti maza, un tas nozīmē, ka ieguldījums ir minimāls. Pastāv arī liela nenoteiktība, un šis rādītājs atspoguļo tikai netiešu saikni, jo pasaules piesārņotākajās valstīs piesārņojumu lielā mērā rada satiksme, nevis tikai rūpnīcas. Ņemot vērā augsto nenoteiktības līmeni, mēs izvēlējamies apgalvot, ka degradācija ir tuvu nullei.

¹⁰⁶ No Bangladešas, Pakistānas, Indijas, Tadžikistānas, Burkinafaso, Irākas, Apvienotajiem Arābu Emirātiem, Nepālas, Ēģiptes, Kongo Demokrātiskās Republikas, Kuveitas, Bahreinas, Kataras, Indonēzijas, Ruandas, Zimbabves, Ganas, Kirgizstānas, Ķīnas un Lībijas ievesto rūpniecības preču īpatsvars tika aprēķināts pret kopējo Latvijas rūpniecības preču importu (16,08 miljardi EUR, 5,6 miljardi kg), Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, ATD020 Eksports un imports sadalījumā pēc valstīm (KN 2 ciparu līmenī), 2023. gads.

¹⁰⁷ <https://www.iqair.com/world-most-polluted-countries>

48. attēls. Gaisa piesārņojuma rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)

Vispārināšana

- Globālā patēriņa modeļi kā galvenais gaisa piesārņojuma virzītājspēks:

Starptautiskais pieprasījums veicina gaisa piesārņojumu ražošanas valstīs, piemēram, Ķīnā.¹⁰⁸ Produktu un pakalpojumu eksports uz pārējo pasauli rada aptuveni 50–60% no gaisa piesārņojuma Ķīnā. Pekina pēdējos gados bieži ir saņēmusi sarkanās trauksmes brīdinājumus par vides un gaisa piesārņojumu.

- Vispiesārņotākās valstis pasaulē: 2023.

gadā valstis ar visaugstāko piesārņojuma līmeni, pamatojoties uz gada vidējo PM_{2,5} koncentrāciju, bija Bangladeša, Pakistāna un Indija, kur piesārņojuma līmenis vairāk nekā desmit reizes pārsniedz Pasaules Veselības organizācijas noteikto normu¹⁰⁹. Spēcīgu gaisa piesārņojumu izraisīja transportlīdzekļu emisijas, rūpnieciskais piesārņojums, atkritumu dedzināšana un būvniecības radītie putekļi. Slikta gaisa kvalitāte bieži var izraisīt veselības problēmas, jo īpaši elpceļu slimības.

¹⁰⁸ <https://www.nature.com/articles/s41467-017-00918-5>

¹⁰⁹ <https://www.who.int/world-air-quality-report>

Ozona slāņa noārdīšanās

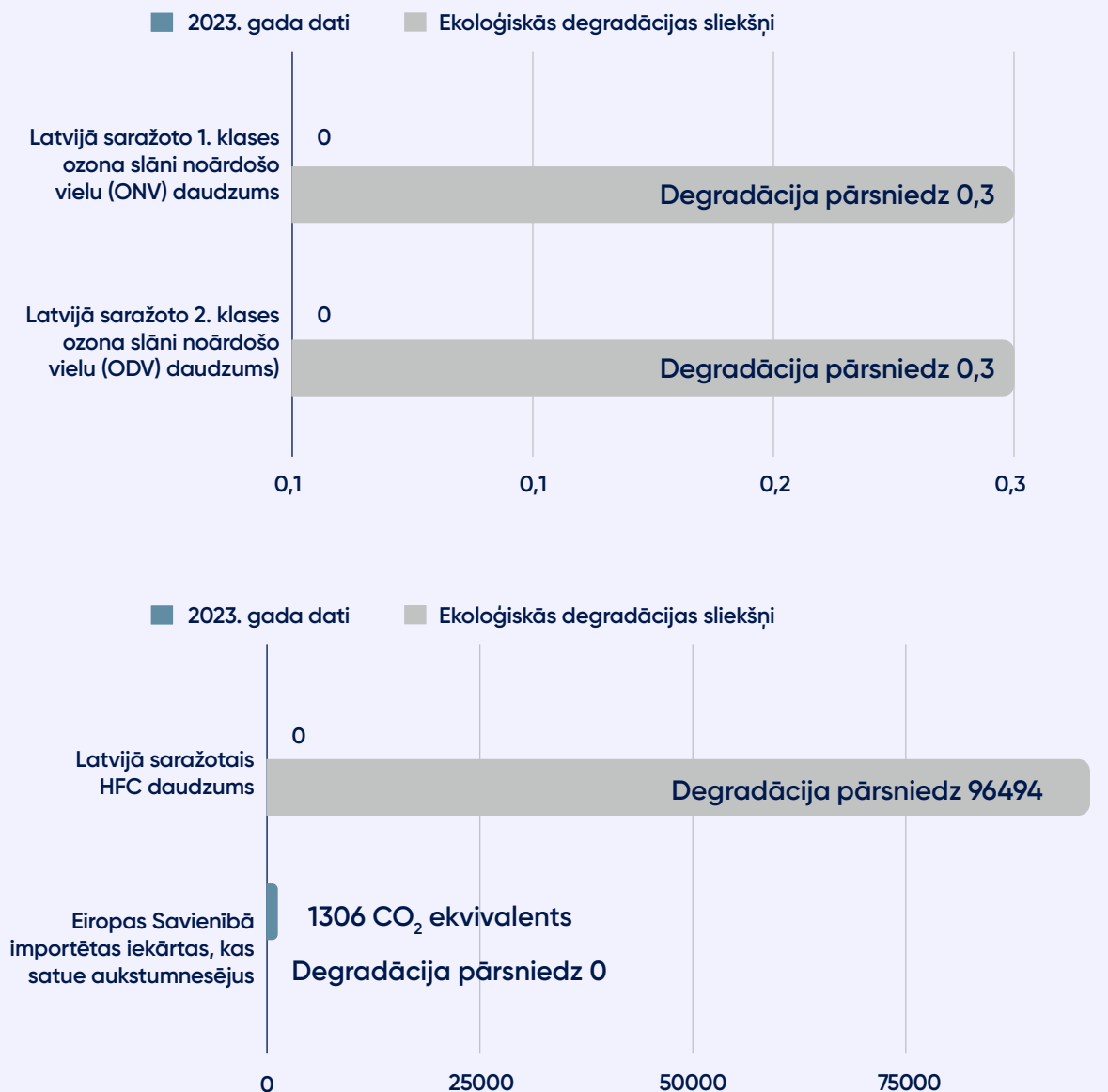
48. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz ozona slāņa noārdīšanos

Vai Rīga ar savu ķīmisko vielu patēriņu paātrina ozona slāņa noārdīšanos?				
Rādītāji	Latvijā saražoto 1. klases ozona slāni noārdošo vielu (ONV) daudzums pēc ONP (ozona noārdīšanas potenciāls) tonnāžas. ONV ir konkrētas vielas, piemēram, aukstumnesēji, kas visvairāk bojā ozona slāni. I klasē ietilpst tādas ķīmiskās vielas kā hlorfluorogļūdeņraži (CFC). Ražošanas apjomu mēra ozona noārdīšanas potenciālā tonnās (ONP).	Latvijā saražoto 2. klases ozona slāni noārdošo vielu (ODS) daudzums pēc ONP (ozona noārdīšanas potenciāls) tonnāžas. ONV ir konkrētas vielas, piemēram, aukstumnesēji, kas visvairāk bojā ozona slāni. II klasē ietilpst tādas ķīmiskās vielas kā hidrohlorfluorogļūdeņraži (HCFC). Ražošanas apjomu mēra ozona noārdīšanas potenciālā tonnās (ONP).	Latvijā saražotais HFC daudzums, CO₂ ekvivalenta tonnās. Lai gan tiek uzskatīts, ka HFC neiznīcina ozona slāni, tam var būt minimāla degradējoša ietekme, ko mēra CO₂ ekvivalenta tonnās.	Eiropas Savienībā importētās iekārtas, kas satur aukstumnesējus (angliski – refrigerants), tonnas. Aukstumnesēji ir galvenais ozona noārdīšanās avots. Šeit mēs aplūkojam importu uz ES, un līdz ar to arī uz Latviju un Rīgu. PIEZĪME: Eiropas Savienības dalībvalstis neziņo par savu individuālo patēriņu; par to tiek ziņots apkopotā veidā par visām dalībvalstīm.
Ekoloģiskās degradācijas sliekšņi	Pavisam nesen, 2023. gadā, UNEP noteiktā drošā robežvērtība bija 0,3 ONP (ozona noārdīšanas potenciāls) tonnas.	Līdzīgi 2023. gadā UNEP noteiktā drošā robežvērtība bija 0,3 ONP (ozona noārdīšanas potenciāls) tonnas.	2023. gadā drošā robežvērtība, par kuru vienojās UNEP, bija 96 494 tonnas CO₂ ekvivalenta.	Eiropas Vides aģentūra ir noteikusi drošu robežvērtību – 0 tonnu ONV.
Jaunākie dati	2023. gadā – 0 tonnas, norādot uz degradācijas neesamību. Avots: UNEP¹¹⁰	2023. gadā – 0 tonnas, norādot uz degradācijas neesamību. Avots: UNEP	2023. gadā – 0 tonnas CO₂ ekvivalenta, norādot uz degradācijas neesamību. Avots: UNEP	1306 metriskās tonnas visā ES, norādot uz gandrīz nulles degradāciju. Avots: EEZ¹¹¹
Rīgas moment-uzņēmums	Gandrīz nulles degradācija Latvijā un Rīgā netiek ražoti produkti, kas satur ozona slānim kaitīgas vielas, tomēr daži aukstumnesēji (nelielos daudzumos) joprojām tiek ievesti ES, tādējādi degradējot vidi.			

¹¹⁰ <https://ozone.unep.org/countries/profile/lva>

¹¹¹ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/Rādītāji/consumption-of-ozone-depleting-substances?activeAccordion=546a7c35-9188-4d23-94ee-005d97c26f2b>

49. attēls. Ozona slāņa noārdīšanās rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (ONV un tonnās)

Vispārināšana

- **Noārdīšanās radītie riski:** Ozona slānis absorbē saules ultravioleto starojumu. Tā noārdīšanās ir nopietna vides un sociālā problēma. Pastiprināts ultravioletais starojums var izraisīt nopietnas veselības un vides problēmas, piemēram, ādas vēzi, kataraktu, lauksaimniecības ražas un zivju populācijas samazināšanos.

+ **Starptautiskie nolīgumi:** 1995. gadā Latvija pievienojās Vīnes konvencijai un Monreālas protokolam, lai atbalstītu globālos centienus aizsargāt ozona slāni. Vīnes konvencija aizsāka starptautiskus zinātniskus pētījumus

un veicināja informācijas apmaiņu starp valstīm, lai aizsargātu ozona slāni. Ar Monreālas protokolu tika uzsākta ozona slāni noārdošo vielu pakāpeniska izņemšana no aprites, uzņemoties saistības samazināt un pārtraukt konkrēto ķīmisko vielu izmantošanu.

+ **Ozona slāni noārdošo vielu pakāpeniska samazināšana Latvijā:** No 1993. līdz 2003. gadam Latvija par 88% samazināja ozona slāni noārdošo vielu patēriņu un pilnībā izskauda tādu ozona slāni noārdošo vielu kā freons-11, freons-12, freons-13 importu, eksportu un patēriņu ¹¹².

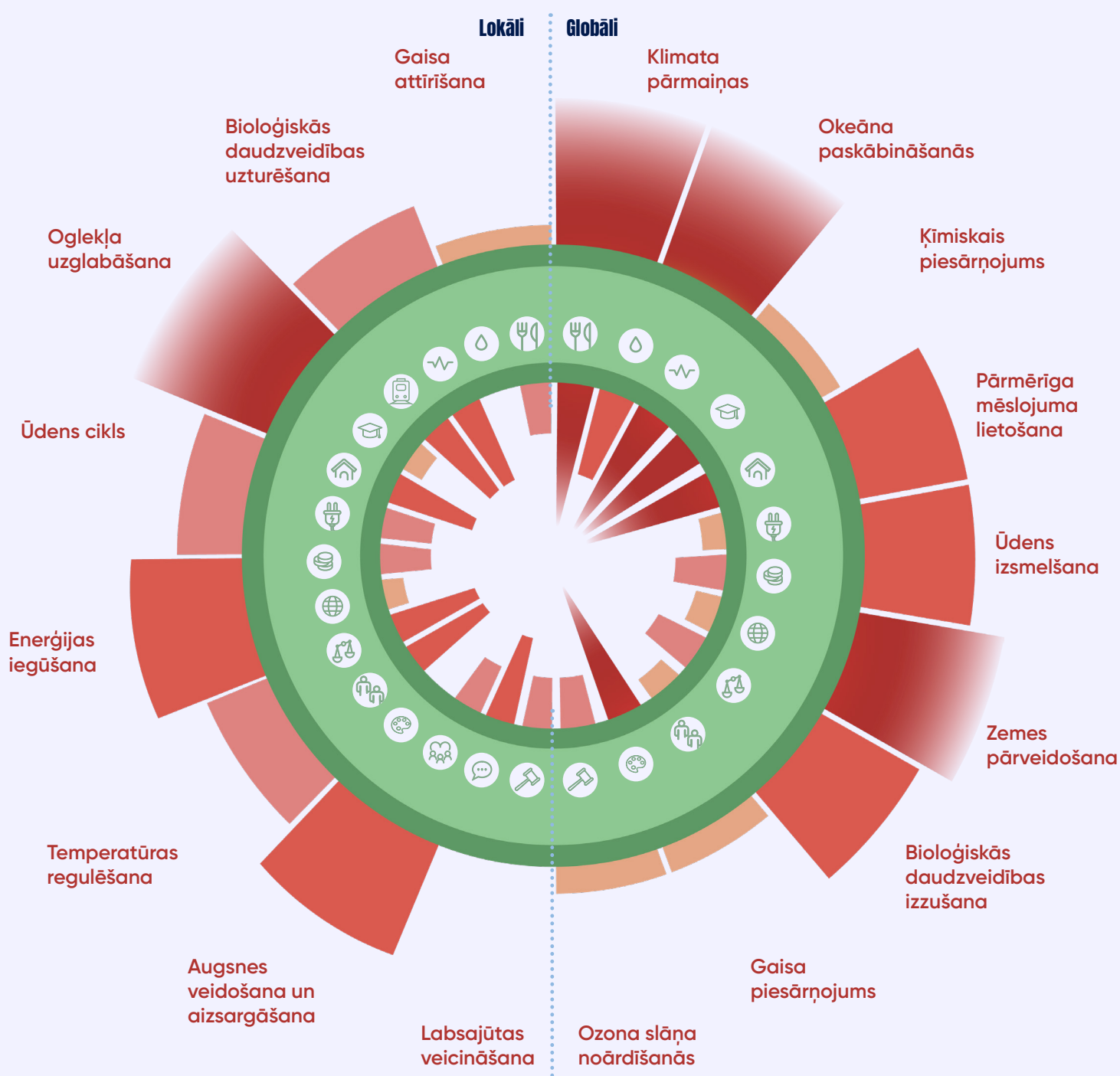
¹¹² <https://www.varam.gov.lv/en/ozone-layer-protection>

4. Secinājumi un ieteikumi

Šajā nodaļā ir sniegti galvenie secinājumi par Rīgas pilsētas ilgtspējas portretu, kas veidots pēc virtuāla ekonomikas pieejas un norādījumi par to, kā to var izmantot, jo īpaši iedzīvotājiem un pilsētas plānošanas procesā.

4.1. Galvenie secinājumi

50. attēls. Rīgas virtuāla ekonomikas pieejas ilgtspējas portrets

Arvien vairāk redzams, ka pašreizējā globālā ekonomiskā sistēma izraisa ekoloģiskas krīzes un sociālo pamatvajadzību apdraudējumu. Tā vietā, lai censtos panākt nebeidzamu IKP pieaugumu, virtuļa ekonomikas pieeja piedāvā zinātniski atzītu virzienu plaukstošas

nākotnes veidošanai, uzsverot visu cilvēku vajadzību apmierināšanu un ņemot vērā planētas iespējas. Tās mērķis ir izveidot modernu ekonomikas sistēmu, kas savā būtībā ir taisnīga un veselīga gan cilvēkiem, gan dabai.

Šajā pārskatā mēs esam izvērtējuši Rīgas pilsētas stāvokli, uzdodot četrus galvenos jautājumus:

- 1. Kā ikviens Rīgā var dzīvot un attīstīties?**
- 2. Kā Rīga var būt tikpat dāsna, kā tās apkārtējā daba?**
- 3. Kā Rīga var respektēt cilvēku labklājību visā pasaulē?**
- 4. Kā Rīga var respektēt visas planētas veselību?**

Šis pārskats liecina par **lielu atšķirību starp lokālajiem un globālajiem kontekstiem**. Rīgā ir gan sociālās atstumtības un ekoloģiskās degradācijas zonas, gan arī jomas, kurās, raugoties no virtuļa modeļa perspektīvas, Rīgai klājas diezgan labi (piemēram, ūdens, kultūra, labklājības uzlabošana). Galvenā problēma meklējama globālā līmenī: Rīgas ietekme uz planētas robežām un sociālajiem apstākļiem ir ļoti liela, galvenokārt tāpēc, ka tiek importēti produkti, kuru ražošanas procesi rada sociālu un vides kaitējumu.

Šis pārskats ir aicinājums Rīgas iedzīvotājiem, uzņēmumiem un iestādēm justies atbildīgiem

un būt informētākiem par savu ietekmi ārpus pilsētas, valsts un ES robežām. Šis virtuļa modelis palīdz saskatīt saikni starp mūsu vietējām darbībām un to ietekmi uz globālo vidi un kopienām citur pasaulē; ietekmi, kas Rīgā nav tieši redzama, ir grūti izmērāma, un tāpēc viegli ignorējama. Lai padziļinātu mūsu atziņas, ir nepieciešams papildu darbs, tomēr ir redzams, ka daudzi Rīgas situācijas aspekti vai nu pārsniedz ekoloģiskos griestus, vai arī atrodas zem sociālo vajadzību nodrošināšanas – jeb, citiem vārdiem – ārpus drošās un taisnīgās telpas, kurā visai cilvēcei būtu tiesības atrasties.

4.2. Ieteikumi Rīgas iedzīvotājiem, organizācijām un uzņēmumiem

Aicinām Rīgas iedzīvotājus, organizācijas un uzņēmumus:

- **Iepazīties ar virtuāla pieeju**, lai gūtu ieskatu gan par vietējo situāciju, gan par Rīgas globālo ietekmi. Aplūkojot virtuāla modeļa momentuzņēmumu, būs iespējams identificēt kritiskās problēmas, kas izpaužas kā trūkumi un pārmērības. Virtuāla modelis ir **vizualizācijas rīks**, kas datus padara viegli saprotamus ikvienam. Lai gan pašvaldību dati iepriekš bija pieejami visiem, tie bija sadrumstaloti, un tos bija nepieciešams interpretēt. Virtuāla modelis piedāvā ļoti pārskatāmu datu interpretāciju un sasaista ekoloģisko, sociālo, lokālo un globālo kontekstu. Tas arī aizpilda nepilnības ar papildu datiem, kas iegūti, veicot izpēti. Tādējādi, tas sniedz iedzīvotājiem izpratni un pārredzamību par jautājumiem, kas iepriekš bija mazāk pieejami. Lai gan jaunajiem datiem, jo īpaši globālajiem kontekstiem, kas balstās uz aplēsēm, ir zināma kļūdas robeža, aptuvenā informācija tagad ir pieejama. Tas ir pirmais novērtējums par daudzām kategorijām, kas līdz šim nav tik plaši novērtētas. Turklāt pārskats sniedz iedzīvotājiem padziļinātu ieskatu katrā kategorijā, skaidrojot kontekstu un vietējo politiku.

- **Izmantojiet virtuāla modeli**, piedaloties procesā un pārdomājot vietējos un globālos jautājumus. Virtuāla modelis rosina diskusijas, sniedzot jaunu stāstījumu un kopīgu valodu, kas ļauj ikvienam piedalīties dialogā. Ar kopīgu izpratni par pašreizējo degradāciju un trūkumiem mēs varam iesaistīties konstruktīvās diskusijās. Iedzīvotāji, organizācijas un uzņēmumi var apstrīdēt trūkuma un degradācijas robežvērtības, diskutējot par tām, kā arī padarīt tās ambiciozākas vai reālistiskākas. Pilsētas mērķis ir iesaistīt iedzīvotājus šajā procesā, organizējot virtuāla modeļa darbseminārus, kurās iedzīvotāji var dalīties savās pārdomās par vietējiem centieniem, prioritātēm un savu redzējumu par Rīgas nākotnes uzlabošanu (skatīt 1. pielikumu). Turklāt iedzīvotāji var izmantot virtuāla modeli kā **katalizatoru pārmaiņām**, pārdomājot savus ikdienas paradumus. Virtuāla modelis atklāj, cik ļoti vietējie patēriņa modeļi ietekmē ekoloģiskos un sociālos apstākļus visā pasaulē. Izpētot virtuāla modeli, Rīgas ieinteresētās puses var pārdomāt savus ieradumus un iedvesmoties pozitīvām pārmaiņām.

4.3. Ieteikumi Rīgas pašvaldībai

Rīgas pašvaldība var izmantot virtuļa modeli, lai:

- **Analizētu lokālos un globālos jautājumus un uzņemtos atbildību un līderību.** Virtuļa modeli var izmantot kā **monitoringa rīku**, kas pilsētai sniedz daudzdimensionālu situācijas diagnostiku. Pilsēta tagad var savienot sociālos un vides kontekstus vietējā un globālā mērogā, kas ir īpaši noderīgi tādām stratēģijām kā sociāli taisnīgas ekoloģiskās pārejas veicināšana. Virtuļa modelis pastiprina arī pārskatatbildību, liekot pilsētai apzināties Rīgas globālo ietekmi, jo līdz šim izpratne par Rīgas globālo ietekmi uz planētas robežām un sociālajiem apstākļiem citur bieži vien ir bijusi ierobežota tās novērtējuma trūkuma dēļ. Turklāt virtuļa modeļa sistēma ne tikai sniedz pārskatu par pašreizējo situāciju, bet arī ļauj sekot līdz progresam. Nākotnē, veidojot virtuļa ekonomikas modeļos, Rīgā šo pārskatu varētu izmantot kā atskaites punktu, lai laika gaitā sekotu līdz izmaiņām. Taču svarīgi atcerēties, ka šajā pārskatā izmantotie dati ir nepilnīgi. Tie sniedz pirmo novērtējumu par iepriekš nepieejamiem datiem, kas laika gaitā var tikt būtiski pilnveidoti.

- **Noteiktu pārdomātas prioritātes un veidotu jaunas politikas.** Virtuļa modeli var izmantot kā **lēmumu pieņemšanas atbalsta rīku**, kas palīdz noteikt prioritātes un iespējas. Tas var kalpot kā stratēģisks kompass, norādot dažādus degradācijas un trūkuma līmeņus un virzot pašvaldības rīcību steidzamāko jautājumu risināšanā. Tas var palīdzēt noteikt projektu prioritātes politiskajās un budžeta diskusijās. Izmantojot virtuļa modeļa visaptverošo vīziju, pilsēta var īstenot stratēģiju, kas aptvertu vairākus departamentus, samazinot darbu atsevišķās struktūrvienībās un veicinot stratēģiskāku sadarbību. Šādā veidā virtuļa modelis varētu uzlabot pašvaldības darbinieku spējas sistēmiskās domāšanas jomā. Turklāt tas var kalpot kā ietvars jaunu projektu īstenošanai. Piemēram, Rīgas pilsēta pētīs iespēju ieviest zemu emisiju zonu, izmantojot virtuļa modeļa pieeju, ņemot vērā gan sociālās, gan ekoloģiskās sekas. Šis Rīgas datu portrets var palīdzēt Rīgas attīstības programmas 2028.–2034. gadam un Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2050. gadam izstrādē. Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā Rīga varētu risināt aktuālākās ekoloģiskās problēmas, piemēram, oglekļa uzglabāšanu, enerģijas iegūšanu un augsnes reģenerāciju, vienlaikus ņemot vērā arī tās globālo ietekmi uz vidi. Taisnīgas pārejas pieeja varētu nodrošināt, ka šie centieni vienlaikus veicina sociālo kategoriju (veselība, mājokļi, politiskā balss utt.) iekļaušanu, vienlaikus ierobežojot neētisku patēriņu, kas ekspluatē cilvēkus visā pasaulē.

4.4. Ieteikumi turpmākajiem ilgtspējas portretiem

No šīs pirmās Rīgas ilgtspējas portreta var secināt, ka turpmākajos virtuļa pieejas projektos ir nepieciešams:

- **Izvēloties rādītājus, rast līdzsvaru starp precizitāti un pētniecības darbu:** Saskaņā ar mūsu metodoloģiju rādītāji iedalīti 3 veidos: statusa momentuzņēmums, darbības uzraudzība un atbildes rādītāji. Tādējādi virtuļa modelis koncentrējas tikai uz pārmērībām un trūkumiem. Pozitīvi aspekti neparādās. Šīs pieejas priekšrocība ir tā, ka tā nodrošina skaidrību, ņemot vērā skaidri noteiktās pamatvajadzības un ekoloģiskās robežas. Vispārīgāku rādītāju, piemēram, darbības monitoringa rādītāja, iekļaušana tiešajā novērtējumā sarežģītu lēmuma pieņemšanu. Tādu robežvērtību noteikšana būtu sarežģītāka, jo tās būtu mazāk vērstas uz deprivāciju (pamatvajadzību nenodrošināšanu) vai degradāciju kā tādu. Tādēļ, lai saglabātu skaidrību, mēs nolēmām šādu informāciju iekļaut detalizācijas/vispārināšanas sadaļās, lai sniegtu papildu kontekstu, nevis izmantot tiešā veidā. Lai gan šāda pieeja nodrošināja precizitāti, tai bija nepieciešama plaša papildu dokumentālā izpēte. Daudzus datu punktus no pašvaldību datu kopas nācās izslēgt, jo tie nebija precīzi vērsti uz deprivāciju vai degradāciju. Tāpēc mēs veicām papildu izpēti, lai tos atrastu.

- **Datu vākšanai izmantot paredzamu un uz sadarbību balstītu pieeju:** Turpmākajos Rīgas ilgtspējas portretos un citur mēs iesakām izmantot datu kopu, kas jau ietver potenciālos statusa momentuzņēmuma rādītājus. To varētu izdarīt, iepriekš paredzot datus, kas nepieciešami virtuļa modelim, veicot pašvaldību apsekojumus un monitoringu. Piemēram, pašvaldību monitoringu varētu paplašināt, lai aptvertu papildu kategorijas. Turklāt datu vākšanas nolūkā pašvaldība varētu izveidot jaunas partnerības ar pētniecības institūtiem, universitātēm, vides un sabiedriskām NVO un īpašām grupām, piemēram, jauniešu organizācijām. Tas varētu labvēlīgi ietekmēt datu kvalitāti un samazināt nenoteiktību, vienlaikus ļaujot savstarpēji mācīties. Šīs partnerības varētu stimulēt un veicināt lokālās pārmaiņas. Galvenie jautājumi ir šādi: kā izmērīt pilsētas globālo ietekmi? Vai patēriņa modeļu analīze ir piemērota pieeja? Kādi citi dati (piemēram, finanšu ieguldījumi, diplomātija, uzņēmumu prakse) būtu jāņem vērā, lai novērtētu mūsu globālo ietekmi?

- **Pilnveidot Ekosistēmas rīka pieeju:** Šis pārskats ir pirmais, kurā El rīks tiek izmantots virtuļa modeļa ietvarsistēmā bez iepriekšējas salīdzināšanas bāzes. Mēs noteicām sliekšni 50% apmērā no atsaucē līmeņa. Turpmākajos virtuļa modeļa novērtējumos to var izmantot kā etalonu un precizēt robežvērtību. Mēs iesakām El rīka datus apvienot ar citiem avotiem, lai iegūtu lielāku precizitāti. Taču arī bez papildus datiem, tie joprojām ir vērtīgi, lai izprastu pilsētas stāvokli.

5.1. Rīgas ilgtspējas portreta darbsemināri

Rīgas ilgtspējas portreta izstrādes gaitā tika organizētas trīs publiskas darbnīcas par virtuāla ekonomiku.

Šīs darbnīcas kalpoja kā iespēja iepazīstināt Rīgas iedzīvotājus un jauniešu izglītotājus no visas Latvijas ar virtuāla ekonomikas pieeju.

Pirmās divas darbnīcas, kuras bija salīdzinoši īsas (1-1,5h) sniedza iespēju jaunatnes darbiniekiem iepazīt virtuāla ekonomiku kā ilgtspējas koncepciju. Dalībnieki izvērtēja virtuāla ekonomikas modeļa pielāgotas kategorijas, izvērtēja kategorijas savām pašvaldībām un arī Latvijai. Šie praktiskie uzdevumi kalpoja kā mācīšanās, ļaujot

dalībniekiem izprast virtuāla modeļa uzbūves struktūru, kategorijas, pieejas principus.

Tika organizēta vēl viena darbnīca Rīgas iedzīvotājiem vienas dienas garumā. Tās mērķis bija iepazīstināt dalībniekus ar virtuāla ekonomikas pieeju un apkopot viņu redzējumu par pilsētas attīstības prioritātēm līdz 2035. gadam. Darbnīcā piedalījās 24 īpaši atlasīti dalībnieki, kas pārstāvēja dažādas Rīgas apkaimes, vecuma grupas un profesijas, atspoguļojot vidējo pilsētas iedzīvotāju. Tika izmantotas dažādas metodes, lai apkopotu viņu viedokļus un skatījumu par Rīgas nākotnes vīziju.

Darbojoties grupās, dalībnieki iepazīna virtuāla ekonomikas pieeju un analizēja Rīgas gan sociālos, gan ekoloģiskos kontekstus. Darbnīcas laikā dalībnieki:

- izvērtēja individuāli un kopīgi virtuāla kategorijas, identificēja svarīgākās prioritātes;
- izstrādāja konkrētus priekšlikumus individuālā, kopienas un pašvaldības līmenī;
- iztēlojās un vizualizēja Rīgas nākotni, izmantojot zīmējumus, atslēgvārdus un radot pilsētai moto.

Svarīgākie secinājumi no iedzīvotāju darbnīcas:

Vietējās pieredzes sasaistīšana ar pasaules mēroga nevienlīdzības vai ekoloģiskās degradācijas tendencēm izrādījās izaicinoša. Dalībniekiem bija grūti novērtēt un ieteikt rīcības soļus virtuāla modeļa globālajām

kategorijām. Kategorijas, kas izraisīja vislielākās diskusijas, atbilda tām jomām, kur vēlāk Rīgas portretā tika konstatēts sociālo vajadzību apdraudējums vai degradācija.

Kas cilvēkiem ir vissvarīgākais?

- Tūlītējas vajadzības: veselība, drošība, mājoklis.
- Ikdienas dzīves kvalitāte: transports, atkritumu apsaimniekošana, gaisa kvalitāte.
- Ilgtermiņa prioritātes: izglītība, pilsētplānošana, atkritumu sistēmu uzlabošana.

TOP 5 kategorijas. Galvenie izaicinājumi un iespējas, ko identificējuši iedzīvotāji:

1. Veselības aprūpe

Galvenā problēma: nepieejama un zemas kvalitātes publiskā veselības aprūpe.

Ieteikumi: bezmaksas veselības pārbaudes personām pēc 40 gadu vecuma, regulāras ārstu vizītes apkaimēs, labāka pieeja mentālās veselības atbalstam, plašākas iespējas sabiedriskajām sporta aktivitātēm.

2. Transports un mobilitāte

Galvenā problēma: satiksmes sastrēgumi un nepietiekama sabiedriskā transporta un velo infrastruktūra.

Ieteikumi: labāki sabiedriskā transporta savienojumi starp apkaimēm, gājēju drošības uzlabošana (piemēram, paceltas pārejas, nošķirti celiņi), vairāk autobusu joslu, *park & ride* sistēma, pazemes un daudzstāvu autostāvvietas, attīstīta velo infrastruktūra un koplietošanas riteņi, iespēja izmantot lielveikalu stāvvietas naktīs, labāka pieejamība (rampiņas, ietvju platums), atļidzību sistēma sabiedriskā transporta izmantošanai, koplietojamu stāvvietu modelis pašvaldības iestādēm.

3. Drošība un civilā aizsardzība

Galvenā problēma: nepietiekama gatavība krīzēm un pašvaldības policijas vājā darbība.

Ieteikumi: būvēt patvertnes, modernizēt sirēnas, uzlabot pagalmu apgaismojumu (piemēram, ar saules paneļiem un kustību sensoriem), sniegt iedzīvotājiem skaidras instrukcijas ārkārtas gadījumiem.

4. Atkritumu apsaimniekošana un vides kvalitāte

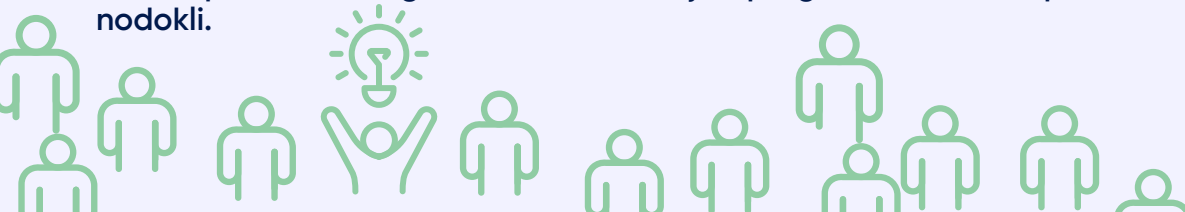
Galvenā problēma: nepietiekama atkritumu šķirošana, gaisa piesārņojums un nelikumīga izgāztuve.

Ieteikumi: vienkāršotas šķirošanas instrukcijas, video novērošana nelegālu izgāztuvju zonās, bezmaksas bioloģiski noārdāmo atkritumu maisiņi, vairāk labošanas un apmaiņas punkti, samazināti nodokļi šķīrotajiem bioloģiskajiem atkritumiem, atkritumu konteineri ar mikroshēmām, lielāka uzmanība gaisa kvalitātei centrā, plašāka sabiedrības iesaiste lēmumos par koku izciršanu.

5. Mājokļa pieejamība un renovācija

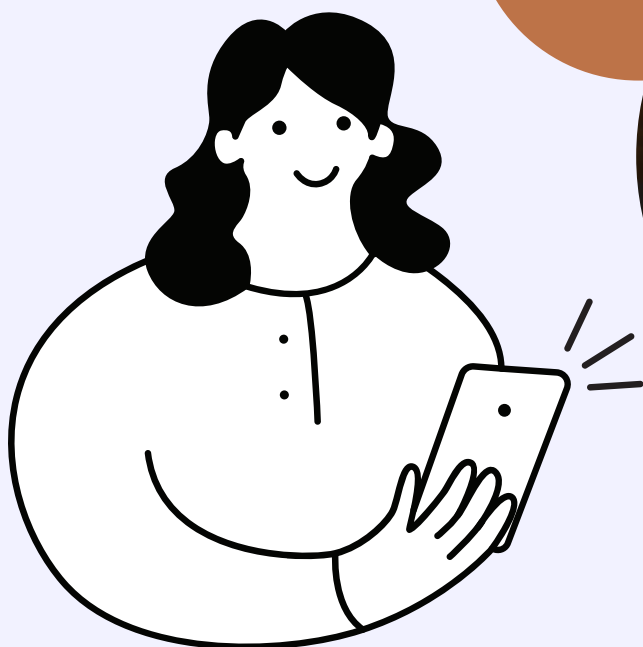
Galvenā problēma: birokrātiski šķēršļi renovācijām un augstas īres cenas, īpaši nepieejami ir jauniešu auditorijai.

Ieteikumi: atvieglot mājokļu renovāciju, izveidot pašvaldības īres mājokļus ar izpirkuma iespējām, ieviest pašvaldības garantētu renovācijas programmu, kas nepalielina nekustamā īpašuma nodokli.

Rīgas iedzīvotāju vīzija 2035. gadam!

Zaļa, viesmīlīga un kultūras bagāta pilsēta, kurā valda savstarpēja cieņa, brīvība un kopienas gars. Pilsēta, kur daba ir saudzēta, zaļās zonas kļūst arvien pieejamākas, ilgtspējīgs transports ir ikvienam pieejams, katram ir mājoklis un dzīve uzplaukst gan materiāli, gan garīgi.

5.2. Tabulu un attēlu rādītājs

1. attēls. Virtuāla modeļa ietvara 4 konteksti	6
2. attēls. Virtuāla ekonomikas pilsētas portreta struktūra	7
1. tabula. Virtuāla četri konteksti un saistītās kategorijas	9
2. tabula. 3 rādītāju tipi un to atrašanās vieta kategorijās	11
3. attēls. Lokāli sociālās izglītības kategorijas rādītāji	12
3. tabula. Galvenie rādītāju avoti	13
4. tabula. Noteikto robežvērtību pamatojums	14
4. attēls. 5 cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības (deprivācijas) un ekoloģiskās degradācijas līmeņi	17
5. attēls. Rīgas virtuāla ekonomikas pilsētas portrets	18
5. tabula. Rīgas pārtikas pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	20
6. attēls. Pārtikas rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	20
6. tabula. Rīgas ūdens pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	21
7. attēls. Ūdens rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	22
7. tabula. Rīgas veselības aprūpes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	23
8. attēls. Veselības rādītāji: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķi un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (gados un procentos)	24
8. tabula. Rīgas mobilitātes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	25
9. attēls. Mobilitātes rādītāji: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķi un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņi (procentos un absolūtos skaitļos)	27
9. tabula. Rīgas izglītības pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	29
10. attēls. Izglītības rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	30
10. tabula. Rīgas mājokļu pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	31
11. attēls. Mājokļu rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	32
11. tabula. Rīgas enerģijas apgādes pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	33
12. attēls. Enerģijas rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	34
12. tabula. Rīgas ienākumu un darba pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	35
13. attēls. Kultūras rādītājs: Pašreizējā situācija, 2030. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis	36
13. tabula. Rīgas savienojamības pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	37
14. attēls. Savienojamības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	37
14. tabula. Rīgas sociālā taisnīguma pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	38

15. attēls. Sociālā taisnīguma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (no 0 līdz 1 un rādītājs no 0 līdz 100)	39
15. tabula. Rīgas vienlīdzības pamatvajadzību nenodrošinātības dažādības novērtējumā	41
16. attēls. Vienlīdzības rādītāji: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (procentos un rezultāti, kas pārsniedz 100)	42
16. tabula. Rīgas kultūras pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	44
17. attēls. Kultūras rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	44
17. tabula. Rīgas kopienas pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	46
18. tabula. Rīgas politiskās balss pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	48
19. tabula. Rīgas miera un tiesiskuma pamatvajadzību nenodrošinātības novērtējums	50
20. attēls. Miera un tiesiskuma rādītājs: pašreizējā situācija, 2027. gada mērķis un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	51
20. tabula. Rīgas gaisa kvalitātes degradācijas novērtējums	52
21. attēls. Gaisa tīrības rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības ($\mu\text{g}/\text{m}^3$ un dienās)	53
21. tabula. Rīgas bioloģiskās daudzveidības degradācijas novērtējums	54
22. attēls. Bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	55
22. tabula. Rīgas oglekļa uzglabāšanas degradācijas novērtējums	56
23. attēls. Oglekļa uzglabāšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	57
23. tabula. Rīgas ūdens cikla degradācijas novērtējums	58
24. attēls. Ūdens cikla rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas sliekšņi (procentos un absolūtos skaitļos)	59
24. tabula. Rīgas tīrās enerģijas degradācijas novērtējums	60
25. attēls. Enerģijas iegūšanas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	61
25. tabula. Rīgas temperatūras degradācijas novērtējums	62
26. attēls. Temperatūras rādītāju regulēšana: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas sliekšnis (% un neaizsargātības līmeņi)	63
26. tabula. Rīgas augsnes degradācijas novērtējums	64
27. attēls. Augsnes veidošanas un aizsargāšanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	64
27. tabula. Rīgas labklājības degradācijas novērtējums	66
28. attēls. Labklājības uzlabošanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	66
28. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo pārtikas pamatvajadzību nenodrošinātību	68

29. attēls. Globālās pārtikas nodrošinātības rādītāji: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšņi (kg/persona/gadā un Rīgas platības ekvivalents)	69
29. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo ūdens pamatvajadzību nenodrošinātību	70
30. attēls. Globālie ūdens resursi: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	71
30. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo veselības aprūpes trūkumu	72
31. attēls. Globālās veselības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (skaitļos)	73
31. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo izglītības pamatvajadzību nenodrošinātību	74
32. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo mājokļu situāciju	75
32. attēls. Globālās izglītības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	75
33. attēls. Globālās mājokļu situācijas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (absolūtos skaitļos)	76
33. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo energoapgādes drošību	78
34. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālajiem ienākumiem un darbu	81
35. attēls. Globālo ienākumu un darba rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	82
35. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo sociālo taisnīgumu	83
36. attēls. Globālā sociālā taisnīguma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (no 100)	84
36. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo vienlīdzīgumu	85
37. attēls. Globālās vienlīdzības rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	86
37. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo kopienu un tīklu	87
38. attēls. Globālās kopienas un tīkla rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	88
38. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo politisko balsi	89
39. attēls. Globālās politiskās balss rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (%)	90
39. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz globālo mieru un tiesiskumu	91
40. attēls. Globālā miera un tiesiskuma rādītājs: pašreizējā situācija un cilvēku pamatvajadzību nenodrošinātības sliekšnis (% un punktu skaits no 1)	92
40. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz klimata pārmaiņām	93
41. attēls. Klimata pārmaiņu rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (tonnās)	94

41. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz okeāna paskābināšanos	95
42. attēls. Okeāna paskābināšanās rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	96
42. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz ķīmisko piesārņojumu	97
43. attēls. Ķīmiskā piesārņojuma rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	99
43. tabula. Novērtējums par Rīgas pārmērīgu mēslojuma izmantošanu	100
44. attēls. Pārmērīgas mēslojuma lietošanas rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (no 0 līdz 100 punktiem)	101
44. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz saldūdens izsmelšanu	102
45. attēls. Okeāna paskābināšanās rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	102
45. tabula. Rīgas zemes pārveidošanas novērtējums	103
46. tabula. Rīgas bioloģiskās daudzveidības izzušanas novērtējums	105
47. attēls. Bioloģiskās daudzveidības izzušanas rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	106
47. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz gaisa piesārņojumu	108
48. attēls. Gaisa piesārņojuma rādītājs: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (%)	109
48. tabula. Novērtējums par Rīgas ietekmi uz ozona slāņa noārdīšanos	110
49. attēls. Ozona slāņa noārdīšanās rādītāji: pašreizējā situācija un ekoloģiskās degradācijas robežvērtības (ONV un tonnās)	111
50. attēls. Rīgas virtuāla ekonomikas pieejas ilgtspējas portrets	112